MATIYURO MANDE

Matiyuro Mande Tabango

Matiyu ngu, Yisas enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro eraya, nguromu gura, enengo oowooyi gura ngu Liwayi. Ngu ene, Gabumanro ko oni tero, ene oni simoo barenonggo digi beye yororuwo. Kootuyisina, Yisasdo ene rogo tetoni ngu, asa, enengo kirikiri oni gura tunooteyingo.

Matiyundo nga bukga nga ngu, Yuda oni oone, enengo soweni nenengo, nguro nakangoyingo. Yuda oniro ingonduduye ngu ngandiro: Naru ootuwoo bodaga oni gura Anutdo rogo tetoni, ngundo ngu, enengo oo bidodo sobosobo oni gura (King) tunootewa. Enengo Hiburu mandeno ngunonggo, enengo oowooyi ewonggoku, ngu Mesayiya, ko Girik mandenonggo ngu Krayis. Yuda oniro tabango oni ngu ene Yisas ombuweroyi, nguro damoni ene watayi kini, nguro ene oni simoo bare nguya soriyokoyingo. Matiyundo Yisasro mandeni ngu, wesiyoro yunoro, ene ngu hamoo oorengo Krayis, ene ngu Yuda oniro sobosobo (King). Yisas ngu ene sobosobo ngundiro tunootewa. Enendo nguro yootunoro ngundiro eyingo. Gura nguya, enendo ngu mandega Anutro bukno mandega kurimi ero gosiyoyingo, ngu mandega ngu eyingo. Nguno ngu, ngandiro ete, ngu oningga, ngu onendo Anutro sunggiga ngu kembawasangomo ooroote. Ngu mandega ngu, hamoo oorengo tunooteyingo, ngu Yisas merako ngano

tunooteyingo. Oo gura nguya Matiyundo nakangoyingo ngu, enendo Yisasro mandeni oni simoo bareno wesiyoro eyingo. Ndadiro nguro, noore komo Anut enengo oni soweningga, nguya noore nowoondonani guranangge yewato. Nguro ngu, Matiyundo mande adingayi oowooyingga nakangoro ete. Ndawu ooregare, ngundo Anut enengombo oni simoo barero endega sobowooteku, nguno uwanggo. Asa, ngu naruno nguno nangge, Anut enengombo enengo oni simoo bare ngu gome soboyerowa.

Yisas Krayisro Osi Sembeni Nguro Oowooye (Luk 3: 23-38)

1 Nga oni nga ngu, Yisas Krayisro osi sembeni.
Yisas ngu ene Dewitro sowe. Ko Dewit ngu ene
Ebarahamro sowe.
2 Ebaraham ngu ene Ayisak eweyi,
Ayisak ngu ene Yekob eweyi.
Yekob ngu ene Yuda, ko konebeyi nguro awaye.
3 Yuda ngu ene Peres, Sira eraga awayari. Namoyari ngu Tema.
Peres ngu ene Hesaron eweyi.
Hesaron ngu ene Ram eweyi.
4 Ko Ram ngu ene Aminadap eweyi.
Aminadap ngu ene Nason eweyi.
Nason ngu ene Salomon eweyi.
5 Ko Salomon ngu ene Bowas eweyi.
Nemi ngu Rehap.
Bowas ngu ene Obet eweyi. Nemi ngu Rut.
Obet ngu ene Yesi eweyi.
6 Yesi ngu ene Yuda oniro sobosobo koreteyingo
oowooyi Dewit, nguro eweyi. (Mayika 5:2)

Dewit ngu ene Solomon eweyi. Nemi ngu kuri
Yurayiya bareyi oruwo.
7 Solomon ngu ene Riyabowam eweyi.
Riyabowam ngu ene Abayisa eweyi.
Abayisa ngu ene Asa eweyi.
8 Asa ngu ene Yehosapat eweyi.
Yehosapat ngu ene Yoram eweyi.
Yoram ngu ene Asayiya eweyi.
9 Asayiya ngu ene Yootam eweyi.
Yootam ngu ene Ehas eweyi.
Ehas ngu ene Hesekayiya eweyi.
10 Hesekayiya ngu ene Manasa eweyi.
Manasa ngu ene Emos eweyi.
Emos ngu ene Yosayiya eweyi.
11 Yosayiya ngu ene Yekoniya, ko konebeyi nguro
awaye oodoni, ngu naruno mundi oni Babilon-
nonggo Iserel oni yoyoro yoyokootoyi, Babilon
merako oororo oriyingo.
12 Ngu naruno, ene Babilon merako oodoyi,
Yekoniya ngu ene Siyalitiyel eweyi.
Siyalitiyel ngu ene Serababel eweyi.
13 Serababel ngu ene Abayiyud eweyi.
Abayiyud ngu ene Ilayiyakim eweyi.
Ilayiyakim ngu ene Eso eweyi.
14 Eso ngu ene Sedok eweyi.
Sedok ngu ene Ekim eweyi.
Ekim ngu ene Ilayiyud eweyi.
15 Ilayiyud ngu ene Eliyesa eweyi.
Eliyesa ngu ene Matan eweyi.
Matan ngu ene Yekob eweyi.
16 Yekob ngu ene Yosep eweyi. Yosep ngu ene
Mariya kameyi oode, Mariyando Yisas bisiy-

oyingo. Yisas ene Krayis Anutdo noore yoyowero sunggi yeyingo oni ngu.

17 Nguro ngu, Ebarahamro sowe bidodo omburo, wenga Dewitno nguro osi sembesembeni kande eraya kegidemboro namoraya yokoyingo. Dewitro sowe bidodo omburo, wenga ene osisambaye kande eraya kegidemboro namoraya oororo, Babilon mundi onindo ngu, Iserel oni yoyoro, Babilonno yoyokoyingo. Yoyokootoyi, Babilon merako oruwonggoku oodoyi, wenga omburo, nguro sembesembeni nguya bidodo kande eraya kegidemboro namoraya oororo, Yisas Krayis tunooteyingo.

Mariyando Yisas Krayis Bisiyoyingo (Luk 2:1-7)

18 Yisas Krayis bisiyootoni tunooteyingo, nguro mande ngu ngandiro. Nemi ngu Mariya, ene kuri Yosepdo Yon, ero rogo teyingo. Ene gobooro ma oriyingo naruno, Yuka Kundingiyi, ngundo Mariya yeni, ene kawuyidodo teyingo.

19 Kameyi Yosep, ngu oni nenengo oorengo, nguro ene Mariya oni doongeyemo oyimo inowero ma ingoyingo. Ngundiro nguro, ene torigemangge yokoweroyimboro ingoyingo.

20 Yosep nguro ingondandangerootoni, ngu naruno nguno, gabono ngu Oo Simburi Simbunanimboro sambono Engel oni, eneno tunootero eyingo. Yosep, Dewitro osiyi, ge barege Mariya ngu yowero ma sosorewero. Ndadiro nguro, nga simoongongga kawuyimo inowokungga, ngu Yuka Kundingiyimbo inowo.

21 Ngu simoongga kawuyimo oorooteku, ngu
bisiyootoningga ngu, gedo ngu oowooyi Yisas eya
e. Ndawugaro nguro, ngundo enengo simoo
barero weti mbumbuwa andangeyunoro ko yoy-
owa, ero eyingo.
22-23 Yo, Yuka Kundingiyimbo ngu simooyengga
ngu yeni tunootewoku, ene Oo Simburi Sim-
bunani, ngundo Anutro ingondudu eyingo oni
manggowoomo, kuri ngandiro eyingo.
Ingoyi, bare gura ene simooya ma wereyingomu,
ngu ene kawuyidodo tero simoongga bisiy-
owa. Ngu oowooyi Imanuwel ewanggo.
Ero eyingo. (Ayisaya 7:14)
Yo, nga mandega nga Anutro ingondudu eyingo
oni, enendo kuri eyingomu, ngu ataga enggeni
tunootete. Imanuwelngga nguro muri ngu
ngandiro: Anut nooreya yowuruwooteto.
24 Yosep werewoku, ngunonggo ene ootoogero,
Anutro sambono Engel onindo ewoku, ngundiro
teyingo. Ene bareyi Mariya yoro, enengo yano
uyingo.
25 Ene Yosep Mariya nguya ma wereyingo. Kini,
ene ngundiro kingo oode oode oororo, Mariya
simoo bisiyoyingo. Simoonggaku bisiyootoni
ngu, oowooyi Yisas eyingo.

2

Sa Ooretekusinanggo Ingoyingo Oni Sowe Gidarega, Ngundo Yisas Kenowero Mayeyingo

1 Ngu naruno nguno ngu, Herod ene
Yuda oniro tabango koreteyingo oruwokuno,
Mariyando Yisas Betelehem endemo, Yudiya

merasina nguno bisiyoyingo. Mariya kuri
Yisas bisiyootoni ngu, ingondudu oni gidega
ogisa ooretekusinanggo ngu, Yerusalem endemo
mayero, sumoo eyingo.
2 Yuda oniro sobosobo koreteyingo urungga
nemimbo keta simooye bodaga bisiyootoni
tunootewoku, ngu ndano? Noore komo enengo
tootungga ogisa ooretekusinanggo kenoro, ngu
keyoro, nguro noore yade yade omburo, nguro
yambo mande teyinowero mayetetoku nga! Ero
eyingo.
3 Mande ngundiro etoyi, mera sobosobo ko-
reteyingo Herod ngu mandegaku ingoro, ene
soriyokoyingo. Ngundiro nangge, Yerusalemno
oni simoo bare bidodo, ene nguya ngu mandega
ingoro soriyokoyingo.
4 Ngundiro nguro, Herodndo Anutno wooro
yeyingo oni nguro sobosobo oniku, ko Iserel
oni mamana mande etuyeroyingo oni ngudodo
yowuruyeroro, sumoo yunoro eyingo. Krayis ngu
ndawu endegano tunootewa, ero sumoo yunoro
eyingo.
5 Sumoo yunootoni, ene mande gumi ngundiro
eyingo. Betelehem endemo Yudiyasina nguno
tunootewa, ero eyingo. Anutro ingondudu eyingo
onindo ngandiro ero nakangoyingo.
6 Ye Betelehem oni simoo bare Yuda oniro
merako oorootenggoku, yengo ende
ngundo ende bidodo dagayeroro, ngu
oowooyidodo urungga. Ndadiro nguro,
yeno nguno ngu sobosobo oni urungga
tunootewaku, ngundo ngu, noro oni
Iserelno nguro sobosobo urungga oruwa.

Yo, ngu sobosobo oningga, ngundo Yudaro sobosobo oni bidodo ko tewonggoku, ngu dagayerowa. Ngu oningga ngundo mande gome nenengo ngu ero yunororuwa, eyingo. (Mayika 5:2)

7 Herodndo ngu mande ingoro, nguro ene torigemangge ingondudu oni ogisa ooretekusinanggo mayeyingoku, ngu negoyerootoni ombuyingo. Ombutoyi, sumoo sumoo yunoro eyingo. Ndawu narunggano ngu tootungga ngu koretero kenootoyi tunootewo? Ero sumoo yunoyingo.

8 Ene mande gumi ingoro eyingo. Ye sodedomangge Betelehemno ooroya, ko yanggango teya, ngu simooyengga ngu ereweya kenoyi. Ye ooroya kenoya ngu, arisa, ombuya, nono mande gumi etoyi ingowano. No ingoro ngu, asa, no nguya oororo, eneno esosooteyinowano, ero eyingo.

9-10 Arisa, Herodro mande ewoku ingomukoro ngu, ene endesina oorero, sa ooretekusina, ngunonggo tootungga kenoro keyowonggoku, ngu ko kenoro, nguro ene oni oni urungga teyingo. Ngundiro tetoyi, tootungga ngundo ene ingondududodo oni ngu koretero oorero, simoo buniyo, Yisas oorooteku yanggaku ngu etuyeroro, ngu sanganimo oriyingo.

11 Tootunggaku nguno oodoni, oniku ya newendemo uro, ene simooyenggakuya, nemi Mariya nguya, yeyoyingo. Yeyoro, ene boodooye oondoogero, bagootero, Yisasno yambo mande tero, esosooteyinoyingo. Teyinoro, enengo Pawus andangero, oo gome gome uriyi urungga ngu yoro, duwoo kingo inoyingo. Ene digi beye gol, ko, de

eraya nguro sidumi ngu wooro yetoyi, ndindingo gome teweroyi, ngu yoro, kingo duwoo Yisas inoyingo. Ngundiro tero, ene Yisas bingaminidodo teyinoyingo.

12 Ngu suwoono, Anutdo ingondudu onikuno gabono yootunoro eyingo. Ye Herodno ko ma oorowuwero. Ndawugaro nguro, Herodndo Yisas ureyi kumooweroyimboro, ero eyingo. Nguro ene ingoro, oororo, Herodno ko ma oorowuyingo. Kini, ene oororo, oore gurawoore ko enengo endemo sayingo.

Yosepdo Bareyi Ko Nangoyari Yoyoro, Igip Merako Sodedomangge Oorowuyingo

13 Ingondudu oniku kuri satoyi ngu, suwoono Yosep gabono kenootoni, Oo Simburi Simbunani, nguro sambono Engel onindo eneno yootunoro eyingo. Ge komo sodedomangge ootoogeya, barege ko nangongge yoyoya, Igip merako toongeya oorowu. Ge Igip merako nguno oodoga, nenengombo ko etoowega, ko ombuyi. Ndadiro nguro, Gabuman oni tabango urungga Herod, ngundo simooye yeyoro, yureyi kumoowero, mande ngundiro eyingo.

14 Engeldo ngundiro etoni, Yosep ngu ingoro, asa, ene suwoono nangge ootoogero, nangoni ko bareyi Mariya nguya yoyoro, yade yade Igip merako oorowuyingo.

15 Yosep ngu merako oodoni, nguno oni tabango urungga Herod ngu kumootoni, nguro ene Igip mera yokoro toongeyingo. Ngundiro tetoni ngu, asa, Anutro mandeno, ingondudu eyingo oni

manggowoomo eyingo ngu engge tunooteyingo. Ene ngandiro eyingo.
Nenengo nangone Igipno oorooteku, ngu meno etoowe ombuwa, ero eyingo.*

Gabuman Oni Tabango Urungga Herod Ngundo Etoni, Simooye Ureyi Kumooyingo

16 Ngu naruno, Gabuman oni tabango urungga Herod ene ingowoku, ingondudu onindo ogisa ooretekusina, ngundo ganangoro sayingo. Arisa, ene newende sanggiri urungga oorengo teyingo. Ngundiro tero, enengo me oni sureyerootoni oororo, Betelehemno, ko, ende Betelehem namokono nguya simooye owita dagoma eraya ma yokoyingomu, ko, simooye dagomaye eraya nguya, ngu yureyi kumoomukoyingo. Ndadiro nguro, ingondudu oni, ngundo tootu dagoma eraya kuri koretero tunooteyingo ngu etoyi, ingowoku, nguro ene ngundiro teyingo.

17-18 Ngu ooku kuri Anutro ingondudu eyingo oni, Yeremayiya, ngundo eyingo ngu, ataga engge tunootete. Ngu ngandiro eyingo.
Ene manggoye gura Rama ende Yudasinanonggo ingowonggo. Ene sendo moguru biyobiyomi tero, nowoondoyi tewonggoku, ngu ingowonggo. Resel (Iserel oni simoo bare) enengo simoongokuro sendoro biyomi ingoyingo. Oni simoo baredo newende yeyi, imakeweroyi nguya kini. Ndadiro nguro, simoongo gura ma yokoyingo, ngu bidodo utomukoyingo, ero eyingo. (Yeremayiya 31:15)

---

* **2:15:** (Hoseya 11:1)

Yosep Bareyi Ko Nangoni Yoyoro, Iserel Ko Ombuyingo

19-20 Yosep bareyi ko nangoyari Igip merako oodoyi, ngu naruno nguno, Gabuman oni tabango urungga Herod ngu kumooyingo. Kumootoni ngu, Oo Simburi Simbunani, enengo sambono Engel onindo Yosepno omburo, gabono yootunoro eyingo. Ge ootoogeya, Mariya eranasa yoyoya, Iserel, ko oorowu. Oningga nangongge ureyi kumooweroyinggaku, ngu kuri kumooyingo, ero eyingo.

21 Arisa, Yosep mande ngu ingoro, ene ootoogero, Mariya eranasa yoyoro, Iserel merako ko oorowuyingo.

22 Ene Akeleyasndo eweyi Herodro kongga ngu yoro, Yudiya mera nguro tabango urungga oruwoku, ngu Yosep ingoote. Ngundiro nguro, Yosep nguro sosoretoni, nguro gabo gurano Anutdo Yosepno yootunoro eyingo. Ngundiro nguro, ene Galili gumisina oorowuyingo.

23 Ene oororo, ende oowooyi Nasaret nguno bibiteyingo. Nguno ngu, kuri Anutro ingondudu eyingo oni nguro mandeye ewoku, ngu ataga engge ngundiro tunootete. Ene Nasaret oni ewanggo. 2,

3

Sonoyeroyingo Oningga Yon, Ngundo Anutro Mande Wesiyoro Eyingo

(Mak 1:2-8; Luk 3:1-18; Yon 1:19-28)

1 Ngu naruno, sonoyeroyingo Yon oningga ngu tunooteyingo. Ene Yudiyano, oni kini kingo

merako nguno, Anutro mande oni simoo bareno wesiyoro eyingo.

2 Ngundo ngandiro eyingo. Ye komo nowoondoye yowoorengoyi, Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo naru enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu namoko ombuwero tete. Ero eyingo.

3 Yon oningga kuri Anutro ingondudu eyingo oni, Ayisaya, ngundo mandega ewoku, ngu ataga engge tunootete. Ene ngandiro eyingo.

> Oni kini merako, ngunonggo oni gurado menongga ngandiro eyingo. Oo Simburi Simbunani, nguro oo bidodo yoonenengoya, nguro oore yomosiyootoyiga, ene ombuwa, ero eyingo.* (Asayiya 40:3)

4 Yon ngu, ene bo gura oowooyi Kamel, ngu uyimbo nengguro teyingomu ngu angoyi onindo nengguro ngundiro tero, ko, utombo wanggango gosiyororuwo. Enengo oowari ngu katu, diguno siso ngu neroruwo.

5-6 Ngu naruno, Yerusalem oni, Yudiya oni bidodo, ko, Yodan sono tanggeyimo ende, ngunonggo oni ngu bidodo Yonno mayero, enengo mbumbuwa wesiyootoyi, nguro ene Yodan sono newendemo utoyi, ngundo sono kundingiyimbo sonoyeroyingo.

7 Yondo Mosesro mamana mande sobowooyingo oni oowooye Parisi, ko kumoononggo ma ootoogewa ero ingoyingo oni

---

* **3:3:** (Ngu oorega ngu oni simoo barero nowoondoye yoonenengootoyi, ene Yisasro Mande Keta Mesarango ngu nowoondoyemo ingootenggoku ngu.)

oowooye Sadusi, ngu yeyootoni, sono gimuwero ombuyingo. Yondo ene kuri ingowoku, Parisi ko Sadusi oni nowoondoye ngu ma yowoorengoyingo, nguro ngu, ene sanggiri tero eyingo. Ye sire biyomi simoongo! Ye onendo etoni, Anutro sanggirini yeno ombutoni, ye mete sawanggo? Ye ereremo kini!

8 Ye nowoondoye yowoorengoro hamoo tetoyi ngu, asa, yengo endeyoyingo nguro engge nguya yowoorengoro, gome tunootewa.

9 Ye nowoondoyemonggo ngandiro ma ingowero. Ebaraham ngu noorengo osinani nguro Anutdo gome soboyerowaku ngu, ero ma ingowero! No yeno eteno. Hamoo oorengo, Anutdo mete nga digi nga tetoni, Ebaraham simoongo tunootero, Anutro oowooyi ero okoowanggo!

10 Yo, Ebarahamro sowe ngu de ngundiro. Soporo kuri de damonimo ooroote. De gidega gome ma enggeteku, ngu onindo doongooro ngu, asa, ene de nombono oorongootoyi dewa. Oni nguya ngundiro nangge, nowoondoyemo hamoo ma tero gome ma enggewanggoku ngu, asa, ngundiro yodoongooro, Setanro de nombo ma kumooweroyi nguno oorongooyerootoni yoodewa.

11 Ye kuri nowoondoye yowoorengootoyi, nguro nondo sono kundingiyimbo, ngu sonoyerooteno. Ene oni gura no kootunesina ombuwaku, ene ngu oningga nguro yanggangoni urungga oorengo. No yanggangone bodaga nangge, nguro ngu, no enengo ko oni nangge. Enendo ngu Anutro Yuka Kundingiyi, de kookingo ngundo ye sonoyerowa. Yo, Anutdo

yengo weti mbumbuwaye dero, ngu nowoondoye
yeni, sarayi oorengo yewa.
12 Yo, oni simoo bare bidodo Kopi tanggori
ngundiro. Oni Kopi tanggori dangero, besooro,
ene tanggori metemimu ngu yomosiyoro yoro,
enengo yano yewanggo. Ene Kopi biyomimu
yoro, ene de nombo ma kumooweroyi, nguno
oorongootoni oruwa. Ero eyingo.

Yondo Yisas Yoro, Sono Kundingiyi Newendemo Sonowooyingo
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Ngu naruno, Yisas Galili mera yokoro, ene
Yodan sonono uro, Yondo sono kundingiyimbo
sononeroni, ero ombuyingo.
14 Ngundiro etoni, ene Yondo Yisasro
mande gosiyowero ingoro, enendo sumoo
eyingo. Ndawugaro nguro, ge nondo sono
kundingiyimbo sono nero, ero ingoro ombute?
Gedo mete Yuka Kundingiyimbo no sono
gimununo, eyingo.
15 Ene Yisasdo mande gumi ero eyingo. Nguno
yokoya, nondo etenoku ngundiya te. Noore
komo muri mesarango oorengo, Anutdo muri
ngundiro nguro ingooteku, noore ngu keyowaro,
ero eyingo. Ngundiro etoni, Yondo, yo, mete, ero,
ene sonowooyingo.

16 Yisas sono gimuro yokoro, sagigo oore-
toni ngu, sodedomangge sambo ende yamuko
goosootoni, nguwoore Anutro Yuka Kundingiyi
Yisasno ombuyingo. Yuka ngu, nu mumukondiri
ngundiro tero ombuyingo.

17 Ombutoni ngu, asa, Anutro manggowo sambononggo ngandiro eyingo. Ngu nenengo nangone. No enengo gome mesarango ingooteno. Nowoondone nguro gome mesarango oorengo ingooteno. Ero eyingo.

4

Setando Yisas Towoongoyingo
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Ngu naruno, Yuka Kundingiyimbo Yisas yoro, oni kini kingo merako toongetoni, Setando nguno towoongoyingo.
2 Yisas ngu, ene sa onibi eraya, ko suwoo onibi eraya nguno oowari neweroyi oo ma yoyingo. Ene kingo oode oode omburo, ngu naruno, ene oodoro urungga kumooyingo.
3 Ngundiro oodoro kumooro oodoni, ene towoongoweroyi oninggaku Setan, ngu tunootero, enendo Yisasya eyingo. Ge Anut Nangoni tetoningga ngu, ge etooga, digi nga yowoorengoya, oo manongoyingo tunootetoningga ne, ero eyingo.
4 Ngundiro etoni, ene Yisasdo mande gumi ngandiro eyingo. Anutro nakayano ngandiro ete.

Oowari nero, nguno nangge, oni sugi sugi keta ngu yunoweroyi nguya, ereremo kini. Kini, mande bidodo Anut manggowoomonggo tunooteteku, ngundo nangge, oni sugi sugi keta oruweroyi ngu yunowa, ero eyingo. (Lo/Dutoronomi 8:3)

5 Ene ngundiro etoni, Setando yoro, ende
kundingiyimo Yerusalem oororo, ngu yoro, Yu-
daro yowuru ya urungga oowooyi Tembel ngu
sanganimo ooreyingo.
6-7 Oorero, enendo eyingo. Ge Anut Nangoni
tetoningga ngu, arisa, ge pareya amuno sore.
Ndawugaro nguro, Anutro mandeno ngundiro
ete. Anutdo enengo sambono Engel nguno
etoni, geno omburo, ngundo kandeye sangani-
woore goyoro utoyi, ge digibo ma gosanggawewa,
eyingo. Arisa, Yisasdo enengo mande ngu in-
goro, enebana gumi eyingo. Anutro oo nakayano
ngandiro nguya ete. Gedo Oo Bidodoboro Sim-
buri Simbuge, ngu ma towoongowero. Ngu gengo
Anut Urungga! Ero eyingo.
8 Ngundiro etoni, asa, Setando Yisas ko
mera puringga awuno oorengomu, nguno yoro
ooreyingo. Setando nguno mera bidodoboro
duridarini, ko, oo gome gome nguya etungoyingo.
9 Ene ngundiro oo gome gome etungoro ngu,
asa, ngundo Yisasya eyingo. Ge nono boodoo
oondoogero, bagootero, yambo mande tewaku
ngu, arisa, nondo mete nga oo nga, ge gunowano,
ero eyingo.
10 Ene mande ngundiro etoni, asa, Yisasdo
mande yanggango gumi eneno eyingo. Setan,
ge toonge! Anutro nakayano ngandiro ete. Ge
Oo Bidodo Simburi Simbunani, nguno nangge,
yambo mande teyato! Ngu gengo Anut, ko, ge
enengo ko nangge dowooya ootoo! Ero eyingo.
11 Ngundiro nguro, Setan ene yokootoni, ngu
naruno nguno, sambono Engel onikundo om-
buro, Yisas hoorooweyingo.

Yisas Galili Merako Ko Damoni Yero Teyingo (Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Ngu naruno nguno, Yisas ngu ene Yon ngu dowooro, ya biyomimo yewonggoku, ngu ingoro, nguro ene Galili merako oorowuyingo.
13 Ene oororo, enengo ende damoni Nasaret yokoro, yade oororo, ene Kapeniyam endemo tunootero, nguno ko teyingo. Kapeniyam ngu sono koongeyingo ngu namoko, Sebulan, ko, Naptalayi mera erayaga nguro soweyemboro merako nguno oriyingo.
14 Yo, ene ngundiro oorowutoni, nguro kuri Anutro ingondudu eyingo oni Ayisayando mandega eyingo, ngu engge tunootete. Enendo kuri ngandiro eyingo.
15-16 Sebulan ko Naptalayi oni simoo bare nguro musiyo oorootenggoku, ngu oore wendeyi tanggeyisina utenggoku, ngu Yodan sono anduroko, Galili mera gumisina, nguno oni sowe gura gura urungga nguno oorootenggo. Ngu merangga ngu bidodomo, muri biyomi gura gura tero oorootenggoku, ngundo soru himi urungga kenootenggo! Ngu oni simoo bare ngu, ene nowoondoyemo hamoo kini oonooteweroyi musiyomo oorowuwero tero oorootenggoku, nguno kuri soru himi eneno tunootewoku ngu! Ero eyingo.* (Asayiya 9:1-2)
17 Ngu narunggano nguno, Yisas ene damoni yero, mande wesiyoro eyingo. Ye nowoondoye

---

* **4:15-16:** (Soru himi urungga, ngu Yisas).

yowoorengoyi! Ndawugaro nguro, Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo naru enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu kuri namoko ombute, eyingo.

Oni Namoraya Yisasdo Negoyerootoni, Ene Keyoyingo
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Ngu naruno nguno, Yisas ene Galili sono koongeyingo dabemiwoore omburo, erabasa eraya ngu Sayimon oowooyi gura Pita, ko nguro koneyo Enduru ngu yeyoyingo. Erabasa enengo isoro si sono koongeyingomo oorongooro, iso yoro, ngu uriyoweroyimboro.
19 Ene erayaga nguya eyingo. Yari no keneroya endeyori. Yari oni simoo bare yoyoro, Anutro mandeno yoyoweroyi ngu etuyerowano eyingo.
20 Ene ngundiro etoni, asa, sodedomangge erayagaku isoro si yokoro, ene Yisas keyoro sayingo.
21 Ene ngundiro tero, ene songgura bodaga oororo ngu, ene erabasa eraya nguya yeyoyingo. Ngu Yemus, Sebediro nangoni, ko nguro koneyo Yon. Erayaga ngu awayari Sebediya wanggo sanganimo ootooro, ene isoro si yomosiyoro, oodori yeyoyingo. Yeyoro, asa, Yisasdo erayagaku negoyeroyingo.
22 Ngundiro negoyerootoni, arisa, sodedomangge erayagaku awayari ko wanggo nguya yokoro, ene omburo, Yisas keyoyingo.

Yisasdo Oni Sayi Gura Gura Yomosiyeroyingo
(Luk 6:17-19)

23 Yisas Galili mera bidodomo endeyoro, ene
Yuda oniro yowuru ya newendemo uro, oni
simoo bareno Anutro mande murini, ngundo
enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguro
mandeni gome wesiyoro yunoote. Ene mande
ngundiro wesiyoro, ngunonggo oni simoo bare
sayi gura gura moondeye yomburiyeroyingomu
nguya yomosiyeroyingo.
24 Enengo mandeni Siriya mera bidodomo, ero
endeyoyingo. Ngundiro nguro, oni sayi da-
moni gura gura yoro; ogingo urungga ingoro
oorootenggoku, ngu yoyoro mayero; oni mbooro
biyomidodomu; oni gaboye kumooro kekandeye
mboorombooro urooteku; ko, oni wimbuye bingo
yeyingomu nguya, ngu bidodo yomosiyeroyingo.
25 Oni simoo bare oowooyingga oorengo Galili-
nonggo, ko Dikapolissinanggo, ende kande er-
aya nguro musiyo urungga, Yerusalemnonggo,
Yudiyanonggo, ko, Yodan anduroko nguya ene
Yisas keyoyingo.

5

Yisasdo Purimo Enengo Kirikiri Oni Mande Yunoro Etuyeroyingo
(Luk 6:20-23)

1 Yisas oni simoo bare oowooyingga oorengo
yeyoro ngu, ene mera puri sanganimo oorero,
bibitetoni, enengo kirikiri oniku, eneno
ooreyingo.
2 Nguno Yisasdo mande etuyeroro, yunoro,
ngandiro eyingo.

3 Oni ene ingowanggo. Ene Anut doongeyimo
ereremo kini, ero ingootenggoku ngu, asa, ene
oni oni tewanggo. Ndadiro nguro, Anutdo ene
kumana yunowa. Yo, ngundiro oni, ngundo ngu
Anutdo endega enengo oni simoo bare soboye-
rooteku, nguno uro oruwanggo.
4 Oni sendoro, nowoondoyemo kowuri
urungga ingootenggoku ngu, Anutdo
hoorooweyeroro, kowuriye andangero,
nowoondoye yeni imakewoku, nguro ene oni
oni tewanggo.
5 Oni murini mesarango imakeyingomo oo-
rootenggoku ngu, Anutdo kumana yunoro, mera
oo yunowero ero gosiyowoku, ngu yunowaku,
nguro ene oni oni tewanggo.
6 Oni oowariro ko sonoro, ingoro, hahangeteng-
goku ngundiro, oni nowoondoyemonggo Anutro
murini nenengo ngu keyowero hahangetenggo.
Ene ngundiro tero, oodoyi, asa, Anut enengombo
nowoondoye yeni, metemi oorengo tero, nguro
ene oni oni tewanggo.
7 Oni ene simoo bare gidarega nowoondoye
yunootenggoku muringga, nguro ene oni oni
tewanggo. Ndadiro nguro, Anutdo enengo nguya
nowoondoyi teyunowa.
8 Oni Anut doongeyimo nowoondoye
mesarango oorengo oorootenggoku ngu, ene
oni oni tewanggo. Ndadiro nguro, ene Anut
kenowanggo.
9 Oni ebe toongootoyi, ene nowoondoye
imakeyingomo oruweroyi oningga ngu, ene
mete oni oni tewanggo. Ndadiro nguro, Anutdo
ngu oni nguya nenengo simoone, ero ewa.

10 Anut doongeyimo, oni nenengo oodoyi,
nguro oni gidaregado kingo kowuri gura gura
yunootoyi, nguro ene nowoondoye kowuri ma in-
gowanggo. Kini, ene oni oni tewanggo. Ndadiro
nguro, Anutdo ene yoyoro, endega enengo oni
simoo bare soboyerooteku, nguno oruwanggo.
11-12 Ngundiro nangge, ye no kenerootoyi,
nguro merako oni, ngando kootuyesina mande
biyomi ero yomooro, kowuri gura gura yunoro,
kingo mande godange etoyi ngu, nguro ye
nowoondoye kowuri ma ingowero. Kini, ye
komo oni oni teya, nowoondoye imakeyingomo
ootooya, Anut oowooyi bingami eya okooya, oni
oni teyi. Ndadiro nguro, ye sambo endemo oo
urungga ngu yowanggo. Ngundiro nangge, mer-
ako onindo Anutro ingondudu eyingo oni nguya
koretero yomburibariyeroyingo, ero eyingo.

Oni Anutno Nowoondoyemo Hamoo Teyingo Ngu, Sayi Nembo, Ko, Soru Ngundiro
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Yisasdo mande gura eyingo. Ye Anutno
nowoondoyemo hamoo teyingongga, ngu mer-
ako ngano sayi nembo (Sol) ngundiro. Sayi
nembo ningguriga ngu yoyokootoni ngu, asa,
noorendo ngu ningguriga Sayi nembo nguno, ngu
ko yeweroyi nguya ereremo kini. Yo, hamoo,
sayi nembo ngu koni gura kini. Ngundiro nguro,
onindo oorongooro, keyembo wongooweroyi.
14 Ngundiro nangge, ye Anutno nowoon-
doyemo hamoo teyingo ngu, mera ngaro soru
himi ngundiro. Ende gura purimo sorudodo
oruwaku ngu, kombiteyingo ma oruwa.

15 Kini, onindo soru karo, kumbe gura newen-
demo ma oongoowanggo. Kini, soru ngu yaba
sanganimo tunoo yetoyi, oni ya newendemo oo-
rootenggoku, ngu bidodo soru himi kenowanggo.
16 Ngundiro nangge, oni nowoondoye Anutno
hamoo teyingongga ngu, enengo sorungga ngu
oni bidodomo tunoo oodoni, yengo muriye ne-
nengo kenoro ngu, Anut sambo endemo oo-
rooteku, ngu oowooyi bingami okoowanggo. Ero
eyingo.

Anutro Mamana Mandeno Eyingo

17 Yisasdo mande gura eyingo. Ye ngandiro
ma ingowero, no ngano omburo, Anutro ma-
mana mande ingondudu eyingo onindo kuri
nakangoyingo ngu andangewa, ero ma ingowero.
Kini, nondo mamana mande ngu andangewero
ma ombuyingo. Nondo mamana mande ngu
bidodo engge yewe tunootemukoweroyi, nguro
ingooteno.
18 No yeno hamoo eteno. Sambo mera kinite-
toni, ene noro mamana mande ma kinitewa.
Anutro mamana mande nguno noorengo mande
gumi bodaga, ko, nakaya bobodi guranangge
nangge ngu ma yokowa. Oo bidodo mamana
mande ngu newendemo oorooteku, ngu enggeni
tunootewa.
19 Oni gura Anutro mamana mande gumi gura
ma keyoro, ngunonggo ene oni gura ngundiro
etuyeroro ngu, arisa, ngu oningga sambo en-
demo ooreteku naruno, ene Anut doongeyimo,
ngu oowooyi kini oruwa. Ene oni Anutro ma-
mana mande ngu keyoro, oni simoo bare oo
ngundiro etuyerootoningga ngu, arisa, Anutdo

sambo endega enengo oni simoo bare soboye-
rooteku, nguno ngu, oningga ngu oowooyidodo
tewa.
20 No yeno hamoo eteno. Anut doongeyimo,
yengo muri nenengongga, ngundo komo Mosesro
mamana mande sobowooyingo oni Parisi, ko,
mamana mande etuyeroyingo oni nguya, enengo
muri nenengo ma dagatenggoku ngu, arisa, ye
Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, enengo oni
simoo bare soboyerooteku endega, ngu newen-
demo ma uwanggo. Ero eyingo.

Yisasro Mande Keta, Ngundo Kurimi Muri Ngu Dagate

(Luk 12:57-59)

21 Arisa, Yisas mande gura eyingo. Mosesro ma-
mana mande kurimi ngu, ye gome ingootenggo.
Ngu ngandiro eyingo.
Ye oni ma ureyi kumoowero. Ene ge oni ureyi ku-
moowaku ngu, asa, ge mande wirikoyingo
onino oorero, nguno gumi urungga yowa,
ero eyingo. (Kisim Bek/Eksodas 20:13)
22 Ene nondo mande gura nguya yeno eteno. Oni
gura dobooyi guraya newende biyomi ingooteku,
nguro ene mande wirikoyingo onino ooretoni,
nguro gumi inowa. Ngundiro nangge, oni gura
ene oni doongeyemo, oni dobooyi kootuyisina
mande ero, oyimo inowaku ngu, asa, ene nguya
mande wirikoyingo oni tabango urungga nguno
ooretoni, nguro gumi urungga inowa. Ene oni
gura dobooyiboya sanggiri oorengo tero ewa, ge
mboorombo goyoyingo, ingondudu gura metemi
kini! Ene ngundiro ewaku ngu, asa, ngu on-
ingga ngu Anutdo soweyootoni, Setanro ende de

nombo sugi sugi derorooteku, nguno oororo, sugi oruwa.
23-24 Ge Anutno yambo mande tewero ingoro, nguro ge eneno kingo oo duwoo yewero uya ngu, doboogebo geya biyomi ingooteku ingoro ngu, asa, koretero ge eneno ooroya, biyomingga ngu andangeya, yomosiyoyagogo, kootuyisina ge ko uya, Anutno oo duwoo ye.
25 Dobooge gura geya newendemo kowuri ingoro, goyoro, mande wirikoweroyi musiyomo oorowuwero oorekono oorowutoningga ngu, sodedomangge ngu mande kowuringga ngu yoonenengori. Ge ngu mande kowuri koretero ma yomosiyowaku ngu, arisa, ngu oningga, ngundo goyoro, oo wirikoyingo onino oorowutoyi, ngundo goyoro, kumbadogoni oni kandeyemo goyetoyi, ngundo ya biyomimo goyewanggo.
26 No yeno hamoo eteno. Ge ya biyomimo oode, ngunonggo gengo weti ngu bidodo ma andangero ngu, asa, ge ya biyomi ngu ma yokowa. Ero eyingo.

Erambarisa Muri Toongoowereyi, Nguro Mande

27 Asa, ene mande gura eyingo. Mosesro mamana mande kurimi nakangoyingongga ngu, ye kuri ingootenggo. Ene ngundiro eyingo. Ye oni guraro bareyi yakakayi yodowooro, ma yomburiyowero. Ero eyingo.
28 Ene no mande gura yunooteno. Simoo gurado newendemonggo barega kenomayingoro, nguro ingooteku, ngu ngandiro, ene barega nguya kuri werewori.

29 Ngundiro nguro, doongengge metemisina,
ngundo goyeni, weti mbumbuwa tetoningga ngu,
andangeya yoko. Ngundiro nangge, moondege
gumi, ngundo goyeni weti mbumbuwa teton-
ingga ngu, andangeya yoko. Ngundiro tewaku
ngu, asa, moondege bidodo yoro, Setanro ende
de nombo ma kumooweroyi, nguno ma uwa.
Ngundiro nguro, ge oo biyomi teteku, ngu sode-
domangge yomosiyoro ngu, ngu gome metemi
oruwa.
30 Mande adingayi gura ngundiro. Kandege
metemisina, ngundo goyeni, weti mbumbuwa
tetoningga ngu, toongooya oorongo. Ngundiro
tewaku ngu, asa, moondege bidodo yoro, Setanro
ende de nombo ma kumooweroyi nguno ma uwa.
Ngundiro nguro, ge oo biyomi teteku, ngu sode-
domangge yomosiyoro ngu, ngu gome metemi.
Ero eyingo.*

Oni Bareyi Andangeweroyi, Nguro Mande (Matiyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Yisasdo mande gura eyingo. Mosesro ma-
mana mandeno kuri ngandiro nakangoyingo.
Oni gura bareyi yokowero ngu, ene komo so
uyino mande ngundiya nakangoya, bareyi inoni,
ero nakangoyingo.
32 Ene nondo mande gura moore. Oni eram-
barisa ngu bareyibo oni guraya ma wereyingo
ngu yokoro owewaku ngu, ene bareyi yeni,

* **5:30:** (Mande adingayi awuno nguro damoni ngandiro. Ye nowoondoyemo ingondudu biyomingga oorooteku ngu, sodedomangge oo ngundiro ngu andangeya yokoyi. Ye ngundiro tewanggoku ngu, weti mbumbuwa engge ma tunootewa).

mbumbuwa tewa. Ngu baregaku kuri kameyi yowoku, ngundo simoo gura kootu yootoni ngu, arisa, Anut doongeyimo, simoo kootungga, ngundo mbumbuwa tewa. Ero eyingo.

Ye Mande Godange Ero, Ngunonggo Anut Oowooyi Kingo Ma Ewero

33 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Kuri oo nakaya teyingo ngu, ye gome ingootenggo. Ye Anut doongeyimo mande gagiwi, ero gosiyoyingongga, ngu ma toongoowero, ngu hamoo teyi, ero nakangoyingo.

34 Ene no nguro mande soweyoro eweroyi moore. Ye merako onino mande gosiyowero tetoyingga ngu, no ngu mandega Anut oowooyimo gosiyowero ero, ma ewero. Ye sambo oowooyimo mande ma gosiyowero. Ndawugaro nguro, sambo ngu Anutro yaba bibiteweroyi.

35 Ye mera oowooyimo nguya mande ma gosiyowero, ndadiro nguro, ngu Anutdo keyi yeweroyi musiyo. Ye Yerusalem ende oowooyimo nguya mande ma gosiyowero, ndadiro nguro, ngu Anutro ende urungga.

36 Ye tabaye oowooyimo nguya mande ma gosiyoro ewero. Ndadiro nguro, ye tabaye uye sarayi ngu yeyi, iriyo yeweroyi nguya kini. Ngundiro nangge, tabaye uye iriyo ngu yeyi, sarayi yeweroyi nguya kini.

37 Ye mande gura ero, yo, etenggoku ngu, hamoo ewanggo. Ye, kini, etenggoku ngu nguya, hamoo ewanggo. Ye mande, yo, kini, etenggoku, nguno mande soweyoro ewanggoku ngu, Setando yeni tunootete. Ero eyingo.

Ye Ogingo Yeno Yunootoyi, Nguro Gumi Ma Teyunowero
(Luk 6: 29-30)

38 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Ye
Mosesro mamana mandeno, ye kuri ingootenggo.
Ene ngundiro eyingo. Oni gurado doongeye
yomburiyootoyiga ngu, yebana ngundiya ene
doongeyi gumi teyino. Oni gurado metoyi
udoyiga ngu, yebana ngundiya ene metoyi gumi
teyino. Ero eyingo.
39 Ene no yeno eteno. Onindo yeno oo
biyomi teyunootoyi ngu, yebana ko gumi ma
teyunowero. Oni gurado gagiye metemisina
udoyi ngu, ye yowoorengootoyiga, ko biyomisina
nguya yureyi.
40 Ngundiro nangge, oni gurado goyoro, mande
wirikoweroyi musiyomo oororo, yengo nengguro
yootoyiga ngu, asa, mete ye dogigiro nengguro
nguya yunoyi.
41 Oni gurado yeya oore bodaga oorowuwero
ooroya ngu, yendo ngu songgura oore piru nguya
oorowuyi.
42 Oni gurado oo guraro sumoo yunootoyiga
ngu, arisa, inoyi. Ngundiro nangge, oni gurado
yeno weti tero, yowero oo etoningga ngu, mete
ye inoyi. Ero eyingo.

Ye Mundi Oni Ngu Nowoondoye Yunoyi
(Luk 6:27-28; 32-36)

43 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Ye
Mosesro mamana mandeno kuri ingootenggo.
Ene ngundiro eyingo. Ye dobookuriye konebaye

nguro gome ingoya, yengo mundi oni nguya sanggiri teyi. Ero eyingo.

44 Ene nondo mande gura soweyoro yunowero. Yengo mundi oni ngu nowoondoye yunoya, enendo muri biyomi yeno tero, kootu yunootenggoku ngu, yendo nguro Anutno kira teyunootoyi, enendo muri biyomi tetenggoku, ngu hoorooweyerootoni, ngu yokowanggo.

45 Yo, yendo yengo mundi onino muri metemi tero, nguno simoo bare etuyeroro ngu, hamoo oorengo, ye Awaye sambo endemo oorooteku, nguro simoongo. Yo, Anutdo oni biyomi, ko, oni metemi nguya ogisa yeni eneno tunootewa. Ngundiro nangge, sono nguya oni muriye biyomi, ko, oni muriye nenengomo nguya Anutdo sono yeni, eneno ombuwa.

46 Onindo yengo gome ingootoyi, ko yendo nguya enengo gome ingootenggoku, nguro kowuri kini. Weti mbumbuwa tetenggoku oni, ko, Takis yoweroyi oni nguya ngundiro teyingo. Ene yendo yengo mundi oni nowoondoyi teyunowanggoku ngu, asa, Anutdo nguro oni oni tewa.

47 Ye konebaye nguya kambayerootenggoku ngu, ko, oni sowe gidarega, ngundo nguya ngundiro tetenggo. Yengo muringga ngundo enengo muriye ngu ma dagawa. Kini, muriye guranangge.

48 Hamoo, Awaye sambo endemo oorooteku, ngundo oni nenengo, ko, oni biyomimo nguno muri gome nenengo ngu nangge teyunoote. Ngundiro nangge, ye nguya ngundiya teyi.

6

Angoyi Oni Hoorooweyeroweroyi, Nguro Muri

1 Ye ingonda teyi! Ye angoyi oni nguno oo
gomengga teyunowero ngu, oni doongeyemo
ma yunowero. Ndadiro nguro, onindo ngu
yendo oo tewonggoku, ngu tunoo kenoro, nguro
ye oowooye bingami ero okoowanggo. Ene
ngundiro tetoyi ngu, asa, kootuyisina, Awaye
sambo endemo oorooteku, ngundo nguro uri
gura ma yunowa.
2 Ye angoyi oni oo gomengga yunowero ngu,
asa, ye nguro oni doongeyemo manggaru yang-
gango ma tewero. Ndadiro nguro, oni Anu-
tro nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ngundo
yambo yano ko oorekono nguya oo ngundiro
tero, enengo oowooye bingami okooweroyim-
boro. No hamoo oorengo, yeno eteno. Ngu oni
ngu, enengo uri kuri yoyingo.
3 Ngundiro nangge, ye angoyi oni
hoorooweyerowero ngu, arisa, kandeye
biyomisinangga ngundo kandeye meteminggado
oo tewaku ngu ma ingowa.
4 Ngundiro nguro, oo gome yunowero mur-
ingga ngu kombiteyingo tewonggokungga ngu,
kootuyisina, Awayembo uri gumi tunoo yunowa.

Yemboongeweroyi Nguro Muri
(Luk 11:2-4)

5 Ye kira tewero ngu, oni mibuye tegedodo,
ngundo kira tetenggoku, ngundiro ma tewero.
Ene newende bidodo enengo oowooye okoowero,
oni doongeyemo yambo yano, oorekono nguya,
kira tewero gome ingootenggo. No yeno hamoo

eteno. Ngundiro oni ngu kuri uri yowonggo. Ye
ngundiro ma tewero.
6 Ye kira tewero ngu, yengo ya gumi nguno
ooroya, ya goodooya, yesu nangge Awayemo kira
teyi. Ye ngundiro tetoyi ngu, asa, Awayembo ngu
oo kombiteyingongga tetenggoku, ngu kenoro,
gumi yunowa.

7 Ye kira tewero ngu, kingo mande mande
ma eroruwero, kabengo onindo tetenggoku,
ngundiro ma tewero. Kabengo oni, ngundo
Anutdo ingoni ero, ene mande mande ngundiro
oowooyingga tetenggo.
8 Ye ngundiro oni nguro muri ma keyowero.
Ndadiro nguro, nowoondoyemo oo guraro
kowuri ingoro, nguno ma kira teyingomo
ngu, Anutdo ngu oo ngu bidodo kuri kenoro
ingomukoote.
9 Nondo ngu kira eweroyi muri gome ngu
etuyerowero, ye mete ngandiya kira teyi.

Noorengo Awanani, ge sambo endemo
oorooteku, gengo oowoongge ngu
kundingiyi oorengo.
10 Oo Bidodo Simburi Simbunani, gengombo
narungga gengo oni simoo bare soboyerooteku,
ngu mete ombuni. Sambono onindo ge oo
ingooteku, ngu nenengo kenggeroro oorootenggoku, ngundiro nangge, noore hoorooweyerootooga, ngano ngundiro keyoro oruwato.
11 Ge noorengo oowari atagamboro rogoyimo
yuno.
12 Noorendo oni gidaregaro kowuri
andangero, kabetetooyega ngu, gedo nguya

ngundiya noorengo mbumbuwa andangeya kabeteyunowa.
13 Gedo Setan ma yokootoyi, omburo, ngundo noore towooyeroro, ngunonggo yoyoro, weti mbumbuwano yoyewero. Oo Bidodo Simburi Simbunani, gengombo naru oni simoo bare soboyerooteku ngu, yanggangongge, bingamingge nguya, gengomu nangge sugi sugi oruwa. Ngu hamoo, ero eyingo.
14 Ye gome ingoyi! Ye oni gidaregado kowuri yeno tetoyi, ngu andangero kabetetoyi ngu, asa, Anutdo nguya yengo kowuri andangero kabeteyunowa.
15 Ngundiro nangge, ye oni gidaregado kowuri yeno tetoyi, ma andangero kabetetoyi ngu, asa, ngu Anutdo nguya yengo kowuri ngu ma andangero kabeteyunowa. Ero eyingo.

Oowari Roogo Teweroyi Nguro Muri

16 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Oo neweroyi narunggano nguno, ene oowari roogo tero, ene Anutno kira tewanggo. Ye oowari roogo tewero ngu, omukumundooge ma guwi yewero, oni mibuye tegedodo ngundo tetenggoku, ye ngundiro ma tewero. Ngundiro oni ngu, oni simoo bare doongeyemo ngundiro tetenggoku ngu etuyeroro, ene oowari roogo tetenggo. Arisa, ngundiro oni, ene kuri uri yowo.
17 Ye oowari roogo tewero ngu, mete ye omukumundooye sonowooya, uye siwitoya yoonenengoya oriyi.

18 Ngundiro tetoyiga ngu, oni gurado ye oowari
roogo tetenggoku, ngu ma ingowanggo. Ene Sam-
bono Awayembo, enesu nangge oo ngundiro ngu
ingowa. Awayembo ye oo kombiteyingo teteng-
goku, ngu kenoro, oowooye bingami okoowa. Ero
eyingo.

Noorengo Oo Sitowi Sambo Endemo Orini (Luk 12:33-34)

19 Ye nowoondoye bidodo oo sitowi gome
gomemu, ngu merako ngano yowuruwooweroy-
imboro ma ingowero. Nga merako ngano sako,
siwi, googoose, yakaka oni, ngundo oo bidodo
yomburiyootenggo.
20 Anut doongeyimo, ye enengo mande onino
wesiyoro ero, oni yomosiyeroro, oniro kowuri
koorowooro, oo ngundiro ko tetenggoku ngu,
sambono digi beye ngundiro yowuruwooya,
nguno yeyi. Sambo endemo ngu sako, siwi,
googoose, ngundo ma yomburiyootoyi, yakaka
onindo nguya ya toongooro, oo yoweroyi nguya
kini.
21 Yengo oo sitowi gome gomemu oorooteku,
nguno yengo ingonduduye nowoondoye nguya
nguno ooroote. Ero eyingo.

Doongeye Ngu Goweyeboro Soru Ngundiro, Nguro Mandeni (Luk 11:34-36)

22-23 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Doong-
eye ngu goweyeboro soru himi, suwoono endey-
oweroyi ngundiro. Ngundiro nangge, nowoon-
doyebo muri metemi Anutnonggo ombuteku ngu
tero, hahangetenggoku ngu, ngu suwoonomboro

soru himi gome oorengo ngundiro. Nguro ngu, yengo ingondudu nangge keyowero ingootoyi ngu, yengo soru himi ngu yanggango ma ootooro, namoko kumootoni, nguro ye ooreri oorengomo oruwanggo. Ero eyingo.

Oni Guranangggebo Sobosobo Oni Erayagomo Ko Teweroyi Mete Kini
(Luk 16:13)

24 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Oni guranangggebo sobosobo oni erayagomo ko teweroyi nguya ereremo kini. Ene sobosobo gura nguro gome ingoro, sobosobo guraro gome ma ingowa. Ene sobosobo gura gome keyoro, gura kootu inowa. Ene ngundiro nangge, ye Anut keyoro, ko, digi beye yowero hahangeweroyi muri erayaga ngu teweroyi, bine? Kini, Anut keyoro, ko, digi beye yowero hahangeweroyi muri erayaga ngu keyoweroyi, ngu ereremo kini, ero eyingo.

Nowoondoyemo Ingondudu Oowooyingga Tero, Nguro Ma Hahangeroruwero
(Luk 12:22-31)

25 Arisa, no yeno hamoo eteno. Ye yengo yanggangoye, oo neweroyi, sono neweroyi, ko, towikumba teweroyimboro nguro nowoondoye kowuri yero, ingondudu oowooyingga ma ingororuwero. Anut doongeyimo, yengo keta oruweroyiga, ngu nowoondoye hamoo teyingongga, nguro oo bidodo dagamukoote. Yo, yengo keta oruweroyiga, ngundo oo neweroyi, sono neweroyi, ko, towikumba yoweroyi, ngu bidodo dagate.

26 Ye nu ngu kenoro ingootenggo. Ene numbo
ngu oowari ngu miro, yoro, yano oowari ma
wataye ro yetenggo. Ene Awaye sambono
oorooteku, ngundo soboyeroro, oo yunoote.
Ngundiro nangge, Anutdo noorengo gome
urungga ingoote. Yo, hamoo, ene noorengo gome
ingooteku muringga, ngundo nuro ingooteku
muringga, ngu dagate.
27 Anutdo noorengo keta oruweroyi naru rogo
teyunoyingo. Noore keta oruweroyi narungga
Anutdo rogo tewoku, ngu noore mete ma da-
gawato.
28 Irosara gome diguno ooreteku ngu, ene kingo
oorero, nungo yewero ko biyomi ma tewa. Kini,
ene Anut enengombo nungo inootoni, nungo
yero, gome tete. Ngundiro nangge, Anutdo
ye nguya hoorooweyerootoni, ye towikumba
yowanggoku, nguro ye nowoondoye kowuri
urungga ma yewero.
29 Kuri mera ngaro oni sobosobo koreteyingo
urungga oowooyi Solomon, enengo irosara
gome gomemu tero, enengo duridarini urungga
oorengo tero oruwo. Ene Anutdo irosara
merakono yewoku, ngu ooga ngu Solomonro
irosarani, ngu bidodo dagate.
30 Yo, Anutdo irosara merakono nungo gome
gome tetoni, ataga gome oode, yangeni ngu
buwoo yero, makooro sorewa. Arisa, ene ye
nguya hoorooweyeroro, noorengo towikumba
ngu rogono yunowa. Ye simoo bare nowoon-
doye hamoo teyingongga, ngu bodaga nangge.
Ndadiro nguro, Anutdo mete ye nguya gome
soboyerowa.

31 Ngundiro nguro, ye nowoondoye kowuri
yero, ingondudu oowooyingga ma yowero
eyingo. Noore oo ndawuga newato? Noore
ndawu sonongga newato? Noorengo towikumba
oo ndawuga tewato? Ero eyingo. Ye ngundiro
ingondudu urungga ma tewero.
32 Kabengo oni ngundo oo ngundiro yoweroy-
imboro ingoro hahangetenggo. Ene yengo Awaye
sambono oorooteku, ngundo ene kuri gome in-
gowo. Ye komo sono, oowari, towikumba nguya
yengo rogono nenengo ngundiro yowanggo.
Anutdo ngundiro ingoote.
33 Ene ye koretero oorengo, Anut Oo Bidodo
Simburi Simbunani, ngundo murini enengo
simoo bare soboyerooteku, nguno uro, enengo
murini nenengo ene yendo teyi, ero ingooteku,
ngundiro keyootoyi ngu, arisa, Anutdo mete oo
gidarega ye rogono ngundiro hoorooweyerowa.
34 Ngundiro nguro, ye nowoondoye kowuri
yero, ingondudu oowooyingga yangenimboro,
nguro ma ingowero. Yangeni narungga ngu,
enesu nangge kowuri koorowoowa. Naru gurado
kowuringga ngu, ene ngu narungga nguromu
nangge. Ene ngundiro ero eyingo.

7

Ye Oni Guraro Murini, Ma Wirikowero (Luk 6:37-38; 41-42)

1 Yisasdo mande gura eyingo. Ye oni goweyemo
enengo muri ngu ma wirikowero. Ye ngundiro
tetoyi ngu, asa, Anutdo ye nguya wirikoyerowa.
2 Ngundiro nangge, ye dobookuriyeboro
muriye wirikootoyi ngu, Anutdo muri ngundiro

yeno nguya tewa. Yengo mamana mandero rogoga dobookuriyemo tetenggoku, ngu Anutdo yeno nguya ngundiro nangge gumi yunowa, ero eyingo.

3 Yo, no mande adingayi gura yeno ngandiro eteno. Ge ndawugaro dobooge doongeyimo oo kakawu bodaga oo kenootoni oorooteku, ngu ge doongengge nenengo de bingo urungga oorooteku, nguno ge ma kenoro ingoote?

4 Ndawugaro ge doboogemo ngandiro ete? Doboone, nondo doongenggemo oo kakawu bodaga oorooteku, ngu yewe toongewa. Ge ngundiro eteku, ene naru bidodomo, de sosi urungga doongenggemo nguno ooroote.

5 Ge mibuge tegedodo oni! Ge koreteya de sosi urungga doongenggemo oorooteku, ngu andangeya yoko. Ge ngundiya teya ngu, asa, ge mete doboogemo ngu gome kenoro, oo kakawu bodaga ngu andangewa.

6 Nga mande adingayi gura. Ye oo kundingiyi, ngu se, bo ma yunowero. Ye oo ngundiro gome gome bo yunowonggoku ngu, asa, sodedomangge ene bodo yomburiyoro, wongooni utoni, ngundo yowoorengoro yokiwa. Ngundiro nangge, oni gura Anutro Mande Keta Mesarango ngu naru bidodo ngu ma yootoningga ngu, asa, ye ene yokoyi. Ngundiro eyingo.

Oni Anutno Yanggango Yemboongeweroyi, Nguro Murini
(Luk 11:9-13)

7 Yisasdo ngandiro eyingo. Ye nono ooro sumoo ewanggoku ngu, no yunowano. Ye suwooyi sano

oo erewewero ngu, ye kenowanggo. Ye yamuko tanggeyisina dikaro, yokakasangootoyi ngu, asa, Anutdo yamuko goosooyunowa.

8 Ye Anutno yemboongero, ooro sumoo ewanggoku ngu, Anutdo oo yunowa. Ngundiro nangge, oni simoo bare oo yowero ngu erewero, ene kenowanggo. Ye yamuko tanggeyisina dikaro, yokakasangootoyi ngu, asa, Anutdo yamuko ngu goosooyunowa.

9 Ngundiro nangge, oni gura nangonimbo oomanongoyingomboro etoni ngu, eweyimbo digiga inowa bine? Kini.

10 Ngundi oni gura nangonimbo isoro etoni ngu, eweyimbo sire biyomi yoro, inowa, bine? Hamoo oorengo kini.

11 Arisa, merako ngano awa awaye songo songo, ngundo oo kingo duwoo gome ngu nangosumooye yunootenggoku, nguno ngu, ye hamoo ingowanggo. Awaye sambono oorooteku, ngundo nangosumooyemo sumoo ero etoyi ngu, hamoo oorengo, ngu oo gomegomemu yunowero ingowa, ero ingoyingo.

12 Arisa, muri gome oorengo yendo oni simoo baredo yeno teyi, ero ingootenggoku, asa, ye ngu muringga ngundiya nangge eneno teyi. Yo, ye ngu muri nenengo keyootenggoku ngu, asa, ngundo Mosesro mamana mandega Anutro ingondudu eyingo oni oo ngundiro etuyerowonggoku, ngu rogono tero, engge tunooteyingo.

Keta Oruweroyi Oorega Ngu Oore Bodaga Ngundiro
(Luk 13:24)

13 Arisa, ye Anutro mamana mande ngu keyoro
ngu, ye Anutro oni bidodo oore bodaga tembani-
wooremu nguno oorero, Anutro sambo endemo
oorewanggo. Ene Setanro oore ngu urungga
mera nenengo gome nangge. Yo, oni simoo bare
oowooyingga oorengo, ngu oore urungga ngu
keyoro, oororo oonootewanggo.
14 Ene Sambo Endemo oore, ngundo oore
tembaniwoorega ngu bodaga nangge. Yo, keta
sugi sugi oruweroyi oore tembaniwoorega
ngu bodagamu, nguro ye ko biyomi terogogo,
erewero nguno oorewanggo. Oni simoo bare
nowoondoyemo hamoo teyingongga, ngundo
nangge kenoro, Anutno oorewanggo.

Ye Setanro Ingondudu Eyingo Oni Godange, Nguro Ingonda Teyi!

(Luk 6:43-44: Luk 13:25-27)

15 Ye Setanro ingondudu eyingo oni godange
nguro ingonda teyi! Ngu oni ngundo ye ke-
wooroyemo, ememangge ememangge oororo
dikaro, torige mande yeno ewanggo. Ene
imakeyingo muri tero, torige yeno omburo
oorowutoyi, bo gura oowooyi Sipsip enengo muri
ngundiro teyingo. Ene kawuye newendemo
nguno ngu, ngu se koki biyomi ngundiro. Ngundo
ngu omburo, sodedomangge yokiwanggo.
16 Ye koretero enengo muriyengga ngu
wirikoro kenootoyi, ngu ene nenengo bine,
ngundi biyomi bine ewanggo. Nga oni nga
enengo ootootooye, ngu gome tetoyi, kenoro
ngu, asa, ye nguno ingoro, enengo muriye ngu
nenengo, ero ingowanggo. Yo, Muli dega, ngundo

ngu yowoorengoro, koonda ma tewa. Ngundiro
nangge, dimoo uto, kakari sanggiri, ngundo
yowoorengoro, mbako ma tewa. Hamoo oorengo
kini.
17 Yo, de bidodo gome yanggango tero ngu, ene
tanggori gome nenengo nangge enggewanggo.
Ngundiro nangge, de biyomi, ngundo ene engge
gome metemi ma enggewa.
18 De metemi, ngundo engge biyomi ma
enggewa. Ngundiro nangge, de biyomingga,
ngundo ene engge gome metemi ma enggewa.
19 De bidodo gome ma enggetoyi, asa, ene de
ngu doongooro, deko yokawanggo.
20 Ngundiro nangge, ye ngundiro oni ngu
enengo muri biyomi tetenggoku, ngu kenoro, ye
nenengo tunoo ingootenggo. Ene godange eyingo
oni nangge, ero ingoyingo. Ngu oni nguno, ene
Anutro murini ma keyoyingo, hamoo oorengo
kini, ero ingowanggo.

21 Nguro ngu, oni guminggado ngu noorengo
Anut Oo Bidodo Simbunani etenggoku, ngu gumi
nenengo kini. Kini, oni ngu enengo bingamiye
okooro, ene Anut oowooyi nguro ma ingoro
tetenggoku ngu, ene Anutro sambo endemo
enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno ma
uwanggo. Ene oni gura Awane sambo endemo
oorooteku, ngu gome keyoro ngu, asa, Awane
kenowa.
22-23 Arisa, oode kootuyisina, Anutdo naru
wenganggakuno wirikoyeroweroyi naruno,
oni oowooyingga oorengo mayero ewanggo.
Oo Simburi Simbunani Urungga, noore gengo
oowoonggemo, noorendo gengo mandege keta

mesarango ngu wesiyoro, merambooro biyomi andangero, muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu nguya teyingo. Ero ewanggoku, ene ngu narunggano nguno, nondo mande ngandiro gumi ewano. Yendo ngu yengo oowooye bingamiye nangge okooro, noro nowoondoye hamoo ma teyingo, nguro ngu, no yeno mande yanggango eteno. Nondo ngu ye watayi kini. Ye weti mbumbuwa oni biyomi! Ye sodedo sayi! No ngundiro ewano, ero eyingo.

Ya Yeweroyi Muri Eraya, Nguro Mande Adingayi

(Luk 6:47-49)

24 Arisa, Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Oni gura noro mandene gome keyoro, ingoro ngu, ene ingondudu metemi yoote. Ngundiro oningga ngu, ngu ngandiro. Ene ingondudu metemi yoro, nguro ene ya yanggango ngundiro mera yanggangonggakuno de nonggini gagiwi yoro, yeteku ngu.

25 Ngundiro tero, sono urungga omburo, sono tuwi urungga ootoogero, doogo urungga ombutoni ngu, enengo yangga ngu yanggango ootooro, ma tookero sorewa. Ndawugaro nguro, ene mera yanggangonggano de nonggini gagiwi nguno yeyingo.

26-27 Ngundiro nangge, oni gura noro mandene ingoro ma keyoro, ene oni ingonduduni kini ngundiro. Ene ya yeweroyi ngu ingondudu kini. Nguro ene ya nonggini ngu mere setoni, mera newendemo amuno ma uyingo. Kini, ene ya ngu mera sanganimo nangge

yeyingo. Ngundiro nguro, sono doogo urungga omburo, sono mewuyi urungga tetoni, ngu enengo yangga ngu yanggango kini, nguro sodedomangge tookero sorewa. Yo, hamoo oorengo, ngu tookero, sorero yomburiyomukowa. Ero eyingo.

28-29 Yisasro mande ngu kinitetoni, oni simoo bare oowooyingga oorengo enengo mandeni etuyerowoku, ngu ingoro, ene soriyokoro hamoo ingowonggo. Ndadiro nguro, Yisasdo mandeningga ngu wesiyoro eteku, ngu mamana mande etuyeroyingo onindo etenggoku, ngundiro ma wesiyoro eyingo. Kini, Yisasdo mande oni simoo bare yunowoku, ngu yanggango oorengo eyingo.

8

Yisasdo Oni Mambugoridodoga, Ngu Yomosiyoyingo

(Mak 1:40-45: Luk 5:12-14)

1 Yisasdo puringga ngu yokoro, ene ameno ombutoni, oni simoo bare oowooyingga oorengo ene keyoro oorowuyingo.

2 Ngu narunggano nguno, oni gura mambugoridodoga, ngundo Yisas tanggeyimo omburo, bagootero eyingo. Noorengo Oo Bidodo Simburi Simbunani, no ingooteno. Ge mete noro ingoya, noyega, mete tewe, ero eyingo.

3 Ngundiro etoni, asa, Yisas ngu oni mambugoridodogaku ngu kenoro, nowoondoyi tero, kandeyi eneno yero, eyingo. No ngundiro tewero gome ingooteno. Ge mete te. Ene ngundiro

etoni, arisa, sodedomangge ngu oni mambugori-
dodogaku, enengo sayininggaku mete teyingo.
4 Asa, Yisasdo mande gura eyingo. Ge no
manggone gome ingo! Ge oororo ngu, oni gu-
rano gengo sayi yomosiyooteku, nguro ma ewero.
Kini, ge sodedo ooroya, gengo gowege moon-
dege Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi ngu
etuyero. Ene ge geyoro ingoro, gowege moondege
sayi mete tero, ero ingoro ngu, kuri Mosesndo
ewoku, ngundiya teyi. Ngundiya tetooga, oni
simoo baredo geyoro, ataga gengo sayingge ngu
mete tete. Ero ingowanggo.

Me Oni Tabangongga, Ngu Newende Hamoo Oorengo Teyingo
(Luk 7:1-10)

5 Yisas Kapeniyam endegano nguno utoni ngu,
ngu naruno nguno, me oniro tabango ururu
gura nguro me oni ngu onibi kandegura (100),
ngundiromu ngu soboyerooteku ngu, ngundo
Yisasno omburo, ngandiro sumoo eyingo.
6 Noro Oo Bidodo Simburi Simbune, noro
kirikiri oni gura sayi urungga tero, yano ooroote.
Ngu ene kekandeyi ngu kuri kumooyingo, ngu
ene ogingo urungga yoro ooroote. Ero eyingo.
7 Yisasdo enengo mande ngu ingoro, enebana
gumi eyingo. Nondo oororo, ene yewe, mete
tewa. Ero eyingo.
8 Ene ngundiro etoni, asa, me oni tabango
urungga Yisasno mande gumi eyingo. Oo Bidodo
Simburi, no oni metemi kini. Ngundiro nguro, ge
noro yano ma ombuwa. Ge mande kingo nangge

etooga ngu, noro kirikiri oningga ngu, ene mete tewa.
9 Nondo noso nangge noro oni sobosobo urungga moore. Ene oo etoni ngu, nondo oo ngundiro teteno. Ngundiro nangge, noro me oni nowoondonemo oorootenggo. Arisa, nondo guraya, oorowu, ewanoku ngu, ene oorowuwa. Nondo guraya, ombu, ero ewanoku ngu, asa, ngu ombuwa. Nondo nenengo kirikiri oni guraya ko ngundiya te, ewanoku ngu, ene oo ngundiro tewa, ero eyingo.
10 Yisasdo enengo mandega ngu ingoro ngu, soriyokoro, yowoorengoro, oni eneya namoko nguno etuyeroro eyingo. No yeno hamoo oorengo eteno. No ngu Iserel oni gura newende hamoo teyingongga, ngundiro no ma kenowono, ero eyingo.

11 No yeno hamoo eteno. Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno oni simoo bare oowooyingga ngu sowe gura gura Yudaro oni kini, me oni tabango urungga ngundiro. Yo, ngundo sambo endemo nguya omburo, oo simbo urungga naruno, Ebaraham, Ayisak, Yekob, ngu-dodo bibitero, oo nero oruwanggo.
12 Ene Anutdo endega enengo Iserel oni simoo bare soboyerooteku, nguro yomosiyoyingo. Yomosiyootoni, ene enengo Iserel oni simoo bare oowooyingga nowoondoyemo hamoo ma tero, nguro ene sambo endemo ma oorowuwanggo. Anutdo ngu oni ngu oweyerootoni, Setanro ende biyomi de nombo ma kumooweroyi nguno oorongoowa. Oorongootoni, nguno ene

ureri urunggano sendo moguru urungga tero, metokarikari tero oruwanggo, ero eyingo.
13 Ngundiro ero ngu, asa, Yisasdo yowoorengoro, me oni tabango urunggakuya ero, gengo yano u! Gengo nowoondoge hamoo teyingongga, nondo gengo ko oni yomosiyoowe ero ingowokunggaku, ngu ataga engge tunootete. Ero etoni, naru ngundiro nangge, Yisasdo etoni ngu, enengo ko oninggaku sodedomangge mete teyingo.

Yisasdo Pita Konggeyi Yomosiyoyingo (Mak 1:29-31; Luk 4:38-39)

14 Arisa, Yisasdo omburo, Pitaro yano uro, konggeyi kenoyingo. Ene sayi goweyi kookingo urungga yetoni, yabano wetororiyingo.
15 Ngundiro nguro, Yisasdo Pita konggeyi kandeyi dowootoni ngu, nguno nangge, sayininggaku kinitetoni, nguro ene ootoogero, Yisasro oo karo yomosiyoyingo.

Yisasdo Oni Simoo Bare Oowooyingga Sayidodomu Yomosiyeroyingo (Mak 1:32-34; Luk 4:40-41)

16 Arisa, suwootetoni, oni simoo bare oowooyingga mbooro biyomimbo yoyoyingomu, ngu yoyoro, Yisasno mayeyingo. Mayetoyi, asa, Yisasdo mbooro biyomiku oni nowoondoyemo oorootenggoku, nguno ero oweyerootoni, besero sayingo. Ngundiro tero, sayi oniku nguya yomosiyerootoni, ko mete teyingo.
17 Kuri Anutro ingondudu eyingo oni oowooyi Ayisaya, ngundo Yisasro mande ngandiro nakangoro eyingo.

Enendo enesu nangge sayinani bidodo andangero yokoro, ene noorengo sayi gura gura kuri koorowooro oorowuyingo. Ero eyingo. (Ayisaya 53:4)

Oni Gurado Yisas Keyoweroyi Oorega Ngu Tango Kini
(Luk 9:57-62)

18 Ngu naruno nguno, oni simoo bare oowooyingga oorengo mayero, Yisas pawangootoyi, nguro enendo kirikiri onino eyingo. Noore sono koongeyingo anduroko oorewato, ero eyingo.
19 Ngu naruno, Anutro mamana mandero etuyeroyingo oni, ngundo Yisasno omburo eyingo. Oo etuyeroyingo oni, ge ende bidodo oorowuwaku ngu, no nguya geya oorowuwero ingooteno, ero eyingo.
20 Ngundiro etoni, asa, Yisasdo mande gumi eyingo. Diguno se koki oorootenggoku ngu, ene kengeweroyi musiyo moore. Ngundiro nangge, nu nguya takiyedodo moore. Ene no, Anutro Nangoni Oni Kirarongo, ngu wereweroyi musiyo hamoo oorengo kini, ero eyingo.
21 Ngu naruno nguno, oni newende hamoo teyingo gurado Yisas keyoro eyingo. Oo Simburi Urungga, mete bine, no koretero oororo, Awane sobowootoowe, kumootoni merengoorogogo ko ombuwano. Ero eyingo.
22 Ene ngundiro sumoo etoni, asa, Yisasdo gumi eyingo. Oni noro nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ngundo mete oni bingo merengooyi. Ene komo ge no keneroya ombu. Ero eyingo.

Yisasdo Etoni, Doogo Urungga Imakeyingo
(Mak 4:36-41; Luk 8:22-25)

23 Ngu naruno nguno, Yisas enengo kirikiri oni
nguya wanggo newendemo uyingo.
24 Arisa, ngu naruno nangge, doogo urungga
oorengo tunootero, wendeyi tookero, wanggo
yowooraringootoni, wanggo wendoni uwero
teyingo. Ngundiro tetoni, ene Yisas wanggo
newendemo wetororiyingo.
25 Ngundiro tetoni, enengo kirikiri oni
sosoreyingo urungga oorengo tero, Yisas
yokutuwooro eyingo. Oo Simburi Urungga,
ge komo noore hoorooweyero! Noore ataga
oonootewero tetetoku nga, ero eyingo.
26 Ene ngundiro etoyi, asa, Yisasdo
eneno mande gumi eyingo. Ye ndawugaro
sosoretenggo? Yengo nowoondoyemo hamoo
teyingo ngu bodaga nangge! Eyingo. Ngundiro
ero, ene ootoogero, doogo sono nguya yeyoro
etoni, sodedomangge imakeyingo. Yo, ene
ngundiro etoni, doogo imaketoni, wendeyi nguya
nenengo yeyingo.
27 Ngundiro tetoni, enengo kirikiri oni ngu
kenoro, ingondudu urungga oorengo tero,
sosorero, enengo nangge mande ero sumoo
eyingo. Nga oningga nga ndadiro oningga, nguro
wendeyi, doogo yeyoro etoni, ngundo manggowo
ingoro, nguro ene sodedomangge imakeyingo?
Ero eyingo.

Yisasdo Oni Erayagomo Mbooro Biyomi An-dangeyingo
(Mak 5:1-17; Luk 8:26-37)

28 Ngu naruno, ene sono anduroko oni simoo
bare mera nguno oorootenggoku, ngu oowooyi
Gadarin nguno ombutoyi ngu, oni eraya mbooro
biyomidodo ngu nguya yowuruwooyingo. Ene
oni merengooweroyi musiyo yokoro, Yisasno om-
buyingo. Mbooro biyomimbo yoyoyingo oni er-
ayaga ngu, se koki ngundiro. Ngundiro nguro,
oni simoo bare ngu oni erayagado musiyo oore
ma endeyootenggo.

29 Ngu naruno nguno, mbooro biyomikundo
Yisas kenoro, meno yanggango ero eyingo. Ge
Anutro Nangoni, ge nooreno ngano ndawuga
tewero ombute? Ge noore ogingo urungga
yunowero ombute, bine? Ataga narungga, noore
Setanro ko oni yoyoro, Setando musiyo biyomimo
yoyeweroyi naru kini, ero eyingo.

30 Ngu naruno, bo oowooyingga oorengo sono
koongeyingo namoko oo nero oruwonggo.

31 Bo oo netoyi, mbooro biyomi oni eraya-
gaku nowoondoyarimo oruwonggoku, ngundo
bo kenoro, nguro ene Yisasno ngguyinggayi tero,
sumoo sumoo eyingo. Noore oweyerootoyi,
oorero, mete noore bo andu nowoondoyemo
uwato, bine? Ero eyingo.

32 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo ngu
ingoro, mande gumi eyingo. Yo, mete ngundiya
teyi! Ene ngundiro etoni, arisa, mbooro biyomiku
oni erayagaku yoyokoro, boku nowoondoyemo
utoyi ngu, arisa, sodedomangge boku yondoyi-
doro oororo, mera tembanimo sorero, sono

koongeyingomo uro, nguno kumoomukoyingo.*
33 Ngundiro tetoni, bo sobosobo oniku ngu
kenoro, sodedomangge ene yondoyidoro, en-
demo ko oororo, bo bidodo kumoowonggoku
nguro ero, ko, oni erayaga mbooro biyomimbo
yoyoyingo ngu mete teworiku, nguro nguya ero
endeyoyingo.
34 Ngundiro etoyi, ngu endemo simoo bareku
bidodo sanggiri tero, Yisasno mayeyingo. Ene
Yisas kenoro ngu, nguno ngguyinggayi tero,
sumoo sumoo inoro, nga merangga nga yokoya,
gurasina toonge, ero eyingo.†

9

Yisasdo Oni Kekandeyi Kuri Kumooyingongga Ngu Yomosiyoyingo
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Ngu naruno nguno, Yisasdo wanggo newen-
demo uro, sono koongeyingo anduroko oororo,
enengo ende damonimo ko mayeyingo.
2 Mayetoni, oni kekandeyi kuri kumooyin-
gongga yabano yero, oni gidaregado sumooro,
Yisasno mayeyingo. Arisa, Yisasdo ngu oni
nguro nowoondoye kenoro ingoworomu ngu,
ene enengo nowoondoyemo hamoo teyingo
kenoro, nguro ene ngu sayi oninggakuya eyingo.
Nangone, nowoondoge imakeyingomo ootoo.

---

* **8:32:** (Mosesro mamana mandeno ngu, Iserel oni bo sobowooro, ko, utoro neweroyi nguya, roogo oorengo teyingo. Arisa, Yisasdo boku yoyokootoni kumoomukoyingo.) † **8:34:** (Ene ngundiro ewonggoku, ndawugaro nguro, Yisasdo enengo bo sobowooro, digi yoweroyi koyi, ngu yomburiyoyingo.)

Nondo gengo mbumbuwage andangero yokoro kabeteteno, ero eyingo.

3 Ngundiro etoni, Mosesro mamana mandeno etuyeroyingo onindo ngu ingoro, enengo nangge mande ero, ingoro eyingo. Nga oningga ngando, Anut kootuyisina ero yomooyinoro mande biyomi ete. Ero eyingo.

4 Asa, Yisasdo enengo nowoondoye bidodo kenoro ingoro, ngandiro sumoo eyingo. Ye ndawugaro yengo nowoondoyemo ngundiro biyomi ingootenggo?

5 Oore eraya ngu sayi oningga nguya eweroyi ooroote. Ndawu oorega ngu dagate? Nondo eneya ewano, gengo mbumbuwa andangero yokoro kabetewano; ngundi, ge ootoogeya oorowu, ero ewano, bine? Ndawu oorega ngu gome? Ero sumoo eyingo.

6 No nenengo etuyeroro ewero. No Anutro Nangoni Oni Kirarongo ootooro, yanggangonedodo no mete merako ngano oni bidodoboro mbumbuwa andangero yokoro, kabetewano, ero eyingo. Arisa, ene ngu oni kekandeyi kuri kumooyingongga nguya eyingo. Ge ootoogeya, gengo yaba yoya, gengo yano u. Ero eyingo.

7 Ngundiro etoni, ene ootoogero, enengo yano uyingo.

8 Oni simoo bare namoko oruwonggoku, Anutdo yanggango oni yunowoku, ngu kenoro ngu, ene sori urungga yokoro, Anut oowooyi bingami ero okooyingo.

Yisasdo Matiyu Negongoyingo (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Ngu naruno nguno, Yisasdo nguno oororo,
Gabuman digi beye yoweroyi oni oowooyi Matiyu
ngu kenoro eyingo. Ge ombuya, no ken-
ero, eyingo. Ngundiro etoni ngu, asa, Matiyu
ootoogero, Yisas keyoro oorowuyingo.
10 Yisasdo kirikiri oni nguya, Matiyuro yano
oororo, oo netoyi ngu, digi yoweroyi oni gura, ko,
mbumbuwadodo oni nguya omburo, ngudodo oo
neyingo.*
11 Mosesro mamana mande sobowooyingo oni,
oowooye Parisi, ngundo Yisasro kirikiri oniku
yeyoro eyingo. Ndawugaro yengo oo Simburi ngu
digi beye yoweroyi oni, ko, mbumbuwadodo oni
nguya oo netenggo? Ero sumoo eyingo.
12 Yisasdo ngu mandega ngu ingoro, mande
gumi eyingo. Oni sayi kini ngu, sayi mambu
yomosiyoweroyi Doguta onino nguno ma
oorowuwanggo. Kini, oni sayidodo, ngundo
nangge Dogutano oorowuwanggo, ero eyingo.
13 Kuri Anutro ingondudu eyingo onindo
nakayanggano nguno Anutro eyingo.
Nondo ngu nowoondoye ebe ino ino teweroyi
muringga, nguro gome ingooteno. Ngu
muringga, ngundo nono wooro yeweroyi,
ngu dagate. Ero eyingo. (Hoseya 6:6)
Ene mande soweyoro gura eyingo. Ye Anutro
ingondudu eyingo oni nguro mande ngu gome in-

* **9:10:** (Yuda merako nguno Gabuman digi beye yoweroyi oni, nguro muri biyomi ngu ngandiro. Ngu oningga, ngundo Gabumando uri ewaku, enendo digi beye dagaro, awuroko ero, digi gumi enengo yoro, gumi gidarega ngu andangero, Gabuman nguno inoote. Yuda oni ngu enengo muri watayi, nguro ene yakaka oni, ero etenggo.)

goyi, nguro damoni ndadiro? Ngundiro nangge, no oni nenengomboro nangge ma ombuyingo. Kini, no oni mbumbuwadodomu negoyerowero nguya ombuwono. Ero eyingo.

Oowari Roogo Teweroyi, Nguro Muri (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Ngu naruno nguno, sonoyeroyingo Yon oningga nguro kirikiri onindo Yisasno omburo, sumoo eyingo. Ndawugaro nguro, noro, ko Parisi oni nguya oowari roogo tero, gengo kirikiri oni ngundiro ma tetenggo? Ero sumoo eyingo.

15 Yisasdo mande ngu ingoro, nguro gumi eyingo. Bare yoweroyi naruno, dobookurine, yayane, awa namone mayetoyi ngu, nguno oni oni teweroyi naruno, oowari ma roogo teweroyi. No merako ngano ma oruwanoku narunggano ngu, asa, nenengo kirikiri oni oowari roogo tewanggo, ero eyingo.

16 Yisasdo mande adingayi eraya yunoro, ngu etuyeroro, muri keta ko muri kurimi ngu ma yowuruwoowero. Ngu ngandiro: Oni kumba sosowo ketangga yoro, ngundo nengguro kuriminggа nguro witu ma ukingoro webisiyowanggo. Ene ngundiro tetoyi ngu, ngu kumba sosowoongga, witu ukingowonggoku, ngundo nengguro ko omboongewa. Ketanggakundo kuriminggaku omboongetoni, nguno witu urungga tunootewa.

17 Ngu ngandiro: oni gurado bo simoongo ketamu yoro, si kurimimo ma siriyoote. Ndadiro nguro, ngundiro tewaku, bo simoongonggakundo si kuriminggaku

omboongero, merako sorero, si, bo nguya yomburiyowa. Ngundiro nangge, oni bo simoongo, si ketamo siriyootoyi, ngu bo, si nguya mete oruwa. Ero eyingo.

Yisasdo Tabango Oningga Namboni Yokutuwooro, Bare Sayidodoga Nguya Yomosiyoyingo (Mak 5:22-43; Luk 8:40-56)

18 Yisasdo mande soweyoro, ero etoni ngu, yowuru yaro tabango oni gura omburo, boodoo oondoogero eyingo. Anangu, no nambone kumoote. Mete, ge ombuya, kandege eneno yeya, yokutuwootooga, ene ko ootoogero, keta orini, Ero eyingo.

19 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo, enengo kirikiri onidodo ootoogero, ene keyoro oorowuwonggo.

20 Ngu naruno, bare gura komboro sayi yoro, mooma naru kande eraya kegidemboro eraya oruwoku, ngundo Yisas kootuyisina oororo, nengguroni tanggeyisina dowoowo.

21 Enengo newendemonggo ngu ngandiro ingoro ewo. No nengguroni tanggeyisina nangge dowoowanoku ngu, asa, nenengo sayine mete kinitewa, ingoro eyingo.

22 Ngundiro tetoni ngu, Yisasdo yowoorengoro, kenoro eyingo. Nambone, mete, ge nowoondoge imakeyingo ootoo. Ge noro nowoondoge hamoo teyingo nguro ngundiro nangge, sayingge kinitete, ero eyingo. Ngundiro etoni, ngu naruno nangge, enengo sayinggaku kiniteyingo.

23 Arisa, Yisasdo tabango oninggakundo yano ombutoni, nguno oni simoo bare oowooyingga

oorengo nguno ootooro, sendo moguru tero, ng-
gusi uwooro oruwonggo.
24 Yisasdo oo ngundiro kenoro eyingo. Anangu,
ye sayi! Nga bare buniyongga nga ngu ma
kumooyingo, ene wetoroote nangge. Eyingo.
Ene ngu mandega ngu ingoro, nguro ene yomoo
inoyingo.
25 Ene ngundiro tetoyi, Yisasdo oni simoo
bare oweyerootoni ngu, endesina ooretoyi, ya
newendemo uro, bare buniyonggaku kandeyi
dowootoni, ko keta tero ootoogeyingo.
26 Ngu ooga tunootewoku, nguro mandeni
sodedomangge ende bidodomo ngu mera gum-
inggano oorooteku, ngu ingowonggo.

Yisasdo Oni Eraya Doongeyari Kiringomu, Ko, Oni Manggowo Gosiyoyingongga Nguya Yomosiyoyingo

27 Ngu naruno nguno, Yisasdo ngu endega
yokoro oorowutoni ngu, oni eraya doongeyari
kiringomu ene keyoro, meno yanggango eyingo.
Ge Yuda oniro tabango urungga Dewit nguro
osiyi! Ge noorengo nowoondoyi teyuno! Ero
eyingo.
28 Yisasdo ngu ingoro, ene nowoondoyari
kenowero yano utoni, ngu oni doongeyari kiringo
erayagaku nguya uyingo. Yano utoyi ngu,
asa, Yisasdo erayagaku yeyoro, towooyeroro,
sumoo eyingo. Yari nowoondoyarimo ngu nondo
yomosiyeroni ingooteri, bine? Ene ngundiro
etoni, doongeyari kiringo erayagakundo mande
gumi eworiyo. Oo Simburi Urungga, ge mete
noore yomosiyoro, ero eyingo.

29 Ene mande ngundiro etori ngu, asa, Yisasdo kandeyi doongeyarimo yero eyingo. Arisa, yari nowoondoyari nono hamoo tetori nguro, ataga ngundiro nangge, engge tunootewa. Ero eyingo.
30 Ene ngundiro etoni, sodedomangge doongeyari mete teyingo. Ngundiro tetoni, asa, Yisasdo eneya mande yanggango eyingo. Yari ingonda teri! Yari oni gurano nga ooga ngaro ma ewero! Ero eyingo.
31 Ene ngu oni erayagaku endesina oorero, ngu ooga Yisasdo tewoku, nguro mandeyi sodedomangge ende bidodomo ngu mera guminggano oorooteku, ngu wesiyoro eyingo.†
32 Ngu naruno nangge, Yisasdo ngu endega yokoro, oorowutoni ngu, oni gidegado oni gura mbooro biyomimbo manggowo gosiyoyingomu, ngu yoro, Yisasno ombuyingo.
33 Arisa, Yisasdo ngu mbooro biyominggaku owetoni, ngu oninggaku mande eyingo. Oni simoo bare ngu kenoro, soriyokoro eyingo. Noore kuri ngundiro ooga Iserel merako tunootetoni, ngu ma kenoyingo. Ero eyingo.
34 Ngundiro nguro, Parisi onindo Yisasro ko kenoro, nowoondoyemonggo boguwooro mande ngandiro eyingo. Ene mbooro biyomi Setanro yanggangomonggo ngu andangete. Ero eyingo.

Noore Anutno Kira Etooye, Ko Oni Oowooyingga Soweyerootoni, Enengo Kono Ombuwanggo

---

† **9:31:** (Yisasdo mande ngundiro eyingo ngu, ndawugaro nguro, ene naru rogono sayi oni yomosiyeroro ngu, enengo ko nenengo Anutro Mande Keta Mesarango wesiyoro eweroyi, ngu ma tewa.)

35 Ngu naruno nangge, Yisasdo ende bidodomo
endeyoro, Yudaro yowuru yano uro, simoo bare
etuyeroro, Anutro Mande Keta Mesarango wesiy-
oro yunoro, oni simoo bare yowoosooro, Anutro
mande muriningga, ngundo enengo oni simoo
bare soboyerooteku, nguno utoyi, ene nowoon-
doye hamoo teweroyimboro. Ngundiro tero,
ene oni sayidodomu, ko, sayi gura gura nguya
yomosiyeroyingo.
36 Yisasdo oni simoo bare yeyootoni, ene
kowuri gura gura ingoro, nguro ingondudu
urungga tero, ene biyomi nangge oruwonggo.
Yisas newendemonggo yeyoro, nguro nowoon-
doyi urungga teyunoyingo. Ndawugaro nguro,
oni simoo bare ngu Sipsip ingonduduye kini
ngundiro, ko, sobowooweroyi ko oni gome nguya
kini.
37 Ngundiro nguro, enengo kirikiri onikuya
mande gura ngandiro eyingo. Oowari oowooy-
ingga kono kuri mandoni yewoku, ene nguro ko
oni oowooyingga kini.
38 Ngundiro nguro, ye komo Anutno kira etoyi,
ko oni oowooyingga soweyerootoni, Anutro kono
omburo, oni simoo bare yowuruyerowanggo.
Eyingo.‡

10

Yisasdo Enengo Kirikiri Oni Kirarongo Kande

‡ **9:38:** (Nga mandega nga ngu, Yisasdo hamoo oowari kono nguro ma ete. Kini, oowari mandoni yewoku, ngu oni simoo bare ene nowoondoyemo hamoo teweroyi namoko tetenggoku ngundiro.)

Eraya Kegidemboro Eraya Negoyeroyingo
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri
oni kande eraya kegidemboro erayagaku negoye-
rootoni, ombutoyi, yanggango yunootoni, ene
mbooro biyomi owero, oni sayidodo ngu mete
yomosiyeroro, moondeyemo kowuri ngu andan-
getenggo.

2-4 Yisasro kirikiri oni ngu ngandiro: Sayimon
oowooyi gura Pita, ko, enengo koneyo Enduru;
Yemus ko Yon ngu Sebedi simoongo; Pilip; Ba-
tolomeyu; Tomas Matiyu, ngu digi beye yoweroyi
oningga; Yemus ene Alipiyasro nangoni; ko
Tadiyas; Sayimon, nguro muri ngandiro: enengo
mera, ngu mera gura onindo, sobowooweroyi
ingonduduni kini oorengo. Ko Yudas Iskariyoot
ngu oningga, ngundo damodamoni tero, Yisas
mundi oni kandeyemo yeyingo.

Yisasdo Enengo Kirikiri Oni Kirarongo Kande Eraya Kegidemboro Eraya Ko Yunoyingo
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-5)

5 Yisasdo enengo kirikiri oni kirarongo ma-
mana mande ngundiro yunoyingo. Ye oni sowe
gura gura Yudaro oni kini nguno ma uwero. Ye
ende gidega Sameriya mera nguno oorootenggoku, nguno nguya ma uwero.

6 Kini, ye Iserel oni simoo bare nangge nguno
oorowuyi. Ene Sipsip, ngundo enengo oore
yokootenggoku ngundiro.

7 Ye ooroya ngu, mande ngandiya wesiyoya
eyi. Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo

naru enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu
kuri namoko ombute.
8 Ye ko gura ngandiya teyi. Ye sayi
oni yomosiyeroya, oni kumooyingomu
yokutuyeroya, ko moondeye gorimambudodomu
oni yomosiyerootoyiga mete tetoyiga, ko mbooro
biyomi nguya oweyeroyi. Nondo ye Anutro
mamana mande yunoro, ko nondo ko biyomi
tero, yengo nowoondoye hamoo teyingongga,
ngu yanggango kingo yunowono. Arisa,
ngundiro nangge, ataga, yengo naru, yeba
nangge saya, oni simoo bareno ngundiya kingo
yunoyi.
9 Mete, ye digi beye ma yoro, siriyowero.
10 Ye kasi, ko towi eraya, keye goweyi eraya, ko
usudogo gura, ngu ma yowero. Kini, oni endemo
oorootenggoku, ngundo mete oo bidodo yunoro
hoorooweyerowanggo.
11 Ngundiro nangge, ye ende ururumo ko bo-
bodimo, nguno ye oni gome ereweya, yeyoya,
oni metemi nenengongga kenoya, ngundo yano
nangge oodega, ooroya, naru saweroyigakuno
yokoya sayi.
12 Ye ya gurano uya ngu, oni ngu yano oo-
rootenggoku, ngu kumana yunoyi.
13 Oni simoo bare ngu yano oorootenggoku,
ngundo ye gome soboyerootoyiga ngu, ngu Anu-
tro kumanangga enedodo mete oruwa. Asa,
ngundiro nangge, enendo gome ma soboye-
rootoyiga ngu, ngu Anutro kumanangga eneno
ma oruwa.
14 Ngundiro nangge, oni gurado yoyoro, enengo
yano ma utoni ngu, ko endemo oni simoo baredo

Anutro mande kootu inootoyiga ngu, asa, ye
ende yokoya, ooroya ngu, keyemo gugukakawu
yonggurumooya, ye sayi.*
15 Nondo yeno hamoo eteno. Kootuyisina, oni
simoo bare wirikoyeroweroyi naru urunggano,
ngu Anutdo ngu endemo oni simoo bare ngu
kowuri urungga oorengo yunowa. Ngu endemo
kowuringga yunoyingo, ngundo oni simoo bare
Sodom ko Gomora ende erayagano kowuringga,
ngu dagate. Ero eyingo.†

Kootuyisina, Kristen Onino Towootowoo Gura Gura Tunootewa
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Yisasdo mande gura eyingo. Ye gome
ingonda teyi! Nondo ye Kristen oni, Sip-
sip ngundiro ngu soweyerootoowe, se koki ke-
wooroyemo oorowuwanggo. Ye sirero muri key-
oyi. Ene ingondudu urungga tero, oo gome
kenoro ingoro, oo tewero ingooteku, ngu tete.
Ye nu mumu kondiriro muri nguya keyoya,
ngunonggo muri biyomi teweroyimboro, ngu ma
ingowero.
17 Ye oniro ingonda gome teyi! Enendo
yoyoro, ya biyomimo oorero, wirikoyeroyi

---

* **10:14:** (Ngundiro tetoyi ngu, Anutdo endemo oni kumana biyobiyomi urungga ene yunowa.) † **10:15:** (Kuri Ebarahamro naruno, ngu ende erayagano, simoo bare bidodo nowoondoye ingondudu biyomi urungga, ko mbumbuwa urungga oruwonggo. Ngundiro nguro, Anutdo enengo mbumbuwa urungga oorengo ngu kenoro, nguro ene sambononggo de soweyootoni, omburo, ngundo ngu ende erayagaku, oni simoo bare nguya oo bidodo demukoro kiniteyingo.)

musiyomo oorero, enengo yowuru yano gisasaruyerowanggo.

18 Ye nono oni nowoondoye hamoo tetoyi, nguro enendo ye yodowooro, Gabuman oni, ko, merako oni koreteyingo tabango urungga, ngu doongeyemo ombuwanggo. Ngundiro nguro, ngu naruno, ye Anutro Mande Keta Mesarango ngu onino, ko oni sowe gura gura Yuda oni kini, nguno nguya wesiyoya yunoyi.

19 Ye nono nowoondoyemo hamoo tetenggoku, nguro kowuringga ngu tunootetoni ngu, ye nowoondoyemo sosorero, ngandiro ma ingowero, ero eyingo. No oni ururumo ndadiro mandega ewano; ngundi, enendo etoyi ngu, nondo gumi ndadiro ewano, ero ma ingororuwero. Ngu narunggano nguno, ye ma sosorewero. Ndadiro nguro, yengo Anut, ngundo ingondudu ye yunootoni, mande ngundiro wesiyoro ewanggo.

20 Yengombo ngu oo ngu ma wesiyoro ewanggo. Kini, Anutro Yuka Kundingiyi, ngundo nangge ingonduduyemo etoni ewanggo.

21 Kowuri naruno, oni gurado koneyo dowooro, oo wirikoweroyi musiyomo ooretoni, ureyi kumoowa. Ngundiro nangge, eweyimbo nguya nangonimo ngundiro tetoni, simoongombo ewenemi nguya ngundiro tewa.

22 Yo, hamoo, ngu naruno, ye noro nowoondoyemo hamoo tetenggoku, nguro oni nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ngundo yeya nowoondoye biyomi urungga ingowanggo. Ene ngundiro tetoyi ngu, oni gura newende hamoo yanggango tero oode, naru wengamo oruwaku

ngu, asa, Anutdo ene yootoni, ngu oningga ngu
Anutya sugi sugi oruwari.
23 Oni simoo bare ende gurado
yomburiyerowero tetoyiga ngu, ye ende gurano
sodedo sayi. Ngu endemo oni ngundo nguya
muri biyomi yeno tetoyi ngu, asa, ye ende
gurano sobiyoya sayi. No yeno hamoo oorengo
eteno. Ye Iserel ende bidodomo ko ngundiro
ngu ma temukoyingomo, no Anutro Nangoni Oni
Kirarongo ko omburo yoyowano.
24 Simooye Skulno oorowuyingo ngu, ngu
komo enengo etuyeroyingo oningga ngu nowoon-
doyemo oriyi. Ene ngundiro nangge, kirikiri oni
nguya komo enengo sobosobo oni ururu nowoon-
doyemo oriyi.
25 Mete Skul oni nguya, etuyeroyingo oni ngu
kirarongo oorengo tunootewanggo. Ngundiro
nangge, kirikiri oni nguya enengo oni ururu
kirarongo oorengo mete tunootewanggo. Ngu
hamoo, nondo yengo nowoondoye hamoo
teyingo nguro Awaye oorooteno. Ene noro
mundi oni gidaregado no kootunesina oowoone
biyomi Setan, ngundi, Beyelesebab ero ngu,
asa, ngundiro nangge, ye noro kirarongo tero
oorootenggoku, ye nguya ngundiro kootuyesina
oowooye biyomi guradiro guradiro ewanggo.

Oni Komo Ene Anutro Nangge Sosoreyi (Luk 12:2-7)

26 Ngundiro nguro, ye mundi oni merako ngano
oorootenggoku, ngu ma sosorewero. Ndadiro
nguro, mande bidodo nowoondoyemo ngu in-
goro, kombiteyingo oorooteku ngu, kootuyisina

oode, tunoo oorengo tunootemukowa. Ngu
oo ngu wiriyoyingo ngu, kootuyisina, onindo
kenowanggo.
27 Nondo mande ureriko etuyeroro,
yunootenoku nga ngu, yendo mera himi ogisano
wesiyoya yunoyi. Ngundiro nangge, ye mande
torige sodeyebo ingootenggoku ngu, ye mande
eweroyi musiyomo, ngunonggo mande wesiyoya
eyi.
28 Ene ye oni goweye moondeye ureyi ku-
mootenggoku, nguro ma sosorewero, ndadiro
nguro, ene gaboye nguya mete ma ureyi ku-
moowa. Kini, ye komo Anutro nangge sosoreyi.
Ngundo ngu, ene mete moondeye gaboye nguya
erayadodo Setanro ende biyomi, de nombo ma
kumooweroyi, nguno ye oorongooyerowa.
29 Oni ngu nu bobodi digi tanggori guranangge,
ngundo nangge uriyootenggo. Ene Awaye sam-
bono oorooteku, ngundo ma ingootoni ngu, asa,
ngundiro nu bobodi ngu merako ma sorewa.
30-31 Yo, Anutdo nu nguro gome ingoro,
sobowooro, ene ye soboyeroro ingooteku,
ngundo nu bobodi soboyerooteku muringga,
ngu dagate. Yo, Anutdo tabaye uye ngu kuri
kandangero, ingowoku ngu, ye ngu watayi kini.
Ngundiro nguro, ye ma sosorewero. Ero eyingo.

Yisas Oowooyi Wesiyoro Eweroyimboro Ma Sosorewato
(Luk 12:8-9)

32 Nguro oni gurado no oowoone oni simoo
bare doongeyemo wesiyoro, ewaku ngu, nondo
nguya ngu oningga oowooyi Awane sambono

oorooteku, ngu doongeyimo nguya wesiyoro ewano.
33 Ene oni gurado oni simoo bare doongeyemo
no kootu nunootoni ngu, asa, nondo nguya
ngu oningga Awane sambono oorooteku, ngu
doongeyimo nguya kootu inowano.
34 Ye ngandiro ma ingondudu tewero, no mer-
ako ngano ebe yeni, kumoowero ombute, ero,
ma ingowero. Kini, no ebe yewe kumoowero
ma ombuyingo. No duge ngu Anutro mandeni
ngundiro ngu yoro ombuteno.
35 Yo, noro dugega ngando ngu oni simoo
bare bidodo kewooro wesoowooyerootoni,
wata eraya tunootero, gura oni simoo bare
nono nowoondoyemo hamoo tero oodoyi,
oni simoo bare wata gura nowoondoyemo
hamoo ma teyingo oruwanggo. No nguro
ombuwono. Simoo gurado eweyimboya
mundi tero, songo songo oruwari. Bare gu-
rado nemimboya mundi tero, songo songo
oodori, ngundiro nangge, bare gurado
neboyiboya mundi tero oruwari.
36 Ngundiro nangge, oni simoonggoro ya gu-
rananggemo oorootenggoku, nguya mundi tero,
songo songo oruwanggo. (Mayika 7:6)
37 Oni gura eweyi nemimboro nangge in-
gooteku muringga, ngundo noro ingooteku mur-
ingga, ngu dagatoni ngu, ngu oningga ngu noro
doboone kini. Ngundiro nangge, oni gura nan-
goninggaro ko namboninggaro gome ingooteku
muringga, ngundo noro ingooteku muringga,
ngu dagatoni ngu, asa, ngu oningga nguya noro
doboone kini.

38 Ene oni gura enengo newendemo hamoo
teyingo nguro ene ma kumoowero tero,
ngunonggo ene no kenerowaku ngu, asa, ngu
oningga noro doboone kini.
39 Oni gura merako ngano enengombo enengo
keta oruweroyiga ngu yowaku ngu, oniyooge,
kootuyisina, ene oonootewa. Ngundiro nangge,
oni gura noro ingoro, meyero, noro konemo
enengo keta sugi sugi oruweroyi yokowaku ngu,
asa, ngu oningga, ngundo noya keta sugi sugi
oruweroyi ngu sambo endemo yowa.

Oni Uri Metemi Yoote
(Mak 9:41)

40 Oni gurado ye yomosiyerowaku ngu, ene
ngundiro nangge, no nguya yomosineroote.
Ngundiro nangge, oni gurado no yomosine-
rooteku ngu, asa, ene Anut, no sowenerootoni
ombuwonokungga, nguya yomosiyoote.
41 Oni gura Anutro ingondudu eyingo oningga
ombutoni, kenoro, no Anutro ingondudu eyingo
oni hooroowewero ingoro, ene yoro, enengo
yano uro gome sobowooteku ngu, asa, Anutdo
nguro uri urungga inowa. Ngundiro nangge, oni
gura oni nenengo metemingga ombutoni, kenoro,
ingoro, ene yoro, enengo yano uro sobowoowaku
ngu, asa, ngu oningga nguya Anutdo uri urungga
inowa. Ndadiro nguro, onindo oni Anutro ko
tetenggoku, ngu hoorooweyerootenggoku ngu,
Anutro ko gobooro tetenggo.
42 Oni gurado ngu oni simoo bare noro nowoon-
doyemo hamoo teyingo ngu oowooyidodo kini,
ngu kenoro, ingoro, nguro ene sono gingo tobano

wendoro, inowaku ngu, asa, no yeno hamoo eteno. Ngu oningga ngu uriyi gome yowa. Ero eyingo.

11

Yondo Enengo Kirikiri Oni Gidega Soweyerootoni, Yisasno Oorowuyingo
(Luk 7:18-35)

1 Yisasdo enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayagaku, ko teweroyi nguro mande yunoyingo. Ene mande kinitetoni ngu, asa, ene ngu endegaku yokoro, ende oowooyingga ngu Galili mera oorooteku nguno oororo, Anutro mande wesiyoro etuyeroro, oni simoo bareno yunoyingo.
2 Ngu naruno nguno, Sonoyeroyingo Yonngga ya biyomimo oode, ngunonggo Yisasdo ko tewoku ingoro, nguro enengo kirikiri oni soweyerootoni, Yisasno oororo, sumoo ewero.
3 Ene Yisasno mande ngundiro sumoo eyingo. Ge nooreno nenengo tunoo oorengo e. Ge Yuda onindo oni urungga sobowootetoku, bine; ngundi, noorendo oni gura sobowoowato, bine? Ero eyingo.
4 Ene oo ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo mande gumi eyingo. Ye ooroya, Yonno oo kenoro ingootenggoku, nga eyi.
5 Ye ooroya, Yonno ngandiya eyi. Oni doongeyi kiringomu ngu ataga doongetetoyi; oni keye biyomimu ataga gome endeyootoyi; gorimambudodo oni enengo goweyi ataga metemi tetoyi; oni sodeye tuwoomu ngu mande ingootoyi; oni kuri kumooyingomu ataga ootoogetoyi; angoyi

oni Anutro Mande Keta Mesarango ataga ingootenggo.
6 Oni gura newende noro hamoo tero, ingonduduni eraya kini oruwaku ngu, arisa, ngu oningga newende imakeyingo ootooro, oni oni tewa. Ero eyingo.

7-9 Arisa, Yonro kirikiri oniku ngu ingoro, ene sayingo. Ngundiro tetoyi, Yisasdo oni simoo bare kewooroyemo, Yonro mande eyingo. Ye kuri oni kini kingo merako oorowuwonggoku, nguno ndawu ooga kenowonggo? Ye, bine, doogobo kumuku nungo umamingootoni, kenowero oorowuwonggo, bine? Kini, ye nguno ndawu ooga kenowero oorowuwonggo? Ye bine, oni gurado nengguro gomengga tetoni, ngu kenowero oorowuwonggo, bine? Kini, oni nengguro gome gomemu tetenggoku ngu, ene mera oni sobosobo koreteyingo urungga, ngundo yano nangge oorootenggo. Asa, ye nono eyi. Ye nguno ndawugaro oorowuwonggo? Anutro ingondudu eyingo oningga kenowero oorowuwonggo, bine? Yo, no yeno hamoo eteno. Yon, ngu Anutro ingondudu eyingo oni, ngundo Anutro ingondudu eyingo oni gidega ngu dagayeroote.
10 Yo, Yon ngu Anutro ingondudu eyingo oni, ngundo Anutro ingondudu eyingo oni gidega ngu dagayeroote. Ndadiro nguro, Anutro mandeno, Anutdo Yonya ngandiro eyingo.

Nondo ko oni gura soweyootoowe, ngundo ge koretero uro, noro mandene wesiyoro ewa. Ngundo gengo oorege yoonenengowa. Ero eyingo. (Malakayi 3:1)

11 Nondo yeno hamoo eteno. Sonoyeroyingo Yon
nguro oowooyi, ngundo merako oni tunooteyingo
nga bidodo dagayeroote. Ene Anut doongeyemo,
noro nowoondoye hamoo tetenggoku, ngu ke-
wooroyemo oni bingamini kiningga, ngudodo
Sonoyeroyingo Yonro oowooyi dagate.

12 Yo, kuri Sonoyeroyingo Yondo no
tunooteweroyi, nguro mande wesiyoro eyingo.
Ngu naruno, ko ataga nga naruno nguya,
Anutro mundi oni enengo yanggangoye, ngundo
Anutro mande murini, ngundo enengo oni
simoo bare soboyerooteku, ngu oweyeroro,
andangewero ko yanggango tetenggo. Ene
ngundiro tetenggoku, ene oni oowooyingga
oorengo Anutno nowoondoyemo hamoo
tetenggo.

13 Anutro ingondudu eyingo oniku, mamana
mandeno nguya, ko sonoyeroyingo oni Yon
nguya, ngu bidodo nga narunggano ngano,
Anutdo noore ko yoyoweroyi oni Krayis sowey-
ootoni ombuweroyi, nguro mande eyingo.

14 Ene ye mete nowoondoyemo hamoo teya
ngu, asa, ye ingoyi. Yon ene Ilayisa oningga
ngundo ombute.

15-16 Oni gura sodeyidodo tetoningga ngu, asa,
ene komo gome ingoni! Oni simoo bare ngano oo-
rootenggoku, ngu simooyembo ende kewooroko
iriritetenggoku ngundiro. Simooye wata gurado
simooye gidegaro meno yanggango eyingo.

17 Noore nggusi uwooro, yambo udooye, nguro ye
ma kunoyingo. Ngundiro nangge, noore
nggusi uwooro, nowoondoyi teweroyi

yambo udooye, nguro ye ma sendoyingo.
Ero eyingo.
18 Ngundiro nangge, simooyembo koondoonge
tewero ma oni oni teyingo, nguro ye nguya,
Sonoyeroyingo Yon oningga, nguro ko noro
nguya, ye noorengo ma oni oni tetenggo. Yo,
Sonoyeroyingo Yon ngundo omburo, ene oowari
ko Wayin sonoyi nguya oowooyingga ma netoni,
nguro oni simoo baredo enengo muri ngundiro
kenoro eyingo. Nga oningga nga ngu, mbooro
biyomi eneno ooroote. Ero eyingo.
19 Ene Anutro Nangoni Oni Kirarongo nondo om-
buro, oowari nero, Wayin sono bodaga netoowe,
enendo neyoro etenggo. Nga oningga nga oowari
urungga oorengo, rogoyimo neweroyi, ngu da-
garo nete. Ngundiro nangge, ene Wayin sonoyi
nguya urungga rogoyimo neweroyi, ngu dagaro
nete. Ene Gabuman digi beye yoweroyi oni
ko mbumbuwadodo oni nguya nguro dobooye.
Ero eyingo. Ene Anutro ingondudu gomengga,
onindo ngu kenoro, ngandiro ingootenggo. Anu-
tro simoo bare, ngundo muri gome nenengo
ngu keyootenggoku, ngundo simoo bare gidarega
etuyerootoyi, kenoro etenggo. Hamoo oorengo,
Anutro ingoyingoni gomengga nga ngu, nenengo
oorengo. Ero etenggo.

Ende Gidegaro Simoo Bare Nowoondoye Ma Yowoorengoro Teyingo, Nguro Nowoondoyi (Luk 10:13-15)

20 Yisasdo ende gidegawoore muri songo
oorengo gura onindo ma teweroyimu,
ngu oni simoo bare doongeyemo teyingo.

Ngundiro tetoni, ene oni simoo baredo oo ngu kenoro, nowoondoye ma yowoorengoyingo. Nguro Yisasdo ngu naruno nguno damoni yero, ngu endemo simoo bare ngu yeyoro mamanayeroyingo.

21 Ye Korasin, ko, Betisayida ende erayaga nguno simoo bare oorootenggoku, yengo nondo nowoondoyi teyunooteno! Nondo Tayiya ko Sayidon ende erayaga, nguno simoo bareno muri songo oorengo gura onindo ma teweroyi, ngu nondo yengo endemo tewonoku, ngundiro eneno tetoowe ngu, asa, ngu ende erayagano oni simoo bare, ngundo ngundiro oo kenoro, nowoondoye kowuri ingoro, nguro ene sodedomangge nowoondoye yowoorengoro, noro hamoo ingowanggo.

22 Asa, no yeno hamoo eteno. Kootuyisina, oni simoo bare wirikoyeroweroyi naru urungga nguno, yendo kowuri yowanggoku, ngundo Tayiya ko Sayidon oniro kowuriye tunootewaku ngu dagaro yowanggo.

23 Arisa, ataga, no ye Kapeniyam endemo oni yeya eteno. Yengombo ingootenggoku, yengo ende ngundo ende bidodo merako oorootenggoku nga dagayeroote, bine? Ngundiro nguya kini. Anutdo ye yoyoro, Setanro ende biyomi de nombo ma kumooweroyi, nguno oorongooyerowa. Oni gurado Sodom endemo, muri songo oorengo gura onindo ma teweroyi, nondo ye kewooroyemo tewonoku ngu, arisa, ataga

Sodom endega ngundiro oruwa.*

24 Ene no yeno hamoo eteno. Kootuyisina, oni simoo bare wirikoyeroweroyi naru urungga nguno, yengo kowuriye yowanggoku, ngundo Sodom oniro kowuriye tunootero, ngu dagawa. Ero eyingo.

Ye Nono Ombuya, Kengeya Oriyi (Luk 10: 21-22)

25 Ngu naruno, Yisasdo Eweyimo yemboongero eyingo. Awa, ge sambo meraro Simburi Urungga. No oowoongge ero bingamingge okooteno. Ndadiro nguro, gengo mande gome ngu oni ingonduduyedodo nguno oongooro, oni ingoyingoye bodaga, simooyemboro ingoyingoye ngundiro oni ngu etuyerowo.

26 Yo, awa, gengombo ingoro tewoku, nguro ge oni oni tete. Eyingo.

27 Yisasdo mande gura eyingo. No Awanembo oo bidodo nunowo. Awando nangge enengo Nangoni ingoote. Ngundiro nangge, Nangonimbo nangge eweyi ingoote. Yo, Anutro Nangoni, ngundo eweyi ingoro, ene Anutro Mande Keta Mesarango ngu oni simoo bareno wesiyoro yunowo. Oni gidarega nowoondoyemo hamoo tewanggoku ngu, Nangoni kuri rogoyerowoku, ngu oni ngundo Awa nguya ingootenggo.

---

* **11:23:** (Kuri, Ebarahamro naruno, ngu endegano, simoo bare bidodo nowoondoye ingondudu biyomi urungga, ko, mbumbuwa urunggano oruwonggo. Ngundiro nguro, Anutdo ngu mbumbuwa urungga oorengo ngu kenoro, sambononggo de kookingo urungga ngu soweyootoni, omburo, ngundo ngu endega, ko, oni simoo bare nguya oo bidodo demukoro kiniteyingo.)

28 Ye noro kenemo oni simoo bare, ye kowuri
urungga koorowooro, kiyayi yetenggoku ngu,
asa, ye nono ombutoyi, nondo ye kengeyingo
yunowano.
29 Ye ngu kongga yunowonoku, ngu kowuri
kini. Ndadiro nguro, no ye hoorooweyerootoowe,
noro murine imakeyingo, ko, nondo nenengo
oowoone bingami ngu ma okooteno. Ngundiro
nguro, ye nono ombutoyi ngu, nondo yengo
gaboye hamoo kengeyingongga, ngu yunowano.
30 Yo, noro kongga nondo ye yunowonoku ngu,
ngu kowuri kini, imakeyingo nangge. Ngu ooga
ngu koorowooyi, ero yunootenoku, ngu kowuri
kini. Ero eyingo.

12

Yudaro Kundingiyi Naru Sabat, Nguno Ko Roogo Teweroyi, Nguro Mande
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Yudaro naru kundingiyi Sabat gurano, Yisas
enengo kirikiri onindo nggire ko gura oore
kewoorokuri oorowuyingo. Ngundiro oororo,
enengo kirikiri onikundo nggire engge wimbuyi-
monggo andangero, goweyi besooro, engge tang-
gorimu keta neyingo.
2 Ene ngundiro netoyi, Mosesro mamana
mande sobowooyingo oni oowooye Parisi,
ngundo yeyoro eyingo. Yisas, keno! Gengo
kirikiri onindo Sabatno ko tetenggoku, ngu
mamana mandeno ewoku, ngu toongootenggoku
ngu! Ero eyingo.
3 Ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo.
Ye kuri Iserel mera oni sobosobo koreteyingo

urungga Dewit, enengo me oni, ngundo oodooro
kumooro teyingomu, ngu ye nguro mande kan-
dangero, kuri ingowonggo.
4 Dewit ko enengo me oni Yudaro
towimbo ya kundingiyi ngu newendemo uro,
oomanongoyingo kundingiyi ngu yoro neyingo.
Ngu oomanongoyingo kundingiyingga, enendo
neweroyi kini. Kini, ngu Anutro wooro yeyingo
oni kundingiyi, ngundo nangge neweroyi.
5 Ye Mosesro mamana mandeno kuri kan-
dangero ingowonggo. Anutro wooro yeyingo
oni kundingiyi, ngu Sabatno ngu mete Yudaro
towimbo yambo yano ngu ko teweroyi, nguro
roogo kini. Yo, ene Sabatno Anutro simoo bare
hoorooweyeroweroyi, nguro kowurini kini.
6 Arisa, no yeno hamoo eteno. Nga oningga nga
oorooteku, ngu oowooyi ngundo Yudaro yowuru
ya nguro yanggangoni ngu bidodo dagayeroote.*
7 Kuri, Anutro mandeno ngandiro eyingo.

Anutdo no wooro kundingiyi nguro ma oni
oni tero, ene nowoondoyi teweroyi nguro
gome ingoote. Ero eyingo. (Hoseya 6:6)

Ye nga mandega ngaro damoni gome ingoro ngu,
asa, ye oni mbumbuwa ma tetenggoku ngu, ma
kowuri yunowanggo.
8 Yo, hamoo, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo
nondo Sabat nguro Simburi urungga. Ero eyingo.

Yisasdo Oni Kandeyi Bingo Yeyingongga, Sabatno Yomosiyoyingo
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

---

* **12:6:** (Yisasdo enengomboro eyingo.)

9-10 Yisas ngu musiyonggaku yokoro, ene Yudaro yowuru yano uro, ene oni gura kandeyi bingo yeyingomu, oodoni kenoyingo. Ngu naruno, Mosesro mamana mande sobowooyingo oni oowooye Parisi, ngundo Yisas goweyi sanggawero kingo mande eweroyi ngu erewero, nguro sumoo eyingo. Mosesro mamana mandeno sayi oni mete Sabatno yomosiyeroweroyi, ngundi kini bine? Eyingo.
11-12 Ene ngundiro sumoo etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Sabatno yengo Sipsip ngu mereno soretoni ngu, ye ngundiro kenoro yokootoyi, mereno oruwa, ngundi yowanggo, bine? Ngundiro nangge, Anut doongeyimo, onindo Sipsip ngu dagate. Anut doongeyimo, ngu mete oni nowoondoye yunoro, Sabatno oni hoorooweyerowanggo. Ero eyingo.
13 Ngundiro ero, ene yowoorengoro, oni kandeyi biyominggakuya eyingo. Kandege yoonenengo. Etoni, ene ingoro, ngundiro tetoni ngu, kandeyi biyominggaku kandeyi metemi gidarega ngundiro tunooteyingo.
14 Arisa, Parisi onindo ngundiro kenoro, ene sanggiri tero, ngu musiyonggaku yokoro, saro, yowuruwooro, Yisas ureyi kumooweroyimboro mande oowooyingga eyingo.

Anutdo Yisas Enengo Ko Oni Oorengo, Ero Sunggi Yeyingo

15-16 Yisas ene Parisi onindo ureyi kumooweroyimboro mande ewonggoku ngu ingoro, nguro ene ngu endega ngu yokoro toongeyingo. Ene oni simoo bare oowooyingga,

ene keyoro, oorowutoyi, Yisasdo oni sayidodomu, ngu bidodo yomosiyeroro, enendo simoo bareya mande yanggango eyingo. Ye ingonda teyi! Nondo ooga tetenoku nga, onino ma yootunoro ewero. Ero eyingo.

17 Ngundiro nguro, ngu tetoni ngu, kuri Anutro ingondudu eyingo oni, Ayisaya, ngundo mandega eyingomu, ataga engge tunootete. Ene Yisasro ngandiro nakangoro eyingo.

18-21 Nga oningga, noro ko oni oorengo, nondo kuri sunggi yewono. Nondo nguro gome ingoro, nowoondone ene inooteno. Nondo nenengo Yuka Kundingiyi ngu oninggano ngu newendemo yetoowe, ene noro muri nenengo oni simoo bare mera bidodomo wesiyoro ewa. Ene rongge sambi manggaru ma tetoni, oorekononggo manggowo ngguyi ma ingowanggo. Ene oni nowoondoye yanggango kini ngundi kowuri ingootenggoku, ngu nowoondoyi teyunoyi. Ataga, ene ngundiro ko teteku ngu, kootuyisina, wirikoweroyi naru wengamo, nguno nowoondoyi teweroyi muri nenengo ngu simoo bare doongeyemo tunootero, muri songo dagayerowa. Ngundiro nguro, oni simoo bare mera bidodomo nowoondoyemo hamoo tero, ene nangge sobowoowanggo. Ero eyingo. (Ayisaya 42:1-4)

Oni Simoo Baredo Yisas Ngu Beyelesebab Setan Nguya Ko Tete, Ero Eyingo
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Arisa, ngu naruno, oni gura mbooro biyomimbo doongeyi manggowo gosiyoyingomu, ngu yoro, Yisasno mayeyingo. Yisasdo ngu oninggaku yomosiyootoni ngu, ene mande gome ero, ko doongetero, mera kenoyingo.
23 Ene ngundiro tetoni, oni simoo bare ngu kenoro, sori urungga yokoro, eyingo. Nga oningga nga, ene mera oni sobosobo koreteyingo urungga Dewit, nguro soweni nangge bine, ngundi, ene Anutdo noore ko yoyoweroyi oningga rogo tewoku, ngu bine? Ero eyingo.
24 Parisi onindo simoo barero mande ngu ingoro, ene Yuka Kundingiyi nguya, kootuyisina mande eyingo. Ngu Yisasga ene mbooro biyomi oweteku, ngu mbooro biyomi nguro tabango urungga, Beyelesebab Setan, ngundo yanggango inootoni, ko tete. Ero eyingo.
25 Ene ngundiro etoyi, arisa, Yisasdo enengo ingonduduye ingoro eyingo. Mera sobosobo koretero oni gura, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku nguya, enengo nangge ebe utoro, nguno ma siyero ngu, asa, ene mete yanggango ma dikaro oruwanggo. Ngundiro nangge, ende gurananggemo oni nowoondoye gobooro ma siyero ngu, asa, ngu endega ngu ngundiro sugi yanggango ma oruwa. Ngundiro nangge, ya gurananggemo oni wesoowooro, eraya tunootero, enengo nangge, ngu ebe utoro, ngu yano oni ngu yanggango ma ootooro, ya toongooro, songo songo sawanggo.
26 Ene ngundiro nangge, Setando enengo nangge mbooro biyomimboya ebe utoro ngu, wesoowooro, eraya tero, yanggango ma dikaro

oruwa. Ene sodedo kinitewa.
27 Asa, nondo mbooro biyomi Beyelesebab Se-
tan ngu oowooyimonggo, owewanoku ngu, arisa,
yengo oni ngundo mbooro biyomi owewero
ngu, ndawu oningga oowooyimo ko tewanggo?
Ngundiro nguro, yengo onindo nangge yengo
mande etenggoku ngu, ngu wirikowanggo.
28 Ngundiro nangge, Anutro Yukambo
hooroowenerootoni, mbooro biyomi
owewanoku ngu, arisa, ye ingootenggo. Anutro
naru enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu
ataga yeno ombute, ero ingootenggo.

29 Ngundiro nangge, no mande adingayi gura
yeno eteno. Oni gura ene mete oni yanggango
guraro yano kingo uro, oo sitowini andangero
yowa, bine? Kini, ene koretero komo ngu
oni yanggangongga ngu utombo gome gosiyoro
yokoro, ngunonggo ene mete yanimo uro, oo
sitowini bidodo andangero yowa.

30 Oni gura no doboone kini oruwaku ngu,
ngu oningga ngu noro mundi oni. Ngundiro
nangge, oni gura no ma hooroowenerorо, Sip-
sip yoyoro, nowoondoye hamoo teyingo pawa
newendemo ma yoyetoyi ngu, asa, ene Sipsip
yomburiyerowero ingoro oruwa.

31 Ngundiro nguro, no yeno hamoo eteno.
Yengo mbumbuwa bidodo, ko Anut kootuy-
isina ero, yomooyinoro mande biyomi etoyi,
nguro ye nowoondoyi tero, yowoorengootoyi
ngu, asa, Anutdo kowuriye andangeyunoro ka-
betewa. Ene oni gurado Anutro Yuka Kundingiyi
nguya kootuyisina mande biyomi ewaku, ngu

nangge, Anutdo nguro mbumbuwa ma andangero kabetewa.

32 Yo, oni gurado no Anutro Nangoni Oni Kirarongo kootuyisina mande biyomi ero, Anutno sumoo yemboongero, ewaku ngu, Anutdo nguro mbumbuwa andangero kabetewa. Ene oni gurado Anutro Yuka Kundingiyi kootuyisina mande biyomi ewaku ngu, ngu nangge Anutdo nguro mbumbuwa ma andangero kabetewa. Ngu mbumbuwaga ngu sugi sugi oruwa, ero eyingo.

Oni Enengo Ingondudu Nowoondoyemo Oorooteku, Ngundo Yeni, Engge Ngundiro Tunootewa (Luk 6:43-45)

33 Yisasdo Parisi oniya eyingo. De metemingga ngu gome enggewa. Ngundiro nangge, de biyomingga ngu engge biyomi tunootewa. Koretero, oni de tanggori kenoro, ingoro, ene de metemi ngundi biyomi, bine, ngu ingowa.

34 Ye sire biyomi simoongo! Ye nowoondoye biyomi oorengo oorooteku ngu! Ngundiro nangge, ye mete manggoyemonggo mande metemi wesiyoro, ma ewanggo. Yo, hamoo oorengo, ye nowoondoyemo ingondudu biyomi oorooteku, ngundiro nangge, manggoyemonggo mande biyomi nguya tunootewa.

35 Ngundiro nangge, oni metemingga ngu, ene ingondudu gome nowoondoyemo oorooteku ngu, ngu ene muri metemi ngu yeni tunootete. Ngundiro nangge, oni biyomingga ngu, ene nowoondoyemo ingondudu biyomi oorooteku ngu, ngundo muri biyomimu yeyi tunootete.

36 Asa, no yeno eteno. Anutdo wirikoyeroweroyi naruno, oni kingo mande mande bidodo buribari ewonggoku ngu, nguro damoni Anut doongeyimo ngu, wesiyoro ewanggo.
37 Yo, hamoo, Anutdo yengo mande bidodo merako etenggoku ngu, nguro ene ingoro, enengombo wirikoyeroro, ye oni metemi, ngundi, oni biyomi bine, ewa. Ero eyingo.

Oni Gidaregado Muri Songo Oorengo Gura Onindo Ma Teweroyimu, Ngu Gura Kenowero Meno Eyingo

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Ngu narunggano nguno, Mosesro mamana mande sobowooyingo oni, oowooye Parisi, ko, etuyeroyingo onindo Yisas towoongoro eyingo. Oo etuyeroyingo oni, mete ge oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu gura tetooga, noore kenowero ingooteto. Ero eyingo.
39 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Ye merako oni oorootenggoku nga, ye ingonduduye biyomi ingoro, sebobarese muringga ngu tero, ngunonggo Anutno nowoondoye hamoo ma tero, muri songo gura onindo ma teweroyimu, ngu kenowero, nono erorootenggo. Ataga, nondo yeno sunggi gura ma tetoowe kenowanggo. Kini, nondo ngu Anutro ingondudu eyingo oni kurimi Yona, nguro sunggiga ngu nangge ewano.
40 Yo, kuri Yona iso urungga oorengo ngu kawuyi newendemo sa suwoo kabusa, nguno oriyingo. Ngundiro nangge, no Anutro Nangoni

Oni Kirarongongga nguya sa suwoo kabusa, mere
newendemo ngu oruwano.
41 Yo, Yonando Anutro mande Niniwa en-
demo oni ngu yunootoni, nguro ene nowoondoye
hamoo yowoorengoyingo. Ene ye kewooroyemo
oni gura (Yisas) oorooteku, ngundo Yonaro yang-
gangoni ngu dagate. Ene ye nguro mande ma
ingoro, nowoondoye yowoorengoro, hamoo ma
tetenggo. Arisa, nguro ngu, naru wengamo, oni
wirikoyeroweroyi naruno, Niniwa onindo ye nga
oni oorootenggoku ngano dikaro, mande yang-
gango ero, goweye sanggaweyerowanggo.
42 Kuri, Anutdo Yuda merako oni sobosobo
koreteyingo urungga, Solomon, ngu ingondudu
urungga oorengo inoyingo. Nguro ngu, mer-
ako bare sobosobo koreteyingo urungga, ngundo
Solomonro ingondudu urungga ngu ingowero,
nguro ngu enengo mera oriroko biyomimu ngu
yokoro, yade yade mayero, enendo ingondudu
urunggaku ingoyingo. Ene ye kewooroyemo,
oni gura (Yisas) oorooteku, ngundo Solomonro
ingonduduni, ngu dagate. Ene ye ngu kenoro,
nowoondoye hamoo ma yowoorengootenggo.
Arisa, ngu bare sobosoboga nguya naru wen-
gangga nguno omburo, dikaro, yengo mande
muri biyomi tewonggoku, ngu bidodo yengo gow-
eye sanggawero mande yanggango oorengo ewa.
Ero eyingo.

Mbooro Biyomi Ko Ombuyingo (Luk 11:24-26)

43 Yisasdo Parisi onino mande gura ko eyingo.
Mbooro biyomingga, ngundo oni newende
yokoro ngu, ene mera arimo kengewero musiyo

erewero oorowuyingo. Ene ngundiro tero, ene ma kenoyingo.

44 Mbooro biyomi kengewero musiyo ma kenoro ngu, nguro ene enengo ya kuri oruwoku, nguno ko oorowuwero eyingo. Arisa, ene yano ko omburo, nguno oni kini, ya sarayi kenoro, oo bidodo nenengo oodoni, ngu kenoyingo.

45 Arisa, ene oo ngundiro kenoro oororo, mbooro biyomi kandegura gidemboro eraya yoyoro, omburo, yano uro, eneya oriyingo. Enengo dobookuriyi, nguro muri biyomi oorengo, ngundo koreteroga muri biyomi tewoku, ngu dagate. Kuri ngu oningga biyomi oruwoku, ataga, ene biyomi oorengo urungga ooroote. Ngundiro nangge, oni muri biyomi merako ngano tero oorootenggoku, ngundiro tewanggo. Ero eyingo.

Yisasro Nemi Koneyo Ngu Oone?
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Ngu naruno nguno, Yisas oni simoo bare kewooroyemo bibitero, mande wesiyoro, yuno-rootoni ngu, nemi koneyo eneya mande ewero omburo, endesina dikayingo.

47 Dikatoyi, asa, oni gurado Yisasno eyingo. Ingo, nangge konege geya mande ewero omburo, endesina dikatenggo. Ero eyingo.

48 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo mande gumi eyingo. No namone konene ngu oone? Ero eyingo.

49 Yisasdo enengo kirikiri onikuno kandesisi tero eyingo. Ngu hamoo oorengo, oni endesina dikatenggoku, ngu noro namone konedoboone.

Ene nga oni ngano nowoondoyemo hamoo tero
oorootenggoku, nga nguya noro namone konedo-
boone.
50 Ngundiro nangge, oni simoo bare, ngundo
Awane sambo endemo oorooteku, nguro in-
gondudu keyowanggoku ngu, ngu oni ngu noro
konene, kuwookuwoone ko nanamone. Ero
eyingo.

13

Onindo Oo Yuwooyi Gura Kono Kuriyoyingo, Nguro Mande Adingayi
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ngundiro naruno, Yisas ya yokoro, oororo,
Galili sono koongeyingo dabemimo nguno bib-
iteyingo.
2 Ene ngundiro tetoni, oni simoo bare oowooy-
ingga oorengo mayero, Yisas tanggeyimo yowu-
ruwootoyi, nguro Yisas ene wanggo sanganimo
oorero, bibitetoni, oniku ngu sono dabemimo
keredi sanganimo oriyingo.
3 Asa, ngu naruno, ene mande adingayi yunoro,
nguno oo oowooyingga etuyeroro eyingo. Oni
gura kono Rayis yuwooyi kuriyoyingo.
4 Ene kuriyootoni, Rayis yuwooyi gidega ooreko
soretoni, nguno numbo mayero nemukoyingo.
5 Oo yuwooyi gidega mera digi gumi digidodo
musiyosina soreyingo. Mera nguno urungga
kini. Nguro oo yuwooyingga ngu sodedomangge
ooreyingo.
6 Ene huri uro, mera newendemo uweroyi kini.
Mera bodaga nangge nguro ngundiro teyingo.
Ene sa oorero, kenootoni ariyeyingo. Nguro

digi kookingombo dedoni, bidodo ariyero kumooyingo.
7 Oo yuwooyi gidarega utoo so sanggiridodomu, kakari dimoo uto oo kewoorokono soreyingo. Kakari dimoo uto sanggiridodomu oorero, ngundo doobengoro wiriyoyingo. Ngundiro tetoni, nguro ma enggeyingo.
8 Ene oo yuwooyi gidarega mera gome oorengomo soreyingo. Ngu oo yuwooyinggaku gome oorero, urungga yero, gome enggeyingo. Gidarega engge onibi kandegura (100), gidarega engge onibi kabusa (60), gidarega engge onibiga kande eraya (30) enggeyingo.
9 Oni sodeyidodo ngu mande ingoya, ene komo gome ingoyi! Ero eyingo.

Yisasro Muri Ngu Mande Adingayi Nangge Eyingo
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Kootuyisina, Yisasro kirikiri oniku eneno omburo, sumoo eyingo. Ge ndawugaro nguro, mande adingayi nangge oni simoo bareno ete? Ero eyingo.
11 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, ene mande gumi eyingo. Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo mande muringga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu kombiteyingo oorooteku, ngu ye tunoo etuyerowa. Ene oni gidaregano ngu, no mande nga eneno yootunoro ma ewano.
12 Ngundiro nangge, oni gura Anutro Mande Keta Mesarango ingoro, ngu dowootoni, Anutdo oo gura soweyoro, ingonduduni oowooyingga

inowa. Ngundiro nangge, oni gura Anutro Mande Keta Mesarango ngu ma dowooro, ene koretero yowoku ngu nangge dowoororuwaku ngu, asa, Anutdo ngu nguya andangero yowa.

13 Nondo mande adingayi eneno etenoku, nguro muri ngandiro. Ene doongetero, oo kenowanggoku ngu, ene nguro muri gome ma ingowanggo. Ngundiro nangge, ene mande ingoro ngu, ene nguro ingondudu tero, nowoondoyemo yoro ma siriyoyingo.

14-15 Ngundiro oni simoo bare, nguro muriye kurimi Anutro ingondudu eyingo oni, Ayisaya, ngundo mandega eyingomu, engge tunooteyingo. Ene ngandiro eyingo.

Ye mande ingootenggoku ngu, ene nguro damoni ma ingootenggo. Ye doongetero kenowanggoku ngu, ene oo nguro ma ingowanggo. Oni simoo bare kuri nowoondoye ukingoyingo. Ene sodeye ukingoro, nguro ko doongeye kumoondi teyingo. Muri ngundiro ma tetoyi ngu, arisa, doongeyembo oo kenoro, ingoro, sodeyebo mande gome ingoro, yoro, nowoondoyemo gome siriyoro, ngu ingondudu tewanggo. Ene nowoondoye yowoorengootoyi ngu, asa, nondo mete omburo, ene yomosiyerowano. Ene mande nenengo oorengo ngu ingowero ngu yokootenggoku, nguro enengo muriye biyomi ngu ma yomosiyowanggo. Ero eyingo. (Ayisaya 6:9-10)

16 Yisasdo mande gura eyingo. Ngu gome oorengo, ye ngu oni ngundiro kini. Ye

doongeyembo oo kenoro, nowoondoye gome ingoro, ko sodeyebo ingoro gome ingowanggo.
17 Asa, no yeno mande yanggango eteno. Kuri, Anutro ingondudu eyingo oni, ko, oni gidarega nowoondoyemo hamoo teyingomu, ngundo nowoondoye bidodo yengo ataga kenootenggoku, ngu kenowero ingowanggo. Ene yendo Mande Keta Mesarango ataga ingootenggoku, ene nguya ingowero hahangewonggoku, nguro ngu, ene ereremo kini. Ero eyingo.

Mande Adingayi Oo Yuwooyi Nguro Muri Damoni
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 Ye komo ingoyi! Onindo oo yuwooyi kono kuriyowoku mande adingayi, nguro damoni ngu ngandiro.
19 Oni gidarega Anutro mande muringga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu ingoro, ingondudunimo nangge ingoro, nguro gome ma ingootenggoku ngu, arisa, sodedomangge Setando omburo, Anutro mandega ingowonggoku, ngu andangero yowa. Ngungga ngu, oo yuwooyi ooreko soreteku ngundiro.
20-21 Oni simoo bare gidarega ngu Rayis yuwooyi mera digidodomo soreteku ngundiro. Ene mande ingoro, sodedo yoro, nguro ene oni oni teyingo. Oni oni tero, ene kootuyisina nguro ingondudu tero, ngu ene newendemo hamoo tewoku ngu yokowa. Ene huri moore kini ngundiro tewa. Enengo newende hamoo teyingo ngu, ootuwoo bodaga. Ene Anutro mundi

oni, ngundo oni simoo bare Anutro mande ingowonggoku, ngu kowuri urungga yunootenggo. Ngundiro tetoyi ngu, sodedomangge, oni simoo bare gidarega enengo nowoondoyemo hamoo ngu yokoro, Anut kootu inowanggo.

22 Oni simoo bare gidarega ngundiro oo yuwooyi utoo sanggiridodo kewoorokono soreyingo. Ene mande ngu ingootenggoku, nguromu ene kowuri guradiro nga merangga ngaromu eneno tunootetoni, ko, digi beye urungga yoweroyimboro nguro ingondudu bidodo, ngundo Anutro mande doobengoote. Ngundiro oni simoo bare ene gome ma enggewanggo.

23 Oo yuwooyi mera gomemo soreteku ngu, ene oni simoo bare gidarega ngu, ene Anutro mande ingoro, yoro, gome dowooro, gome enggewanggo. Yo, oni Anutro Mande Keta Mesarango ngu ingoro, nowoondoyemo gome siriyoyingo. Oo gidarega engge oowooyingga oorengo (100), gidarega engge rogomo nangge (60), ko gidarega engge bodaga nangge (30). Ero eyingo.

So Biyomi Kono Ooreteku, Nguro Mande Adingayi

24 Yisasdo mande adingayi gura yunoro eyingo. Anutro mande muringga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu oni kono oo yuwooyi gome kuriyooteku ngundiro.

25 Oni simoo bare suwoono wetomukootoyi, ko simburiga nguro mundi oninggakundo mayero, kono so biyomi oo yuwooyi kewooroko oorongooro toongeyingo.

26 Kootuyisina, Rayis yuwooyi ko so biyoming-
gaku nguya yowuruwooro ooreyingo.
27 Arisa, ko oniku ko simburimo oororo
eyingo. Oni urungga, noorendo ingootetoku, ngu
gengo kono oo yuwooyi gomemu ngu kuriyowo.
Ndadiro nguro, so biyomingga nga nguya oorete?
Ero eyingo.
28 Ene ngundiro sumoo etoyi, enendo ko
onikuya mande gumi eyingo. Ngu mundi oning-
gado tewo. Ngundiro etoni, ko onikundo eneya
gumi eyingo. Ge ingootooga, noorendo oororo, so
biyomi ngu mete gumoowato, bine? Ero sumoo
eyingo.
29-30 Ene ngundiro sumoo etoyi, enendo mande
gumi eyingo. Kini, yendo so biyomi gu-
mooro nguno ngu, Rayis nguya gumoowanggo.
Ngundiro nguro, erayadodo yokootoyiga nguno
oriri. Kootuyisina engge mandoni yeyingo
narunogogo, ngu koyi teweroyi onino ewano.
Yendo koretero so biyomimu gumooro kaweroy-
imboro witumooyi. Ene yendo Rayis yoro, noro
oowariro yano yowuruwooro, wata yewanggo.
Ero eyingo.

De Gura Oowooyi Masitet Ko Oomanongoyingo Koongeyeweroyi Yis Nguro Mande Adingayi Eraya (Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

31 Asa, Yisasdo mande adingayi gura yunoro
eyingo. Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani,
ngundo mande muringga enengo oni simoo bare
soboyerooteku, ngu de gura oowooyi Masitet
yuwooyi ngundiro. Onindo ngu Masitet yuwooyi
yoro, enengo kono miyingo.

32 Masitet yuwooyingga ngu bobodi oorengo
puka yuwooyi ngundiro. Oo ngu mitoyi ngu,
enengombo oorero, de urungga biyomi yero,
oowari gidarega kono ngu bidodo dagayeroro,
enengo kambini urungga yero, yongeyi tetoni,
numbo ngu sanganimo bibitetenggo. Ero eyingo.
33 Asa, Yisasdo mande adingayi gura ene
yunoro eyingo. Noore Anut Oo Bidodo Simburi
Simbunani, ngundo mande muringga enengo oni
simoo bare oo soboyerooteku, ngu ene oomanon-
goyingo koongeweroyi, Yis ngundiro. Baredo
ngu Yis yoro, oomanongoyingododo yowuruwoo-
rootoni, Yisga, ngundo yeni oororo, oomanon-
goyingo ngu bidodo koongewa. Ero eyingo.*

Yisasdo Oni Simoo Bareno Mande Adingayi Nangge Wesiyoro Yunoyingo
(Mak 4: 33-34)

34 Yisasdo oni simoo bareno mande adingayi
nangge yunoro, ene mande gura tunoo eneno ma
wesiyoro yunoyingo.
35 Ngundiro nangge, kuri Anutro ingondudu
eyingo oni gurado mandega eyingonggaku, ataga
engge tunootete. Ene Yisasya ngundiro eyingo.
Nondo manggone goosooro, mande adingayi
ewano. No mande kuri kombiteyingo
oruwoku, Anutdo amana nga sambo mera
yeyingo naruno yade yade oororo, wenga

* **13:33:** (Nga mandega ngaro damoni ngandiro. Anutro Mande Keta Mesarango Yisasdo enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro eraya ngu yunootoni ngu, ngu mandega yade yade oororo, mera bidodomo tunootewa.)

omburo, ataga nguro tunoo wesiyoro eteno. Ero eyingo. (Sam 78:2)

Mande Adingayi So Biyomi Kono Ooreteku, Nguro Damoni Eyingo

36 Arisa, Yisasdo enengo kirikiri onidodo oni simoo bare yokoro, yano uro, eneno oororo eyingo. So biyomi kono ooreteku, nguro mande adingayi gedo ewoku, nguro damoni nooreno etooga, ingowato. Ero eyingo.

37 Yisasdo mande ngundiro ingoro, ene mande gumi eneno eyingo. Oni gura kono oo yuwooyi metemi kuriyowoku ngu, ngu no Anutro Nangoni Oni Kirarongo, ngu no ngundiro.

38 Enengo ko ngu, ngu mera bidodo ngundiro. Oo yuwooyi kono metemimu ngu oni simoo bare Anutro pawa newendemo oorootenggoku, ngu ngundiro. So biyomingga ngu, ngu oni simoo bare gidarega Setanromu.

39 Oni so biyomi kono kuriyowoku, ngu Setan. Engge yoweroyi narungga ngu, ngu naru wenga wirikoyeroweroyiga ngu ngundiro. Engge yoweroyi oningga ngu, ngu Anutro sambono oni.

40 Onindo so biyomi gumooro, yowuruwooro, de nombono kaweroyi ngu, ngu naru wengamo, nga merako ngundiro tunootewa.

41 No, Anutro Nangoni Oni Kirarongo, Anutro sambono oni ngu soweyerootoowe, omburo, ngundo oni simoo baredo oni gidega yowoosooro, mbumbuwa tetenggoku oni ngu oweyeroro, ko, oni muri biyomi tetenggoku nguya oweyerowa.

Oweyerootoyi, Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu newendemo ma uwanggo.
42 Ngundiro oni ngu, ene Setanro ende biyomi de nombo ma kumooweroyi nguno oorongooyerootoni, ene sendo urungga biyomi tero, metokarikari tero, ngundiro sugi sugi oruwanggo.
43 Ngundiro naruno, oni biyomi Setanro endemo oruwonggoku, oni nowoondoyemo hamoo teyingo ngu Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno sugi sugi oruwanggo. Ngu ende gomenggano nguno, Kristen oni simoo baredo muri nenengo oorengongga, ngundo himi ogisa ngundiro oruwa. Oni sodeyidodo tetoningga ngu, ene nga mandega nga gome ingoni. Ero eyingo.

Onindo Kes Newendemo Digi Beye Ngu Ereweyingo, Nguro Mande Adingayi

44 Anutdo endega nguno enengo simoo bare soboyerooteku, ngu digi beye oowooyingga oorengo ngundiro. Ngu digi beye ngu Kesdodo mere newendemo oongooyingo. Naru gurano, oni gurado ngu kenoro, enebana ko yoro, mere gumisina doobengoro oongooyingo. Ngundiro tero, ene oni oni tero, sodedomangge oororo, enengo sitowi bidodo oni yunootoni, uriyootoyi, nguro urini yoro, oororo, ene mera simburimo mera ngu uriyoyingo.

Beye Goyayi Gome Nguro Mande Adingayi

45 Oni simoo bare Anutro mande muriningga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku,

ngu ya dogoni Stuwa oni beye goyayi gura erewero yoweroyi ngundiro.
46 Oni gurado ngu beye goyayiga kenowoku ngu, ngu gome oorengo tetoni ngu, enengo oo yoro, oororo, oni gidaregano soweyoro, ngunonggo digi beye yoro oororo, ngu beye goyayiga uriyoyingo.

Iso Yoweroyi Si Nguro Mande Adingayi

47 Mande adingayi gura oni simoo bare Anutro mande muringga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu ngandiro. Isoro si sono koongeyingomo oorongootoyi, iso gura gura enengo siko uro oorootenggo.
48 Isoro si isombo angetoni, arisa, yoro, omburo, sagigo keredi sanganimo yeyingo. Oniku bibitero, iso metemi nangge wiyakoro, koondomo yeyingo. Ngundiro nangge, iso biyomiku ngu oorongooyi uyingo.
49-50 Ngundiro nangge, wirikoyeroweroyi naru wengamo nguno, ngundiro tunootewa. Anutro sambono onindo omburo, oni biyomimu, oni nowoondoyemo hamoo teyingo kewooroyemo oorootenggoku, ngu andangeyeroro, Setanro ende biyomi de nombo ma kumooweroyi, nguno oorongooyerowanggo. Ngundiro oorongooyerootoni, ngu de ma kumooweroyinggano nguno sugi sugi ootooro ngu, sendo urungga tero, metookarikari tero oruwanggo. Ero eyingo.

51 Yisasdo enengo mande gura sumoo eyingo. Ye mande nga bidodo ingootenggo bine? Etoni, enebana gumi eyingo. Yo, ero eyingo.

52 Ngundiro etoyi, enendo gumi eyingo. Arisa, ngundiro nguro, Mosesro mamana mande etuyeroyingo oni, ngundo Anut Oo Bidodo Simburi Simbunanimboro mande muringga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku ngu, nguro mande gome ingoro, ene ya urungga nguro Simburi ngundiro oorootenggo. Ngu oningga ngundo ene yano uro, oo kurimimu ko ketamu nguya yoro, yowuruwooro, dowooro, koyi tewa. Ero eyingo.†

Nasaret Endemo Onindo Yisas Kootu Inoyingo (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yisasdo mande adingayi yunomukoro ngu, arisa, ene ngu endegaku yokoro toongeyingo.
54 Ene yade yade oororo, enengo ende damoni oowooyi Nasaret nguno oororo, oni simoo bare Yudaro yowuru yano, Anutro Mande Keta Mesarango ngu wesiyoro yunoyingo. Yunootoni, oni simoo bare enengo mande ingoro, soriyokoro, sumoo eyingo. Nga oningga nga ingonduduni, ko, oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, ngu yanggangongga ngu ndanonggo yoro tete?
55-56 Nga oningga nga ya yeweroyi oningga, nguro nangoni nangge. Noore kuri ingowooto. Enengo nemi, Mariya, ko, enengo konedo-boongo, Yemus, Yosep, Yudas, ko, Sayimon.

---

† **13:52:** (Mande adingayi nguno oo kurimimu ngu Mosesro mamana mande ngundiro. Oo ketamu ngu Anutro Mande Keta Mesarango ngundiro. Mosesro mamana mande etuyeroyingo oni, ngu ene Yisasro nowoondoye hamoo tero, ngundo ene mete Mosesro mamana mande, ko, Yisasro Mandeni Keta Mesarango nguya gome oorengo ingowa.)

Enengo kuwookuwooyi nguya, ngano nooreya oorooteto. Ngu ingondudunningga, ko oo tewoku ngu, ndanonggo yowo? Ero eyingo.
57 Ngundiro ero nowoondoyemo sanggiri teyingo. Ene Yisasdo gumi eyingo. Mera bidodomo, Anutro ingondudu eyingo oni yeyoro ngu, ngu oni ngu Anutro oni urungga. Ene enengo yano, ko, enengo ende damonimo nguya oowooye bingamiye kini. Ero eyingo.
58 Ndadiro nguro, ene nowoondoye hamoo ma teyingo, nguro Yisasdo ngu endegano nguno, oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyi, ngu oowooyingga ma teyingo.

14

Yon Sonoyeroyingo Oningga Ngu Kumooyingo (Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

1 Ngu naruno, Herod ngu Rom Gabuman oni, ngundo Galili oniro tabango oode, nguno ene Yisasro mande binga ngu ingoyingo.
2 Ngundiro nguro, Herodndo sori urungga yokoro, enengo kirikiri onino mande yanggango eyingo. Eyi!! Ngu oningga ngu, ngu sonoyeroyingo Yondo, kumoononggo ko ootoogeteku ngu! Nguro ene muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, nguro damoni yanggangonidodo tunootete! Ero eyingo.
3-4 Herodro sosoreyingo, ngu muri ngandiro. Kurimi, Herodndo koneyo Pilip bareyi, oowooyi Herodiyas, ngu yakakayi yoyingo. Nguro Yondo barega ngu erambarisa, nguro mbumbuwayari yootunoro mamanayeroyingo. Ngundiro etoni,

Herodro me onindo Yon dowooro, ya biyomimo yeyingo.

5 Ngundiro tero, Herodndo Yon ureyi kumooweroyimu, ene endemo oni simoo bare yeyoro, sosorero, nguro ene yokoyingo. Ndawugaro nguro, ene ingootenggo. Yon ngu Anutro ingondudu eyingo oni, ero ingoote.

6 Herod ene oo simbo urungga kayingo, ndadiro nguro, enengo naru nemimbo bisiyoyingo naru ingondudu teweroyimboro oo kayingo. Ngu naruno nguno, Herodiyasro namboni, ngundo ya newendemo omburo ngu, yambo utoro kunoyingo. Herodiyas nambonimbo yambo kunootoni, nguro Herod gome ingoyingo.

7 Ngundiro tetoni, nguro Herodndo ngu bare buniyonggaku ngu kenoro, oni oni tero, ene mande sorumimonggo hamoo oorengo eyingo. Ge komo nono oo gura nuno ewaku ngu, asa, no hamoo gunowano. Ero eyingo.

8 Ene ngundiro etoni, bare buniyonggaku enengo mande ingoro, nemimo oorero, nguro ingondudu yoro, uro, ene mande gumi Herodno eyingo. Anangu, ge Yon tabango toongooya, koondo samayi gurano yeya, ombuya nuno. Ero eyingo.

9-10 Herodndo bare buniyonggakuro mande ingoro, newende ngu kowuri urungga ingoyingo. Ene kuri mande yanggango hamoo oorengo sorumimonggo tewo. Yo, oni eneya oo newonggoku, ngu doongeyemo ewokuro, nguro ene bare buniyongga nguro mandeni ma yokowa. Ngundiro nguro, ene me oni soweyerootoni,

oororo, ya biyomimonggo Yon tabango toongooyingo.
11 Toongooro, koondo samayi gurano Yon tabango yero, yoro, omburo, bare buniyonggaku inootoyi, enendo yoro, nemi inoyingo. Herodiyas Yon tabango kenoro ngu, ene ingonduduno ero ingoro, noro mundi oninggaku kuri kumoote, ero ingoyingo.
12 Arisa, Yonro kirikiri oni mande ngundiro ingoro ngu, asa, ene omburo, Yon bingo yoro, saro merengooyingo. Ngundiro tero ngu, oororo Yisasno eyingo.

Yisasdo Oni Simoo Bare Oowooyingga (5,000) Oowari Yunoyingo
(Mak 6:31-44; Luk 9:10-17; Yon 6:1-13)

13 Yisas ngu mandegaku ingoro, ene ngu endegaku yokoro, ene wanggo yoro, oni kini merako enesu nangge toongeyingo. Ene oni simoo bare oowooyingga oorengo ngu ingoro, enengo ende yokoro, enebana keyoro oorowuyingo.
14 Ene Yisas ko oororo, sono dabemimo mayero, wanggo gosiyoro ngu, oni simoo bare oowooyingga oorengo oodoyi yeyoyingo. Nguro ene nowoondoyi teyunoro, enengo sayi nguya yomosiyeroyingo.
15 Suwootetoni, enengo kirikiri oniku eneno omburo eyingo. Nga merasina ngano oni kini, ngundiro nguro, naru kiniteteku nga. Mete ge oni simoo bare nga soweyerootooga sayi. Nguro ene mete ende namoko namoko ngano saro, ngunonggo enengo oowari uriyowanggo. Ero eyingo.

16 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo enengo mandeye
ngu gumi eyingo. Ndawugaro nguro, ene komo
sawanggo? Yendo oowari yunoyi! Ero eyingo.
17 Ngundiro etoni, kirikiri oni enebana mande
gumi eyingo. Noore ngano oowari oowooyingga
kini. Ngano oomanongoyingo kandegura, iso
eraya nangge moore, ero eyingo.
18 Etoyi, enendo mandeye gumi eyingo. Ngu
yoya, ombuya nunoyi, ero eyingo.

19 Ene oni simoo bareno ero, ye ombuya
so sanganimo bibiteyi. Ero, Yisas ene ngu
oomanongoyingo kandeguragaku, iso erayagaku
nguya yoro, ene sambono doongetero, Anutno
yemboongero esosooteyingo. Enendo oomanon-
goyingoku oososowooro, kirikiri oni kirarongo
yunootoni, ngundo oni simoo bare yunoyingo.
20 Yunootoyi, oni bidodo oo netoyi, kawuye
ndinditeyingo. Ngundiro tetoyi, oowari gumi
oodoni, enengo kirikiri oni ngu yowuruwooro, si
kande eraya kegidemboro eraya (12) siriyoyingo.
21 Oni simoo oomanongoyingo neyingo ngu,
ngu oowooyingga oorengo ngu 5,000. Ene bare
ko simooye ngu ma kandayeroyingo.

Yisas Galili Sono Koongeyingo Sanganiwoore Endeyoyingo

(Mak 6:45-52; Yon 6:16-21)

22 Kootuyisina, Yisasdo enengo kirikiri
onikuya ero, ye sodedo wanggo sanganimo
ooreya, ye koreteya Galili sono koongeyingo
anduroko urooreyi. Ero nondo oni simoo bare
soweyerootoowe sawanggo. Ero eyingo.

23 Ene oni simoo bare soweyerootoni, satoyi
ngu, asa, Yisas enesu nangge mera purimo nguno,
ene Anutno yemboongeweroyimboro ooreyingo.
Ene suwootetoni, enesu nangge mera puring-
gakuno oriyingo.
24 Suwoono, Yisasdo purimo yemboongetoni
ngu, wanggo sono koongeyingo oriroko oodoni,
doogo urungga oorero, ngundo wanggo weng-
gerenggeremoyingo. Ngundiro tetoni, ene sono
sanganiwoore wanggo woosooro oorowuweroyi,
ko yanggango biyomi teroruwonggo.
25 Sengewero mera wendooketoni, arisa, Yisas
ene Galili sono koongeyingo sanganiwoore ke-
woongoro, eneno oorowuyingo.
26 Ngundiro oorowutoni, enengo kirikiri
onikundo Yisas kenootoyi, sono sanganiwoore
oorowuyingo. Ene Yisas kenoro ngu, oombooro
gurado ero ingoro, nguro ene kimanggaru
urungga tero eyingo. Eyi! Oombooroga nga!
Ero eyingo.
27 Ngundiro manggaru tetoyi ngu, sodedo-
mangge, Yisasdo eneya mande mande, ero
eyingo. Ye nowoondoye yanggango yeyi! Nondo
nangge ombuteno. Ye ma sosorewero! Ero
eyingo.
28 Etoni, Pitando gumi eyingo. Oo Simburi
Urungga, gedo nangge tetoni ngu, arisa, mete
no nguya sono sanganiwoore geno oorowuwano.
Ero eyingo.
29 Ngundiro etoni, ene gumi eyingo. Yo,
mete ombu. Yisas etoni, asa, Pita wanggo
yokoro, sono koongeyingo sanganiwoore Yisasno
oorowuyingo.

30 Oororo, ene doogo urungga kenoro, sosorero, damoni yero, sono newendemo uweroyi tero, manggaru urungga teyingo. Oo Simburi Urungga, ge hooroowenero! Ero eyingo.
31 Etoni, sodedomangge, Yisasdo kandeyi Pitano yero, dowooro, woosooro eyingo. Ge nowoondoge hamoo teyingo ngu bodaga nangge. Ge ndawugaro ingondudu eraya yoote? Ero eyingo.
32 Ngundiro ero, enengo erayadodo wanggo sanganimo ooretori ngu, sodedomangge, doogo kiniteyingo.
33 Doogo kinitetoni ngu, asa, enengo kirikiri onindo ngundiro kenoro, soriyokoro, boodoo oondoogero, bagootero eyingo. Hamoo oorengo! Ge Anutro Nangoni Kirarongo! Ero eyingo.

Yisasdo Genesaret Merako Sayi Oni Oowooyingga Yomosiyeroyingo
(Mak 6:53-56)

34 Ngu naruno nguno, ene Galili sono koongeyingonggaku usowooro, mera oowooyi Genesaret, ngu gidesina mayero, wanggo gosiyoyingo.
35-36 Ene wanggo yokootoyi, sodedomangge, oni simoo bare Yisas kenoro, ene ingoro, ende gurasina gurasina yondowidoro, saro, ene sayi oni yoyoro, Yisas oruwoku, nguno mayero, Yisasno ngguyinggayi tero, sumoo sumoo eyingo. Sayi onindo gengo nengguro sosowoomo kandedibiye yetoyi ngu, ge mete enengo sayiye bidodo yeyi kinitewa, bine? Ngundiro etoyi, sayi onikundo Yisasro nengguroni sosowoomo

kandedibiye yetoyi ngu, asa, enengo sayi bidodo kiniteyingo.

15

Anutro Mamana Mande, Ngundo Yuda Oniro Osisambayeboro Mamana Mande Ngu Dagate (Mak 7:1-13)

1 Ngu naruno, Mosesro mamana mande sobowooyingo oni, oowooye Parisi, ko, mamana mandero etuyeroyingo oni gidarega nguya, ngundo Yerusalemnonggo omburo, Yisasya yowuruwooro, sumoo eyingo.

2 Ndawugaro, gengo kirikiri oni kandeye ma sonowooro, oo dowooro netenggo? Ene noorengo osisambaro muri ngu ma keyoro yomburiyootenggo. Ero eyingo.*

3-4 Ene ngundiro sumoo etoyi, Yisas enebana eneya sumoo gura gumi eyingo.

Ye osisambayeboro mamana mande nguro muri keyoro, ko ndawugaro Anutro mamana mande hamoo ngu, ye ma keyootenggo? Ye kuri Anutro mamana mandeno Anutdo ewoku, ngu ingootenggo. Ero eyingo. (Kisim Bek/Eksodas 20:12)

Ene ngundiro eyingo.

Oni ene komo eweyi nemimboro mandeyari gome keyoni. Oni gura ewenemi kootu

---

* **15:2:** (Kuri, Anutdo kandeye sonowooweroyi nguro mamana mande yunoyingo. Ngundiromu, Parisiro osisambayebo, enengo mamana mande gidega yero, Anutro mamana mande sanganimo yero yowuruwooro, eraya eraya keyootenggo. Ene ngundiro tero ngu, oni simoo bare kowuri urungga yunootenggo.)

yunoro, mande biyomi ewaku ngu, asa, ngu oningga ngu, ene komo kumoowa. Ero eyingo. (Kisim Bek/Eksodas 21:17)

5-6 Anutdo ngundiro ewoku, ene ye ngu ma keyoro, yengo muriye nangge keyootenggo. Oni gura digi beye ene mete ewenemi hoorooweyeroweroyi mooremu, ene ngu ma hoorooweyerowero ingowa. Ngundiro ingoro, ene ewenemimo eyingo. Gowugowurongo! No digi kuri hoorooweyerowero ewonoku, ngu yoro, no kuri Anut inoyingo. Eneno inoro, nguro no mete yari ma hoorooweyerowano. Ero eyingo. Ngundiro ero ngu, ene Anutro mamana mande kootu inoro, enengo ingondudu nangge keyootenggo.

7 Ye mebuye tegedodo oni! Anutro ingondudu eyingo oni, Ayisaya, ngundo, ye ngundiro oni nguno mande nenengo eyingo.

8 Nga oni simoo bare nga manggoyebo nangge oowoone bingami etenggo. Ene nowoondoye ngu no ma nunootenggo.

9 Ene kingo nono yambo mande tetenggo. Ngundiro nguro, oni enengo mamana mande nangge etuyeroro, noro mamana mande hamoomu ma etuyerootenggo. Ero eyingo. (Ayisaya 29:13)

Ndawu Ooga Ngundo Oni Yoyeni, Sugabododo Tetenggo?
(Mak 7:14-23)

10 Arisa, Yisasdo oni simoo bare negoyerootoni, eneno ombutoyi eyingo. Ye ingoya, gome ingondudu teyi!

11 Oo gura oni goweyi sanganimo oorooteku,
ngundo newendesina uro, ngundo oni yeni, ma
biyomi yewa. Kini, muri biyomi oni newendemo
oorooteku, ngundo endesina ooreteku, ngundo
oni yeni, biyomi yewa. Ero eyingo.

12 Ngu naruno nguno, Yisasro kirikiri onindo
Yisasno omburo eyingo. Ge Parisi onindo gengo
mandege ngu ingoro, geya nowoondoye biyomi
yetenggoku, ge ngu ingoote, bine? Ero eyingo.
13-14 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi
eyingo. Ngundiro oni, nguro gome ma ingowero.
Yo, hamoo, ene oni doongeyi kiringo ngundiro.
Oni doongeyi kiringo gurado, ko, oni doongeyi
kiringo gura oore etungoro ngu, asa, enengo
erayadodo mereno sorewari. Hamoo oorengo, no
yeno eteno. Awane sambo endemo oorooteku,
ngundo enengo kono oo miyingo. Oo kono kingo
ooreteku, ngu huridodo gumoowa. Ero eyingo.

15 Ngundiro etoni, Pita mande gumi eyingo.
Ngu mande adingayingga nguro damoni
ndadiro? Ngu nooreno wesiyoya etooga
ingowato. Ero eyingo.
16 Ngundiro etoni, Yisasdo eneno mande sumoo
eyingo. Ye nguya ingonduduye kini, bine?
17 Oo bidodo oni endesina oorooteku, ngundo
oni kawuye newendemo uro, ngunonggo oorero
toongete. Ye ngundiro kuri ingootenggo.
18 Ene muri biyomi oni newendemo oorooteku,
ngunonggo endesina ooreteku, ngundo oni yeni,
sugabododo tete.
19 Muri biyomi oni newendemo oorooteku,
ngunonggo ootoogero, endesina oorete. Ene

ngandiro ingondudu biyomi; oni ureyi ku-
mooweroyi; erambarisa toongooweroyi; oni bare
gidarega yakakayi yodowooro yomburiyeroro,
yakaka teweroyi; mande godange, ko oniya
mande kootuyisina yomoo inoro etenggoku,
ngu muri biyomi bidodo nowoondoye newende-
monggo oorero, endesina oorete.
20 Ngundiro muri, ngundo oni yeni, suga-
bododo tetenggo. Ene oo neweroyi naruno,
utakaro, kandeyi ma sonowooro ngu, ngundo oni
yeni, sugabododo ma tewa. Ero eyingo.

Barega Sowe Gura Yuda Oni Kini, Ngundo Yisasno Newende Hamoo Teyingo
(Mak 7:24-30)

21 Ngu naruno nguno, Yisas ootoogero, ngu
endega ngu yokoro, Tayiya ko Sayidon ende er-
ayagano nguno oorowuyingo.
22 Nguno oororo, sodedomangge, bare Ke-
nan merakonggo ngu merasina oorooteku, ngu
Yisas kenoro, ngguyinggayi tero, sumoo sumoo
eyingo. Oo Simburi Urungga, ge Dewit osiyi!
Ge noro nowoondoyi te! Mbooro biyomimbo
noro nambone yomburiyoyingo. Nguro ge mete
hooroowenero! Ero eyingo.
23 Ngundiro etoni, Yisasdo nenetero, mande
gumi eneno ma eyingo. Ngundiro tetoni, enengo
kirikiri onikundo eneno omburo eyingo. Nga
barega oweyeroro, meno ero ero ombuteku nga,
mete gedo etooga oorowuni! Ero eyingo.
24 Ene mande gumi eyingo. Anutdo no sowen-
erootoni, Iserelro Sipsip, enengo oore yokoyingo,
ngu hoorooweyerowero ombuwono, ero eyingo.

25 Ene ngundiro etoni, ene barega ngu enengo
mande ingoro omburo, Yisas keyi damonimo
boodoo oondoogero eyingo. Oo Simburi Sim-
bunani, ge no hooroowenero! Ero eyingo.
26 Ngundiro etoni, nguro ngu, Yisasdo mande
gumi ngandiro eyingo. Noore simooyemboro
oowari ngu yoro, se ma yunowato. Ngu nenengo
kini. Ero eyingo.†
27 Barega enengo mandeni ngu ingoro, gumi
eyingo. Oo Simburi, gedo hamoo ete. Ene sebo
ngu oo neweroyi yaba newendemo simooyem-
boro oo sosorango, ngu netenggo, ero eyingo.
28 Yisas enengo mandeni ngu ingoro, enebana
mande gumi eyingo. Bare, gengo nowoondoge
hamoo teyingo, ngu urungga. Nguro ngu, oo
sumoo ewoku ngu, ataga engge tunootete, ero
eyingo. Ngundiro etoni, ngu naruno nangge,
namboni mete teyingo.

Yisasdo Oni Sayidodomu Oowooyingga Yomosiyeroyingo

29 Ngu naruno, Yisas ene ngu endegaku
yokoro, Galili sono koongeyingo tanggeyiwoore
oorowuyingo. Oororo, ene puri sanganimo
oorero, nguno bibiteyingo.
30 Oni simoo bare oowooyingga nguno mayero
yowuruwooyingo. Ene oni keye biyomimu;
doongeye kiringomu; keyi biyomi yeyingomu;
manggoye gosiyoyingomu; ko, sayi oni gidarega

† **15:26:** (Yisasdo Yuda oniro ingondudu ngu ngandiro ingoyingo. Yuda oni enengo ngu oni oorengo. Ngundiro nangge, oni sowe gura Yuda oni kini, ene se nangge, ero ingootenggo).

nguya yoyoro, Yisas keyi namoko yoyetoyi,
enendo yomosiyeroyingo.
31 Ngundiro nguro, oni simoo bare ingondudu
urungga teyingo. Ndawugaro nguro, ene oni
manggoye gosiyoyingoku mande etoyi, oni keyi
biyomingga ngu mete tero, mera wongooro
endeyootoyi, doongeyi kiringoku doongeteyingo.
Ngundiro nguro, ene Iserelro Anut ngu oowooyi
bingami okooyingo.

Yisasdo Oni Simoo Bare Oowooyingga Oorengo (4,000) Oni Oowari Yunoyingo
(Mak 8:1-10)

32 Yisasdo enengo kirikiri oniku negoyerootoni,
eneno ombutoyi eyingo. No nga oni simoo
bare ngaro nowoondoyi teyunooteno. Naru
kabusa noya oruwootoku, ene oowariye moore
nguya kini. Ene oodoro kumootoyi, soweye-
rootoowe, enengo yano sawero saro ngu, asa,
ene oorekono doongeye toongootoni, mera won-
gosogurumooro yurewa, ero eyingo.
33 Enengo kirikiri onikundo enengo mande
ingoro, mande gumi eyingo. Nga mera gumisina
ngano oni kini, nguro noore oowari ndanonggo
yoro, oni simoo bare rogono yunootooye
newanggo? Ero eyingo.
34 Sumoo ngundiro etoyi, Yisasdo sumoo gura
yunoyingo. Ye oomanongoyingo ndadiro? Etoni,
onikundo mande gumi eyingo. Kandegura
gidemboro eraya (7), ko, iso bobodi gidega. Ero
eyingo.
35 Arisa, Yisasdo simoo bareya eyingo. Mer-
akono bibiteyi. Ero eyingo.

36 Arisa, Yisas ngu oomanongoyingo, iso
nguya yoro, Anutno yemboongero yokoro ngu,
oososowooro, enengo kirikiri oni yunoyingo.
Yunootoni, ngundo bayetero, simoo bare
yunoyingo.
37 Yunootoyi, oo nero mete tetoyi, oo sosorango
oodoni, ngu yowuruwooro, si kandegura gidem-
boro eraya (7) siriyootoyi angeyingo.
38 Simoo oo newonggoku, ngu oowooyingga
oorengo, ngu 4,000. Ene bare ko simooye nguya
ma kandayeroyingo.
39 Ngundiro tero ngu, Yisasdo oni simoo bare
soweyerootoni, enengo endemo endemo sayingo.
Satoyi, ngu naruno, Yisas enengo kirikiri onidodo
wanggo sanganimo oorero, Magadan merasina
nguno sayingo.

16

Oni Gidarega Muri Songo Oorengo Anutnonggo Kenoweroyimboro, Nguro Sumoo Eyingo
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Mosesro mamana mande sobowooyingo oni,
oowooye Parisi, ko kumooro ko ma ootoogewa
ero ingoyingo oni, oowooye Sadusi, ngundo
Yisas towoongoro eyingo. Ge sambononggo oo
muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu
tetooga, oni simoo baredo kenowanggo.*
2-3 Ngundiro nguro, Yisas mande gumi
eyingo. Ye sambono doongetero, enengo sunggi

* **16:1:** (Parisi oni, ko, Sadusi oni, ngundo Yisasro muri bidodo enengo mandeni bidodo kenomayingoro, ene ureyi kumooweroyi nguro damoni ereweyingo.)

kenoro, gome ingootenggo. Suwootetoni, sambo dagoyi yero, kumu yetoni, kenoro ngu, asa, ye ingootenggo. Yangeni naru gome ogisa tewa. Ngundi, suwoononggo ye puri sanganimo doongetero, goboore kenoro, nggururu nguya ingoro ngu, asa, ye ingootenggo. Sono ombuwa, ingoro ewanggo. Yo, ye sambo meraro sunggi gome ingoro, wirikoro ingootenggoku, ene ye ataga muri keta yeno tunooteteku, ye gome ma wirikoro ingootenggo.

4 Ye simoo bare biyomi nowoondoye hamoo kini! Ye sebobarese muri biyomi tetenggoku oni! Ye oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, ngu kenowero ngu meno etenggo. Ene no oo muri songo oorengo gura yeno ma tewano. Kini, ye Yonaro oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, ngu kuri ingowonggo. Yisas ngundiro ero, ene yoyokoro toongeyingo.

Parisi Oni Ko Sadusi Oniro Yis Nguro Mande Adingayi

(Mak 8:14-21)

5 Naru gurano, kirikiri oniku sono koongeyingo usowooro, sagigo oorowuyingomu, ene oomanongoyingo kabetero, ma yoro oorowuyingo.

6 Yisasdo mande yunoro eyingo. Ye ingonda teyi! Parisi oni, ko, Sadusi oni nguro oomanon-goyingo yeni, koongeweroyi Yis, nguro gome doongeteyi! Ero eyingo.

7 Ene ngundiro etoni, nguro kirikiri onikundo enengo nangge ero, ingoro eyingo. Noore

oomanongoyingo ma yoyingo, nguro ngu, ene
ngundiro ete. Ero eyingo.
8 Ene Yisas ngu enengo mande ingoro, nguro
enendo eyingo. Ye nowoondoye hamoo teyingo,
ngu bodaga nangge. Ndadiro nguro, yengo
nangge mande ngundiro etenggo? Noore
oomanongoyingo kini. Ero eyingo.
9 Ye kuri ingowonggoku, ko ataga ye
kabetetenggo. Nondo kuri oni oowooyingga
oorengo (5,000 oni) oomanongoyingo kandegura
yoro, yemboongero, oososowooro, bayetero
yunoyingo. Yunootoyi, nero, mete tetoyi,
gumi oodoni, ye oo sosorango gumi si ndadiro
siriyootoyi angeyingo?
10 Ngundiro nangge, ye nga mandega nga
nguya utakatenggo. Kuri nondo oni oowooy-
ingga oorengo (4,000 oni) oomanongoyingo kan-
degura gidemboro eraya (7) yoro, yemboongero,
oososowooro, bayetero yunoyingo. Yunootoyi,
nero, mete tetoyi, gumi oodoni, ye oo sosorango
gumi si ndadiro angeyingo?
11 Ndawugaro nguro, ye gome ma ingootenggoku, nondo oomanongoyingomboro ma eteno. Kini, ye Parisi oni Sadusi oni nguro oomanongoyingo yeni koongeweroyi, Yis, nguro ingondare teyi! No nguro eteno.
12 Ene ngundiro etoni, arisa, ngu naruno,
ene ingootenggo. Yisas oomanongoyingo yeni
koongeweroyi, oo oowooyi Yis, nguro ingondare
teyi, ero ma eyingo. Kini, ene Parisi, ko, Sadusi
oniro mamana mande biyomi etuyeroyingo,
nguro ingondare teyi, nguro ete, ero eyingo.

Pitando Yisas Krayis Nguro Muri Yootunoro Eyingo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yisas enengo kirikiri oniku ootoogero, ende
gura oowooyi Sisariya Pilipayi ngu namoko
sayingo. Ngu naruno, saro, oorekono ene kirikiri
oni sumoo yunoro eyingo. Oni simoo baredo no
ngu Anutro Nangoni Oni Kirarongo, noya ndawu
oningga etenggo? Ero eyingo.
14 Ngundiro sumoo etoni, enebana mande
gumi eyingo. Oni gidaregado geya ngandiro
etenggo. Ge sonoyeroyingo oni Yon; ngundi,
Ilayiya; ngundi, Yeremayiya; ngundi Anutro in-
gondudu eyingo oni gidarega, ero, geya ngundiro
etenggo. Ero eyingo.
15 Ngundiro etoyi ngu, asa, Yisas enebana
sumoo yunoyingo. Ene yendo ngu noya ndawu
oningga etenggo? Ero eyingo.
16 Etoni, Sayimon Pitando mande gumi eyingo.
Ge Krayis, Anutdo noore yoyowero sunggi
yeyingo oni. Anutdo ataga sugi sugi keta
oorooteku, ge nguro nangoni. Ero eyingo.
17 Ngundiro etoni ngu, Yisasdo mande gumi
eyingo. Sayimon, Yonaro nangoni, ngu gome
oorengo, Anut enengombo ngu ingonduduga
gunoote. Merako oni gurado, ngu mandega
ma etunggeroyingo. Kini, Awane sambo en-
demonggo oorooteku, ngundo nga ooga etung-
gerowo.
18 Pita, no geya eteno. Pita, gengo nowoondoge
hamoo teyingo ngu digi yanggango ndoni
ngundiro tete. Nguro ngu, Anutdo ge yanggango
gunootoni, nguno ge mete oni simoo bare

oowooyingga yowuruyeroro, nowoondoyemo hamoo teyingo yanggango yunoro, enengo soboyeroyingo awaye oruwa. Nguro ngu, Setanro yanggangoni, noro oni ngu Anutro pawa newendemo oorootenggoku ngu, ngundo ma oweyerowa. Ene ereremo kini.

19 Ene nondo ge rogogerowonoku ngu, noro mande murine nguno gedo nenengo oni simoo bare ngu gome etuyeroro soboyerowa. Yo, nondo enengo sambo endega nguro yamuko ngu goosooro, hoorooweyeroweroyi nguro ero, Ki gunooteno. Yo, nondo sambo endemo oorootenoku, ngunonggo ge yanggangone gunootoowe, ge oo gura merako ngano gosiyowaku ngu, nondo sambono nguya gosiyowano. Ngundiro nangge, ge oo gura merako ngano yokowaku ngu, nondo sambono nguya yokowano. Ero eyingo.†

20 Mande ngundiro ero ngu, asa, Yisasdo enengo kirikiri oniya mande yanggango yunoro eyingo. Ye oni gurano noya Krayis ero, ma ewero, eyingo.

Yisas Enengombo Kumooro Ko Ootoogeweroyi, Nguro Eyingo

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 Ngu naruno Yisas damoni yero, enengo kirikiri oniku mande nenengo oo tunooteweroyi ngu ero yunowo. No kootuyisina, Yerusalem endemo oorowutoowe ngu, Yuda oniro tabango

---

† **16:19:** (Ki nguro muri ngu ngandiro. Anutdo Pita ngu Kristen oni simoo bare nguro tabango rogo tewo.)

oniku, Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi so-
bosobo oniku, ko, mamana mande etuyeroyingo
oni, ngundo nodowooro, ogingo nunoro, nureyi
kumoowano. Kumooro ngu, naru kabusagomo,
no mere yokoro, ko ootoogero, keta oruwano.

22 Pitando Yisas yoro, sosina oororo, da-
moni yero, mamanangoro eyingo. Oo Simburi
Urungga, ge ngundiro ma ewero! Ngu ooga geno
ma tunootewa! Ero eyingo.
23 Pita mande ngundiro etoni, Yisas
ingoro, yowoorengoro, kenoro, mamanangoro
eyingo. Pita, gengo ingonduduge ewoku, ngu
Setannonggo mayeteku ngu! Ngu Anutro
ingondudunonggo kini. Yo, ge oniro ingondudu
nangge keyoro, noro ko Anutdo no rogo tewoku,
ngu gedo ma hoorooweneroote. Ero eyingo.

24 Ngundiro ero ngu, Yisasdo enengo kirikiri
oni negoyerootoni, mayero, yowuruwootoyi,
mande yunoro eyingo. Oni gura no kenerowero
ngu, ene komo noro nowoondoyemo hamoo
tetoni ngu, nguno ene mete enengo ingonduduni
bidodo yokoro, kowuri ene inootenggoku ngu, de
omukondi ngundiro koorowooya, no keneroya
endeyoni.
25 Oni gura enengo ingondudu yanggangoni
gome dowooro, goweyi sugi oruweroyi ingooteku
ngu, asa, ngu oningga ngu, enengo goweyi
gaboyi, Anut doongeyimo, ngu hamoo oorengo
oonootewa. Ngundiro nangge, oni gura enengo
ingonduduni goweyi gaboyi bidodo no nunoro
ngu, asa, enengo goweyi gaboyi, kootuyisina,
sambo endemo sugi sugi keta oruwa.

26 Oni gura mera ngaro oo bidodo yomukoro,
oode kumoowaku ngu, ngu ndawu oogado ene
mete hooroowewa? Ngu oningga ngu, ene
ndawu oogado enengo goweyi yanggangoni keta
oruweroyi, ngu uriyoro yowa? Ene ereremo kini.
27 Arisa, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo
oode, no Awanemboro duridarinidodo enengo
sambono Engel oni nguya ombuwato. Ngu
naruno, oni merako muri tewonggoku, nguro
gumi teyunowano.
28 No hamoo oorengo yeno eteno. Oni gidarega
nga oorootenggoku nga, ene ma kumooyingomo,
ngu koretero, ene no Anutro Nangoni Oni Ki-
rarongo, nondo naru noro oni simoo bare soboye-
rooteku, ngudodo ombutoni ngu kenowanggo.
Ero eyingo.

17

Yisas Moondeyi Guradiro Tunooteyingo
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Kootuyisina, naru kandegura gidemboro gu-
ranangge yokoro, Yisasdo Pita, Yemus, ko, koneyo
Yon ngu oni kabusangga ngu yoyoro, mera
puri piru ndandayingo awuno oorengonggano
ooreyingo. Nguno enesu nangge oriyingo.
2 Ngu naruno nguno, Yisas moondeyi ngu oni
kabusagaku doongeyemo yowoorengoyingo.
Yowoorengoro, Yisas enesu guradiro
tunooteyingo. Yo, enengo omukumundoongo
soru ngundiro tunootetoni, ko, towikumbani
nguya soru ngundiro wadori sarayi oorengo
tunooteyingo.

3 Ilayiya, Mosesya, sambono kuri oode,
ngunonggo omburo, Yisas tanggeyimo
tunooteyingo. Tunootero, Yisasya mande etoyi,
kirikiri oni kabusagakundo yeyoyingo.
4 Pitando ngundiro kenoro, ene soriyokoro,
Yisasno ngandiro eyingo. Oo Simburi Urungga,
noore ngano oruweroyi ngu gome. Gedo
ngundiro ingootoyi ngu, asa, nondo mete ya
tookoododo kabusa yewano. Gura gengo, gura
Mosesro, gura Ilayiyaro yewano. Pita ero eyingo.
5 Ene mande eroodoni, goboore gura soru
ngundiro tunootero, ngundo doobeyeroyingo.
Anutdo ngu goboore kewoorokononggo mande
eyingo. Ngu nenengo nangone mesarango. No
nowoondone nguro gome oorengo ingooteno. Ye
nguro mandeni gome ingoyi! Anutdo mande
ngundiro eyingo.
6 Arisa, kirikiri oni oo ngundiro ingoro ngu, ene
soriyokoro, sosoreyingo urungga tero, nguro ene
omukumundooyesinanggo merako sorewonggo.
7 Ene ngundiro tetoyi ngu, asa, Yisas
tanggeyemo omburo, ikakoyeroro enendo
eyingo. Ye ootoogeyi! Ye ma sosorewero! Ero
eyingo.
8 Asa, ene mande ngundiro ingoro, doongetero,
Yisas enesu nangge eneno oodoni kenowonggo.
9 Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri
onikuya mera puringgaku yokoro, yade yade
ooreko utoyi, Yisasdo mande yanggango yunoro
eyingo. Ye awuno oo kenowonggoku, ngu
ataga nga narunggano ngano, oni gurano ma
ewero. Kini, kootuyisina, no Anutro Nangoni Oni
Kirarongo mere yokoro, ko ootoogetoowegago,

arisa, ngu narunggano nguno, ye mete yootunoya
eyi. Yisasdo eyingo.
10 Ene ngundiro etoni, Yisasro kirikiri
onikundo Yisas sumoo inowonggo. Anut
mamana mande etuyeroyingo oni, ngundo
ngandiro ewonggo. Anutro ingondudu eyingo
oni, Ilayiya, ngundo koretero ko ombutonigogo,
ge kootu ko ootoogewa, ero eyingo. Ndatero
nguro, ngundiro etenggo? Ero eyingo.
11-12 Ene ngundiro sumoo etoyi, Yisasdo mande
gumi ero eyingo. Ngu hamoo, Ilayiya omburo-
gogo oo bidodo yomosiyowa. Nguro, nondo yeno
hamoo eteno. Ilayiya kuri ombuwoku, ngu oni
watayi kini. Kini, oni enengo muri gura gura
ene nangge teyinowonggo. Ngundiro nangge, no
Anutro Nangoni Oni Kirarongo, nguya ngundiro
ogingo nunowanggo. Ene noro ko nenengo
nguya, ene watayi kini. Yisasdo ngundiro ero
eyingo.
13 Yisas oo ngundiro etoni ngu, enengo kirikiri
onindo ingoro, Sonoyeroyingo oni, Yonya eteku
ngu ero ingowonggo.

Yisasdo Simoo Oore Gura Mbooro Biyomi-dodomu Yomosiyoyingo
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-42)

14-15 Ene puri yokoro, ombutoyi, ngu naruno,
oni simoo bare oowooyingga oorengo oodoyi,
oni gura omburo, Yisasno boodoo oondoogero,
bagootero eyingo. Oo Simburi Urungga, ge no
nangonengga nguro nowoondoyi te. Ene komo
doongeyi ngganggangero, sagaga tero, mboorom-
booro tero, gaboyi kumoororoote. Yo, naru

bidodo ene nombono, ko, sono nguya sorero-
roote.
16 Nguro ngu, nondo ene yoro, gengo kirikiri
onino ngu oweyi, etoowe, ene ngu mbooroga ngu
andangeweroyi nguya, ereremo kini. Ero eyingo.

17 Yisasdo enengo mande ingoro, nguro ene
yuka oorongooro, mande gumi eyingo. Ye
nowoondoye hamoo teyingo ngu yanggango kini,
ko, ye nowoondoye nenengo nguya kini! No
yeya naru puringga oodoowe, naru ndadiro ood-
egogo, no yengo nowoondoyi tewano? Arisa, ye
simooyengga ngu yoya, nono ngano ombuyi! Ero
eyingo.
18 Asa, Yisasdo ngu mbooro biyominggaku
kenoro, mamanangoro, etoni ngu, simoo ooreng-
gaku ngu yokoro toongetoni, ngu naruno nangge,
ngu simoo ooregaku mete teyingo.

19 Ene ngundiro tetoni, arisa, kirikiri onikundo
nangge omburo, Yisas yoro, sosina oororo, sumoo
inoro ewonggo. Ndadiro nguro, noore ngu
mbooro biyomingga ngu andangeweroyi, ngu
ereremo kini? Ero eyingo.

20 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, enebana
mande gumi eyingo. Ye ngu ooga ngu mete
ma yomosiyoweroyi, ndawugaro nguro, yengo
nowoondoye hamoo teyingo, ngu bodaga nangge.
Nondo yeno hamoo eteno. Masitet yuwooyi ngu
puka yuwooyi ngundiro. Yengo nowoondoye
hamoo teyingo ngu Masitet yuwooyi ngundiro
tetoningga ngu, asa, ye mete nga puringga nga
etoyiga, nga musiyongga yokoya, musiyo gura
etoyiga, ene nguno oororo oruwa. Ngundiro

nangge, noro yanggangonemo ngu ko tero ngu,
ye mete oo bidodo temukowanggo.
21 Arisa, ye ngundiro mbooro biyomi
oweyeroweroyi muringga ngu, ye amana komo
yanggango yemboongeya, oowari roogo tero, asa,
noro yanggangonemo ye mete mbooro biyomi
ngu andangewanggo. Ero eyingo.

Yisasdo Enengo Naru Kumooro Ko Ootoogeweroyi, Nguro Tambu Erayayigaku Eyingo (Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Ngu naruno nguno, ene Galili merako oororo,
Yisasdo enengo kirikiri oniku mande yanggango
yunoro eyingo. Naru bodagano, no Anutro
Nangoni Oni Kirarongo, onindo nodowooro, oni
songo kandeyemo noyewanggo.
23 Ene no nureyi kumootoyi ngu, no sa
kabusagomo mere yokoro, ko keta ootoogewano.
Ene ngundiro etoni ngu, enengo kirikiri oni ngu
ingoro, nowoondoye kowuri urungga oorengo
ingoyingo.

Yisasdo Digi Beye Yowuru (Tembel) Ya Inoyingo

24 Yisasdo enengo kirikiri onidodo Kapeniyam
endemo tunooteyingo. Ngu naruno, Yuda
yowuru yano digi beye yoweroyi oni, Pitano om-
buro, sumoo inoro eyingo. Yengo etuyeroyingo
oni nguya digi beye yeroote, bine? Sumoo eyingo.
25 Ene ngundiro sumoo etoni, Pitando mande
gumi eyingo. Yo, ero ngu, yano uyingo.
Utoni, asa, koretero Yisasdo eneno sumoo
eyingo. Sayimon, ge ndadiro ingoote? Digi
beye yoweroyi naruno, merako oni sobosobo
koreteyingo ururu mera bidodomo, nguro muri

ndadiro? Ene mera simbukuriye oni, ngunonggo digi beye yootenggo, bine; ngundi, oni sowe gidareganonggo digi beye yootenggo, bine? Sumoo eyingo.

26 Pita enengo mande ingoro, gumi eyingo. Oni sowe gidareganonggo nangge eyingo. Ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi eyingo. Asa, ngundiro eteku, nguro mera simbukuriye digi beye yoweroyi koyi ma tewanggo.

27 Ene noore ngundiro ma tetooye ngu, ene nooreya sanggiri tewanggo. Ngundiro nguro, ge sono koongeyingomo uya, isoro si oorongo. Oorongooya, iso amana gura yoya, manggowo goosooya ngu, digi beye manggowoomo oo-rooteku, ngu kenoro, yowaku ngu! Ngu digi beyega yowoku ngu, noorengo geyamboro ene yuno. Ero eyingo.

18

Onendo Ngu Oni Urungga?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ngu naruno, kirikiri oni Yisasno omburo, sumoo ewonggo. Anutro endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno oni onendo ngu tabango urungga? Ero eyingo.

2-3 Yisas ngundiro ingoro, ene simooyengga negongootoni, omburo, kewooroyemo dikayingo. Dikatoni, Yisasdo eyingo. No yeno hamoo eteno. Ye nowoondoye yowoorengoya, hamoo teya, simooyemboro muri ngundiro teyi. Ye ngundiro ma tero ngu, asa, ye mete Anutro

endega enengo oni simoo bare soboyerooteku,
nguno ma uwanggo.*
4 Ngundiro nangge, oni gura ye kewooroyemo
nguno enengo oowooyi bingami ero ma okootoni,
simooye bodagado teteku, ngundiro tewaku ngu,
asa, hamoo oorengo, ngu oningga ngu, Anu-
tro endega enengo oni simoo bare soboye-
rooteku, nguno ene oni gidarega oowooye ngu
dagayeroro, urungga tewa.
5 Oni ene no oowoonemboro ingondudu
tero, ene oni simooye bodaga ngandiro yoro,
hooroowewaku ngu, asa, ene no nguya ngundiro
hooroowenerоote. Ero eyingo.

Muri Biyomi, Ngundo Oni Nowoondoyemo Hamoo Teyingo, Ngu Yomburiyoote
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 Yisasdo mande gura eyingo. Oni gurado
simooye nga noro nowoondoyemo hamoo ingoro
oorootenggoku, nga gura yoro, noro nowoondoye
hamoo ingootenggoku, ngu yomburiyoro ngu,
enengombo muri biyomi tewoku, nguro gumi
ogingo urungga oorengo yowa. Yo, ngu oningga
ngu enengombo biyomi ngundiro tewoku, ngu
ngandiro: oni ngu digi urungga ngu yoro, ngundo
bungeyimo gosiyoro yoro, sono koongeyingo
urungga ngu kewooroko oorongooyingo. Ooron-
gootoyi, oni sono newendemo uro kumooyingo,

---

* **18:2-3:** (Simooye bobodi ngu, ene oowari, oo ngundiro nguro ma ingondudu tetenggo. Ndawugaro nguro, ene kuri ingootenggo. Ewenemiyimbo oo ngundiro nguro sobowootoni, nguro ene nowoondoye kowuri yero, ingondudu oowooyingga ma yootenggo, ero ingoyingo.)

ngu ngandiro. Yo, ene oni buniyo newende
hamoo teyingo ngu yomburiyowoku, nguro gumi
urungga oorengo yowa.
7 Mera bidodomo, oo oowooyingga oni
nowoondoye hamoo teyingo ngu woosootoyi
yokootenggo. Naru oowooyingga, oo ngundiro
biyomi ngu tunooteroruwa. Ene oni oni yooge,
onindo oni gidarega yowoosootoyi, mbumbuwa
tetenggoku, nguro ngu oningga ngu, ngu uriyi
biyomi urungga yowa. Yo, no ngundiro oni
biyomi nguro nowoondoyi teteno!
8 Nguro ngu, ye keyembo ngundi kandeyebo
yoyeni, weti mbumbuwa gura teya ngu, asa, ye
mete ngu toongooya, andangeya, oorongooyiga
uni. Ngundiro nangge, kandeye guranangge,
ngundi, keye guranangge oodoni ngu, ngundo
mete keta oruweroyi gome ngu yowa. Kinitetoni
ngu, ye kandeye eraya eraya, ngundi, keye eraya
eraya oodoni ngu, ngundo yoyoro, ende biyomi
de nombo ma kumooweroyi (Hel) nguno oorongooyerowanggo.
9 Ngundiro nangge, doongeyembo yoyeni, weti
mbumbuwa gura tetoyiga ngu, ye mete ngu
doongeyengga ngu yokoya, oorongooyiga uni.
Ye doongeye guranangge, ngu ye mete Anutya
keta sugi sugi oruweroyi, ngu yowanggo. Kinitetoni ngu, ye doongeye eraya eraya oodoni ngu,
ngundo ye yoyoro, ende biyomi de nombo sugi
sugi ma kumooweroyi, nguno oorongooyerootoyi
uwanggo. Yisasdo mande ngundiro eyingo.

Bo Gura Oowooyi Sipsip, Ngundo Enengo Oore Yokoyingo Nguro Mande Adingayi
(Luk 15:3-7)

10 Yisas mande gura eyingo. Ye ingondare teyi! Ye simooye bobodi nono nowoondoyemo gome ingootenggoku, ngu ma kootu yunowero. Kini, no yeno hamoo eteno. Sambono Anutro oni, ngundo simooye bobodi gome soboyeroro, Awane sambo endemo oorootenggoku, ngu tanggeyimo ootooro, Anutro omukumundoongo kenororootenggo.

11 Ndadiro nguro, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo, ngano omburo, oni enengo oore yokoyingo, ngu ko yoyowa.

12 Ye ndadiro ingonduduga ingootenggo? Oni gurado Sipsip onibi kandegura (100) mooremu, Sipsip gura dobookuringo yoyokoro, enengo oore nenengo yokoyingo. Ngundiro yokowaku ngu, asa, ngu oninggaku Sipsip wata urunggaku purimo oorootenggoku, ngu yoyokoro, ene toongewokunggaku erewero toongewa.

13 Yo, no yeno hamoo eteno. Ngu Sipsip sobosobo oningga, ngundo enengo Sipsip toongeyingongga ngu kenoro ngu, asa, ene oni oni urungga tewa. Yo, enengo oni oni tewaku, ngundo Sipsip oowooyingga purimo oruwonggoku, nguro oni oni teyingo, ngu dagate.

14 Sipsip sobosobo oningga, ngundo enengo Sipsip gura yokootoni, toongewero ma ingooteku, ngundiro nangge, Awangge sambo endemo oorooteku, ngundo nguya, enengo simooye ngu gura yokowero ma ingoote. Ero eyingo.

Dobookuriyebo Muri Biyomi Tetoyi, Yomosiyeroweroyi Nguro Muri

15 Yisas mande gura eyingo. Dobooge gurado
geya muri biyomi tetoningga ngu, arisa, mete
yarisu nangge bibiteya, enengo muri biyomi, ngu
yeyiga tunooteni. Ngundiro tetoni, ene gengo
mande ingootoni ngu, arisa, ge dobooge ko yowa.
16 Ene oni muri biyomi tewoku oningga ngu
mande ma ingootoningga ngu, arisa, mete ge oni
gura, ngundi, oni eraya yoyoya, geya ooroya, ngu
oni muri biyomi tewoku ngu yomosiyoyi. Ngu oni
gura ngundi oni eraya, ge nguya, ngundo yaringo
mande ngu ingoro wirikowanggo.
17 Ene oni muri biyomi tewokungga, ngu
mande ma ingootoningga ngu, asa, mete Kristen
oni yowuruno onino oorowutoyi yowuruwooro,
mande tero yomosiyowanggo. Nguno oni muri
biyomi tewokungga ngu, ene enengo mande ma
ingoro keyootoni ngu, arisa, ngu oningga ngu,
ye nowoondoye hamoo teyingo gidaresina ene
ma yowuruwooro oruwanggo. Ngu mbumbuwa
oningga ngu, Anut hamoo kootu inooteku oni
ngundiro, ngundi Takis digi beye yoweroyi oni
ngu ngundiro.†
18 No yeno hamoo eteno. Ye oo bidodo mer-
ako ngano gosiyowanggoku ngu, Anut sambo
endemo oorooteku, ngundo nguya gosiyowa.
Ngundiro nangge, ye oo bidodo merako ngano
yokowanggoku ngu, Anutdo nguya sambo en-
demo nguya yokowa.
19-20 Yo, no yeno ko eteno. Oni eraya

† **18:17:** (Yuda oniro digi beye yoweroyi muriyengga ngu biyomi. Ene Gabumanro digi beye rogoga ngu dagaro yoro, Gabumanro rogono inoro, gumi dagaro, digi beye yootenggoku ngu, oni enengo yoyingo).

merako ngano oo yowero nowoondoyari guranangge yero, yemboongewariku ngu, arisa, Awane sambo endemo oorooteku, ngundo yunowa. Ngundiro nangge, oni eraya ngundi kabusa musiyo gurano no oowoonemo yowuruwoowanggoku ngu, arisa, no ene kewooroyemo oruwano. Ero eyingo.

Ko Onindo Weti Ma Andangeteku, Nguro Mande Adingayi

21 Ngu naruno, Pita Yisasno tunootero eyingo. Oo Simburi Urungga, naru ndadiro, doboonembo nono muri biyomi tetoni, nondo enengo muri biyomi ngu andangewano? Tambu kandegura gidemboro eraya, bine? Ene ngundiro sumoo eyingo.

22 Sumoo etoni, Yisasdo eneno mande gumi ngandiro eyingo. No geno tambu kandegura gidemboro eraya nanggega, nguro ma eyingo. Kini, naru bidodomo, ye komo oni gidaregado yeno weti mbumbuwa tetenggoku, ngu andangeyunoyi.

23 Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo endega oni simoo bare soboyerooteku, ngu ngandiro. Ngu merako sobosobo oni koreteyingo enengo ko oniya wetiye ngu andangero yomosiyowa.

24 Oni urungga, ngundo damoni yero, enengo wetiye andangewero, etoni, ngu ko oni gura yoro, eneno ombuyingo. Ko oningga enengo wetini ngu digi beye kande eraya Miliyon (10,000,000 Kina) ngundiro weti yowo. Ngundiro nguro,

oni urunggado ko oningga nguya etoni, weti ko
wendangero inowa.
25 Ene enengo weti urungga oorengo, oni
urungga nguno, ene mete ma andangewa. Ene
ereremo kini. Nguro ngu, ngu oni sobosobo
urungga, ngundo enengo bareyi simoongo ene-
dodo soweyerootoni, ya biyomimo oodegogo,
enengo weti ngu mete bidodo andangewa.
26 Oni urunggado ngundiro etoni ngu, asa, ko
oni wetidodoga enengo mande ingoro, nguro
ene sosorero, oni urungga ngu keyi damon-
imo boodoo oondoogero, bagootero, ngguying-
gayi tero, sumoo sumoo tero eyingo. Oo oni
urungga, ge noro nowoondoyi teya, sobone-
rootooga, nondo ngu weti bidodo yokowano! Ero
eyingo.
27 Ngundiro etoni ngu, Oo Simburi urungga
nguro nowoondoyi tero, oninggaku yokoro,
enengo weti nguya yokoyinoyingo.

28 Yo, enengo oni urunggado enengo weti
bidodo andangetoni, ene ngu ko oninggaku en-
deroko oorero, enengo ko goboorogaku kenoyin-
gomu ngu, eneno weti digi beye kande eraya (10
Kina) ngu moore. Ngundo ngu, ko oninggakundo
sanggiri tero, sodedomangge dobooyi bungeyi
yanggango dowooro, manggaru tero eyingo. Ge
weti bidodo ataga wendangeya nuno! Ero eyingo.

29 Ngundiro etoni ngu, oninggaku boodoo
oondoogero, ngguyinggayi tero, sumoo sumoo
eyingo. Ge noro ingoya, soboneroootooga, naru
bodagano, gengo weti bidodo ngu andange-
gunowano. Ero eyingo.

30 Ngundiro etoni, ene ngu oningga nguro mandeni ma ingoyingo. Nguro ngu, oni urungga ngundo etoni, kumba ootuwoo onindo ene dowooro, ya biyomimo yetoyi, nguno ootooro, ngunonggo oo ngu wendangeni, ero yeyingo.
31 Arisa, ko oni goboorokundo enengo muri biyomi kenoro, nowoondoye kowuri hamoo ingoro, nguro ene enengo sobosobogakuno oororo, mande mande bidodo oningga ngundo tewoku, ngu emukowonggo.
32-33 Sobosobogakundo mande ngu ingoro, ene nguro sanggiri urungga tero, ko oninggaku nengongootoni, ombutoni eyingo. Ge ko oni biyomi oorengo! Koretero oorengo, ge nono sendoro, nguyinggayi tetoyi, nguro nondo kingo gengo weti urungga oorengo ngu andangegunowono. Nondo gengo nowoondoyi tenggunootoowe, ndawugaro gedo gengo ko gobooroga, nguro ma nowoondoyi teyinowo? Ero eyingo.
34 Sobosobo oninggaku sanggiri urungga tero, ko oninggaku dowooro, kumbadogoni oni kandeyemo yetoni, ngundo dowooro, ya biyomimo yeyingo. Yetoyi, nguno ootooro, ngunonggo weti bidodo andangeni ero yeyingo. Ero eyingo.
35 Yisasdo mande yanggango gura eneno eyingo. Arisa, ye nga mande adingayingga ko oningga ogingo yoro, kowuri yowoku, nga ye gome ingoyi. Ngundiro nangge, ye nowoondoyemonggo dobookuriyeboro kowuriye yeno tewonggoku, nguro ye ma andangero, kabetewanggoku ngu, asa, Awane sambo endemo oorooteku, ngundo nguya, yengo weti

mbumbuwa ngu ma andangero kabetewa. Ero eyingo.

19

Yisasdo Erambarisa Toongooweroyi Muri, Nguro Etuyeroyingo
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

1 Ngu naruno, Yisas mande kinitetoni ngu, ene
Galili mera yokoro, ene Yudiya mera Yodan sono
anduroko nguno urooreyingo.
2 Urooretoyi, oni simoo bare oowooyingga
oorengo nguya, ene keyoro oorowutoyi, ngu
mera gumisina nguno, Yisasdo sayi oni yomosiye-
rootoni, ene mete temukowonggo.
3 Ngu naruno nguno, Parisi onindo ene towoon-
gowero omburo, sumoo ewonggo. Noorengo
mamana mandeno, ngu mete oni enengo in-
gonduduno bareyi andangewa, bine? Ero eyingo.
4 Ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo enengo
mande ingoro, gumi eyingo. Ye kuri nga mandega
nga kandangero ingootenggo. Anutro mandeno
ngandiro eyingo. Kuri amana oorengo, Anutdo
oo bidodo tewokuno nguno, ene simoo ko bare
nguya teyingo.
5 Ngundiro nguro, simoo ewenemi yokoro,
naru bidodo bareyiboya ebe dowoodowoo tero,
goweyari guranangge oruwari. Anutro mandeno
ngundiro eyingo.
6 Yisasdo mande gura soweyoro eyingo.
Ngundiro nguro, erambarisa ngu, ene goweyari
eraya kini. Ene goweyari guranangge. Nguro

Anutdo oo gosiyoro, yokowoku ngu, onindo ma toongoowero. Ero eyingo.

7 Parisi onikundo mande ingoro, gumi sumoo eyingo. Ndawugaro nguro, Mosesro mamana mandeno simoondo bareyi yokowero ngu, ene komo so uyi nakangoro, bareyi inoro, owetoni toongewa? Ero eyingo.

8 Ngundiro sumoo etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Mosesndo yengo nowoondoye yanggango oorengo erambarisa toongooweroyi muri ngu kenoro, nguro ngu muri damoninggano, ngunonggo yoyookootoni, erambarisa muri ngu toongootenggo. Ene Anutdo amana simoo bare yoyeyingomo, ngu naruno, ene erambarisa toongooweroyi muringga ngu, ene ma yeyingo.

9 No yeno hamoo eteno. Ene oni gurado enengo bareyi sebobarese muringga ma teyingomu ngu yokoro, ene bare gura yowaku ngu, ngu oningga ngu, ene erambarisa muringga ngu yomburiyoote. Ero eyingo.

10 Enengo kirikiri onindo enengo mande wirikoro ingoro, gumi eyingo. Ngu erambarisa muri ngu oo urungga oorengo. Ene sosoreyingo bodaga tero, ingoro, nguro ene mande gura eyingo. Arisa, noore bare ma yowato. Ngu muri mete, bine? Ero eyingo.

11 Ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo mande gumi eyingo. Erambarisa teweroyi muringga nondo etuyerootenoku ngu, ngu oni bidodoboro kini. Kini, ngu erambarisa teweroyi muringga ngu, Anutdo oni rogo teyingomu, nguromu nangge.

12 Ndawugaro nguro, oni gura gura mete bare
ma yowanggo. Bare ene simoo bisiyoro ngu, ene
kenoro ingoro, oode, bare ma yowero ingowa.
Oni gidarega ene bare ma yoweroyi, ndawu-
garo nguro, oni gurado ene moondeye yootoon-
gooyingo nguro. Oni gidarega enesu nangge
erambarisa teweroyi ngu gosiyoro, ndawugaro,
ene Anutro ko tero, oni simoo bare yowoosooro,
Anutro mandeni muriningga enengo oni simoo
bare soboyerooteku, ngu yoyeweroyimboro. Oni
gura ene mete nga mandega ingowero ngu, ene
komo gome ingoni. Ero eyingo.

Yisasdo Simooye Kumana Yunoyingo (Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Ngu naruno, oni simoo baredo simooye bo-
bodi gidarega yoyoro, Yisasdo kandeyi tabayemo
yeya, yemboongeni, ero, yoyoro mayeyingo.
Mayetoyi, ene nguro kirikiri onindo ngu oni
simoo bareku manggaruyeroro, oweyeroyingo.
14 Ngundiro tetoyi ngu, asa, Yisasdo eyingo.
Ye simooye bobodi yoyokootoyiga, nono ombuyi.
Ye ngu ma oweyerowero. Kini, ye Anut Oo
Bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo oni
simoo bare soboyerooteku, ngu komo simooye
ngundiromu, ngundo yowanggo. Ero eyingo.
15 Ene ngundiro ero, kandeyi simooye
tabayemo yero, kumana yunoro, ene yoyokoro
toongeyingo.

Simoo Oore Gura Ene Sitowinidodoboro Mande (Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Ngu naruno nguno, oni gurado Yisasno om-
buro, sumoo eyingo. Oo etuyeroyingo oni, no

ndadiro muri gomengga terogogo, no suwooyi
sano keta oruweroyi ngu yowano? Ero eyingo.
17 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo mande gumi
eyingo. Ndawugaro nguro, ge nono oo gome
nguro sumoo ete? Anut enengombo nangge oni
gome. Ge keta sugi sugi oruweroyi ngu yowero
ngu, asa, ge komo Anutro mamana mande ngu
bidodo keyo. Ero eyingo.
18-19 Yisasdo etoni, ngu simoo oorenggakundo
sumoo eyingo. Ndadiro mamana mandega?
Ene ngundiro etoni, Yisasdo mande gumi
eyingo. Mamana mande ngu ngandiro: ge
komo oni ma ureyi kumoowero; ge komo
bare gidarega yakakayi yodowooro, oweyeroro,
ma yomburiyerowero; ge komo yakaka ma
tewero; ge oni gurano mande godange ma
ewero; ge komo awanangge tanggeyemo gome
ootooya, manggoye keyoya, gome oodoya; ge
oni gidarega tanggegemo oorootenggoku, ngu
hoorooweyeroya, gome soboyeroya, gengo
gowege sobowooteku ngundiro. Ero eyingo.
20 Simoo oorenggakundo enengo mande ngu
ingoro, gumi eyingo. No kuri bodagano, ko, ataga
nguya, no ngu mamana mande ngu bidodo key-
oro, omburo oorooteno. Arisa, no ataga ndadiro
oo gome gura tewano? Ero eyingo.
21 Yisasdo enengo mande ngu ingoro, gumi
eyingo. Ge oni nenengo oorengo tunootewero
ngu, asa, ge komo oo guranangge ngu te. Ge komo
ooroya, gengo oo bidodo soweyoya, ngunonggo
digi beye yoya ngu, angoyi oni ngu bayeteya
yuno. Ge ngundiro tewaku ngu, asa, gengo digi
beye oo gome gome sambo endemo ooroote. Ge

ngundiya teya, ombuya, no keneroya endeyo. Ero eyingo.

22 Simoo oorenggaku ngu mandeningga ngu ingoro, omukumundoongo bisiwero newende nguya kowuri urungga ingoyingo. Ndawugaro nguro, ene oo sitowini urungga ngu yokoro, oni songo yunoweroyi nguya kini. Ngundiro tero, ene ootoogero toongeyingo.

23 Ngundiro tetoni ngu, Yisasdo enengo kirikiri onino yowoorengoro, eyingo. No yeno hamoo eteno. Oni ene sitowidodo ngu, ene Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu newendesina uweroyi ngu, ngu kowuri oorengo.

24 No mande gura ko eteno. Bo urungga nga, ngu nggusi newendekuri uweroyi ngu kowuri. Ene beye sitowidodo oni ngu Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno uweroyi nguya, ngundiro kowuri urungga oorengo. Ero eyingo.

25 Yisas enengo kirikiri onikundo ngu ingoro, ene sori urungga tero, enengo nangge mande ero, ingoro, sumoo eyingo. Ngundiro ngu, onendo ngu mete ene suwooyi sano keta oruweroyi ngu yowa? Ero eyingo.

26 Enengo kirikiri onindo ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo ene gome gome yeyoro eyingo. Anutdo oni ma hoorooweyerootoni ngu, asa, oni enesu nangge oo yanggango ngu hamoo ma tewa. Ene Anutdo oni ootooro, nguro, ngunonggo ene oo yanggangomu ngu bidodo hamoo oorengo temukowa. Ero eyingo.

27 Ngundiro etoni, Pitando mande gura Yisasno
ero eyingo. Ingoyi, noore oo bidodo yokoro, ge
kenggeroro endeyorooteto. Nguro ngu, noore
ndawu ooga yowato? Ero eyingo.
28 Ene ngundiro sumoo etoni, asa, Yisasdo
mande gumi eyingo. No hamoo oorengo,
yeno eteno. Kootuyisina, oo bidodo keta
tunooteweroyimo ngu naruno, no Anutro Nan-
goni Oni Kirarongo yaba bingaminidodo sambo
endemo nguno, no Anutro yanggangoni duri-
darinimo bibitewano. Arisa, ngu naruno, ye
nguya yaba bingamidodo kande eraya kegidem-
boro erayaga (12) nguno bibitewanggo. Bibitero,
ngunonggo Iserel oni wata kande eraya kegidem-
boro eraya (12) ngu wirikoyerowanggo.
29 Yo, oni bidodo ene noro ingoro, Anu-
tro mande metemi ngano ingoro wesiyoro,
ene enengo ya, konebeyi, kuwooyi, ewenemi,
simoongo, enengo oowari koyi yokoro ngu, oo
bidodo ye kuri yokowonggoku ngu, nondo ngu
dagaro, urungga oorengo ko yunowano. Yo, ngu
oo ngu urungga oorengo onibi kandegura (100)
ngu yowanggo. Ngandiro nguya, ene keta sugi
sugi oruweroyi, ngu yowanggo.
30 Ene oni gurado merako ngano ngu oowooyi
bingamidodo tero ngu, sambo endemo ene
oowooyi kini. Ngundiro nangge, oni gura merako
ngano ngu oowooyi kini oorooteku ngu, ene
sambo endemo, ngu oowooyidodo urungga tewa.
Ero eyingo.

20

Wayin Ko Nguro Ko Oni

1 Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, nguro
mandeni muriningga ngundo enengo oni simoo
bare soboyerooteku, ngu oni gurado enengo
mera urungga ngu ngundiro. Ene suwoononggo
oorengo ko oni yoyoro, Wayin kono ko teyi, ero
oorowuyingo.
2 Ene ngundiro tero, Wayin ko nguro simburi
enengo ko oni mande yunoro, no digi beye Kina
guranangge ataga ko tetenggoku, nguro nangge
yunowano. Enengo ko oni mande ingoro, nguro
ngu nangge keyoro, enengo Wayin kono oorowu-
wonggo.
3 Asa, suwoononggo naru kandegura gidem-
boro namoraya (9) nguno, ende oo uri yoweroyi
musiyomo oororo, oni kingo dikarootoyi yey-
oyingo.
4 Yeyoro, ene mande eneno ngandiro eyingo. Ye
nguya noro Wayin kono uro, ko tetoyi, ngundiro
rogono, no digi beye yunowano. Ero eyingo.
5 Ngundiro etoni, ingoro, kono satoyi, asa,
samboro naruno (12), ko naru suwootetoni (3),
nguno, ene oni gidarega yeyoro, ene nguya
ngundiro teyingo.
6 Ene suwootetoni, namoko ko yokoweroyi
naruno, (5 Klok) ko simburigaku ko oororo, oni
gidega yeyoro, sumoo eyingo. Ye ndawugaro
ogisano, ngano kingo oorootenggo? Ero eyingo.
7 Ngundiro etoni, enendo mande gumi eyingo.
Noore ko yunoweroyi oni kini. Ero eyingo. Arisa,
ko simburigakundo ingoro, mande gumi eyingo.
Asa, ye nguya, noro Wayin kono uya, ko teyi. Ero
eyingo.

8 Wayin ko sobosobogakundo ngundiro ero,
asa, suwootetoni ko kiniteteku naruno ngu,
enengo kono oororo, ko sobosobogakuno eyingo.
Ye ooroya, ko oni negoyerootooga ombutoyiga
ngu, ngu beye yuno. Ge ko oni suwootetoni
ko tewonggoku, ngu digi beye yunoya, wenga
suwoononggo ko tewonggoku oni, ngu digi beye
yuno. Ero eyingo.
9 Ene ngundiro etoni, asa, ko oni suwootetoni namoko ko yokoweroyi ene ko ootoogewonggoku naruno, (5 Klok), eneno ombutoyi, ko oni sobosobogakundo sa guranangge ko tewonggoku, nguro digi beye Kina guranangge nangge yunoyingo.
10 Arisa, ko oni suwoononggo ko tewonggoku, ngundo ko oni suwootetoni ko tewonggoku, nguro Kina guranangge kenoro, ngandiro ingoyingo. Noorengo digi beyega ngundo enengomu ngu dagawa, ero ingoyingo. Ene ngundiro nguya kini. Kini, ko oni sobosobo ko oni bidodo ko tewonggoku, ngundo digi beye Kina guranangge nangge yunoyingo.
11-12 Ngundiro nguro, suwoononggo ko tewonggoku oninggakundo Kina guranangge ene bidodo yoro, kenoro, nguro ene ko simburigakuya sanggiri tero, eneya ronggeyoro eyingo. Ndawugaro nguro, nga oni nga kootu oororo, naru bodaga nangge ko tewonggoku, nguro uri noorengo bidodo guranangge yunoote? Noore ogisa urunggano ko urungga tero, nosiri yudoni, naru bidodo ko tewooto. Ero eyingo.
13 Ngundiro etoyi, ko simburigakundo mande gumi eyingo. Oo dobookurine, no yeno hamoo

ewono. No suwoononggo mande yunoro ewono, sa gurananggemboro ko tetenggoku, nguro uri Kina guranangge yowanggo, ewono. Nguno ngu, ye ngu mandega ngu ingoro, mete, ero ewonggo.
14 Arisa, ye uri yoya sayi. Oni suwootetoni ko tetenggoku, nguro uri ko yengo uri guranangge. No ngundiro tewero gome ingoro teteno.
15 Ngu nenengo digi beyebo oni suwootetoni ko tetenggoku, ngu nowoondoyi yunoro, ngundiro yunooteno. Ye, bine, nondo ngundiro oni ngu nowoondone yunootoowe, nguro sanggiri tetenggo? Ero eyingo.
16 Yisasdo mande gura eyingo. Yo, ko oni bidodo uriyi guranangge yowonggoku, ngundiro nangge, simoo bare ururu ko buniyo bobodi nguya, nowoondoyemo hamoo teyingongga ngu guranangge. Nguro ngu, ene bidodo Anutro sambo endemo nguno uwanggo. Ero eyingo.

Yisasdo Enengo Kumooro Ko Ootoogeweroyimboro Tambu Kabusayiga, Nguro Eyingo
(Mak 10: 32-34; Luk 18:31-33)

17 Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri oni nangge oorekanare Yerusalemno yade yade oorowutoyi, Yisasdo enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayagakuno, enengo mande yunoro eyingo.
18-19 Ingoyi! Ataga noore Yerusalemno ooretooye ngu, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo, ngu Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo oniku, ko, mamana mande etuyeroyingo oni nguya, ngu mundi oni kandeyemo noyewanggo. Ngu oni ngundo

mande guranangge nureyi kumooweroyimboro ero gosiyoro ngu, ene Gabuman oni kandeyemo noyewanggo. Ngundo ngu, kootunesina mande yomoonunoro, gisaruneroro nutoro, de omukondino nureyi kumoowano. Naru kabusa yokoro, ko keta ootoogero oruwano, ero eyingo.

Yemus, Yon Erabasa Ene Oni Ururu Oruweroyimboro Eyingo
(Mak 10:35-45)

20 Ngu naruno nguno, Sebedi simoongo erayagaku Yemus, Yon, namoyarimbo yoyoro, Yisas tanggeyimo omburo, boodoo oondoogetoni, namoyarimbo sumoo eyingo.
21 Ene Yisasdo koretero namoyari sumoo inoro eyingo. Ge ndawu oo garo ingoote? Etoni, namoyarimbo mande gumi eyingo. Kootuyisina, sambo endemo, ge nguno yaba gengo duridarinidodo yabagemo bibitetoyi ngu, mete ge nenengo simoone erayaga, ngundo kandege koondosina, gurado kandege biyomisina ngundiro bibitewari. Ngu mete, bine? Ero eyingo.
22 Ene ngundiro sumoo etoni, asa, Yisasdo mande gumi eyingo. Ye ngu ooga nono sumoo etenggoku ngu, ye muri ma ingootenggo. Yari, bine, mete nondo kowuri ogingo koorowoowanoku, ngu yari nguya bine, mete koorowoowari? Ngundiro sumoo etoni, erayagakundo enengo mande ingoro, gumi eyingo. Yo, noore mete, ero eyingo.
23 Etori ngu, asa, Yisasdo eneya eyingo. Hamoo oorengo, ngu sono tobaga (kowuri koorowooteno) no netenokungga, ngu yari

nguya newari. Ene onendo kandene koondosina, kandene biyomisina bibiteweroyi ngu, nondo mete ma ewano. Kini, Awane enengombo nangge, ene kuri oni yunoweroyimboro yomosiyoyingo, ero eyingo.

24 Kirikiri oni kande erayagaku ngu mande ngu ingoro, ene Yemus Yon erabasa nguya sanggiri biyomi tewonggo.

25 Ene Yisasdo enengo kowuri ingoro, negoyerootoni, eneno ombutoyi, ero eyingo. Oni sowe gidarega Yuda oni kini nguro sobosobo oni ururu, ngundo oni simoo baredo ene oni urungga, ero ingootoyi, nguno ngu, ene yanggango oorengo soboyerootenggo.

26-28 Ene ngu muringga tabango onindo keyootenggokungga, ngu ye simoo bare nowoondoyemo hamoo teyingo nguya ngundiro ma keyowero. Kini, ene ye kewooroyemo urungga oowooyidodo oruwero tewanggoku ngu, asa, ene yengo kirikiri oni tewanggo. Ngundiro nangge, oni gura ye kewooroyemo tabango urungga oruwero tewaku ngu, ene yengo kingo kirikiri oni oruwa. Ngundiro nangge, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo nguya onindo ko teya, hoorooweneroyi ero, ma ombuyingo. Kini, no onino ko tero, hoorooweyeroweroyimboro ombuyingo. Nenengo keta oruweroyi, ngu nondo oni simoo bare bidodo weti mbumbuwanonggo, ko uriyeroweroyimboro ombuyingo. Ero eyingo.

Yisasdo Oni Eraya Doongeyari Kiringomu Ngu Yomosiyeroyingo

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Asa, ngu naruno nguno, Yisasdo enengo
kirikiri onindo Yeriko ende ngu yokoro, yade
yade oorowutoyi, oni simoo bare ene keyeroro
oorowuyingo.
30 Oorowutoyi, oni doongeyari kiringo eraya-
gaku, oore dabemimo bibitero oodori, Yisas
oorekana oorowutoni, ingoro, meno yanggango
eyingo. Oo Simburi Urungga, ge Dewitro sem-
beni, ge noorengo nowoondoyi teyuno! Ero
eyingo.
31 Nguno oni simoo baredo sanggiri tero, yey-
oro eyingo. Yari manggoyari gosiyori! Ero
eyingo. Ene erayagaku meno yanggango urungga
oorengo eyingo. Oo Simburi Urungga, ge Dewitro
sembeni, ge noorengo nowoondoyi teyuno! Ero
eyingo.
32 Ene ngundiro meno yanggango etori, asa,
Yisasdo oni erayagakuro meno ingoro, negoye-
rootoni, ombutori ngu, sumoo yunoro eyingo.
Nondo ndawu ooga teyunowano? Ero eyingo.
33 Erayagakundo enengo mande ngu ingoro,
nguro ene gumi eyingo. Oo Simburi Urungga,
noore doongetewero ingootero, ero eyingo.
34 Yisasdo enengo mandeyari ingoro, nguro ene
nowoondoyi teyunoro, kandeyi doongeyarimo
yewo. Ngundiro tetoni ngu, sodedomangge, ene
doongetero, Yisas kenoro, keyoro sayingo.

21

Yisas Bingamidodo Yerusalem Ende Uyingo
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yon 12:12-19)

1 Yisas enengo kirikiri onikudodo Yerusalem namoko oororo, Betipas ngu ende bodaga Olib puri ngu tanggeyimo, ene nguno tunooteyingo. Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri oni eraya ende bodagano soweyerowero eyingo.
2 Yari endega namokono kenooteriku anduno oorowuri. Yari oororo, Hos gura oowooyi Donggi gura nangonidodo de bungomo gosiyootoyi oorooteriku, ngu kenoya, wesiyoya, kimbonanonggo dowooya, yoya, nono omburi.
3 Ende oni ngundo yari sumoo yunootoningga ngu, arisa, yari ngandiya eri. Oo Simburi Urungga, ngundo nga Donggiga nga ko inowero etoni, ngundiya eya eri. Ngundiro etoni ingoro ngu, asa, yari sodedomangge soweyerootoni, ko ombuwari, ero eyingo.
4 Yisasdo mande gura nguya eyingo. Kuri, Anutro ingondudu eyingo oni gurado mandega eyingo, ngu ataga engge tunootete. Kuri ene ngandiro nakangoro eyingo.
5 Ye Yudaro oni simoo bare Sayiyon Yerusalem endemo oorootenggoku, nguno ye ngandiya eyi. Nga kenoyi, gengo sobosobo oni koreteyingongga nga ataga ombute. Enendo Donggi nangoni sanganimo bibitero ombutoni, Donggi nangoni ngu newende imakeyingo nangge oorooteku, nguro ene ememangge yoro ombute. Ero eyingo. (Sekarayiya 9:9)
6 Arisa, kirikiri oni erayagaku oororo, Yisasdo ewoku, ngundiro teworiyo.
7 Ene Donggi nangoni nguya kimbonadodo yoyoro, Yisasno omburo, enengo dogigiro neng-

guro ngu andangero, Donggi nangoni sanganimo yomiyingo. Ene ngundiro yomitori, arisa, Yisas oorero, ngu sanganimo bibiteyingo.

8 Enengo kirikiri oni ngundiro tetoyi, oni simoo bare oowooyingga oorengo nguya, enengo dogigiro nengguro oorekanare yomiro yomiro oorowuyingo. Gidaregado de uyi urungga nguya toongooro, oorekanare yomiyingo. Ngundiro tero, Yisas oowooyi bingaminidodo okooro, mera ngano sobosobo koreteyingo ngundiro teyingo.

9 Ene ngundiro tetoyi, simoo bare koretetoyi, gidarega kootu tero, oororo, ene moguruwooro eyingo.

Hosana, gengo oowoongge awuno oorengo! Ge Dewitro sembeni! Anutdo ene mete kumana nga oningga nga inoyingo. Ene Oo Simburi Urungga, oowooyimo ombuteku ngu! Hosana, gengo oowoongge awuno oorengo! Ero meno eyingo.

10 Asa, Yisas yade yade Yerusalem utoni ngu, endemo simoo bare oowooyingga ngu kenoro soriyokoro, sumoo eyingo. Nga oningga nga ndawu oningga? Ero eyingo.

11 Simoo bare eneya oorowuwonggoku, ngundo enengo mande ingoro, gumi eyingo. Nga oningga nga ngu Yisas, Nasaret oni, Galili merakononggo omburo, ene Anutro ingondudu eyingo oni gura. Ero eyingo.

Oni Tembel Yano Oo Uriyootoyi Yisasdo Oweyeroyingo
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yon 2:13-22)

12 Asa, Yisas oororo, Yuda yowuru ya oowooyi
Tembel newendemo uro, damoni yero, oni
Tembel yano digi beye oo koyi tewootoyi
oweyeroyingo. Ngu konggaku yowuru yano
ngundiro tero, oni digi beye guraromu guraromu
yowoorengoro, bayetetoyi, nguro Yisas sanggiri
teyingo. Sanggiri tero, ene, yabagakudodo
wenggeremootoni, ukero uyingo. Oni nu
mumukondiri ngu uriyoro, koyi nguya tetoyi,
nguro yabani wenggeremootoni, ukero, utoni
oweyeroyingo.*
13 Awanemboro mande nakayano, ngandiro
ete.
Noro yane ngu oni simoo bare bidodobo yem-
boongeyingo ya, ero ewanggo. (Ayisaya
56:7)
Ngundiro nangge, ene yendo ngu yeyi, yakaka
oniro kombiteyingo musiyo tete. Ero eyingo.
14 Ngu naruno nguno, Tembel yano, oni doong-
eye kiringo ko kekandeye biyomi ngu nguya
Yisasno mayetoyi, ene bidodo yomosiyeroyingo.
15-16 Ngundiro nguro, Anutro wooro yeyingo
oni kundingiyi sobosobo oniku, ko, mamana
mande etuyeroyingo oni, Yisasro oo muri songo
oorengo gura onindo ma teweroyimu tewoku,
ngu kenoro, simooye bobodi Tembel newen-
demonggo ngandiro meno etoyi ingowonggo.
Hosana, gengo oowoongge awuno oorengo! Yisas
ge Dewitro sembeni! Ero etoyi, ngu ingoro, nguro

* **21:12:** (Ndadiro nguro, oni ende gidaregaro digi beye yoro, mayero, Yerusalem ende urungga nguro digi beye yowoorengoro, yoro, ngundo oo nusako uriyoro, Anutno wooro yero yemboongewero.)

ene nowoondoye biyomi urungga ingoyingo. Nguro ene Yisasno eyingo. Ge bine, ngu mandega simooyembo etenggoku, ngu ingoote? Ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Yo, no ingooteno. Anutro mande ye kuri kandangero ingootenggo. Ene Anutno ngandiro eyingo.

Ge simooye bobodi ko simooye nonono nguya manggoye tango yetoni, nguro ene gengo oowoongge bingamingge etenggo. Ero eyingo. (Sam 8:2)

17 Ngundiro ero yokoro ngu, asa, ene endesina oorero, ende yokoro, Betani endemo oororo, suwoono nguno oriyingo.

Yisasdo De Gura Oowooyi Pik Ngu Ma Enggetoni, Nguro Yomburiyootoni Kumooyingo (Mak 11:12-14; 20-24)

18 Sengetoni, Yisas enengo kirikiri onikudodo endemo ko oorowuwero yade oororo, oorekono Yisasdo oodoro kumooyingo.

19 Oodoro kumooro, nguro ene de gura oowooyi Pik, ngundo kukunga ningguri ngundiro ngu oriroko kenoyingo. Uyi oowooyingga tutu ureyingo. Ene namokono oororo, enggeboro doongetewero damonimo oororo, engge gura ma kenoyingo. Kini, uyi nangge oriyingo. Ngundiro kenoro, nguro ene Pik degakuya eyingo. Kootuyisina, ge ko ma enggewa. Ero eyingo. Ngundiro etoni, sodedomangge Pik degaku ariyero kumooyingo.

20 Ngundiro tetoni ngu, asa, enengo kirikiri onikundo kenoro, soriyokoro eyingo. Ndadiro

nguro, Pik dega sodedomangge ariyero kumoote?
Ero eyingo.

21 Yisasdo enengo mande ingoro, gumi eyingo.
No yeno hamoo eteno. Ye nowoondoye hamoo
tero, nowoondoye eraya kini ngu, asa, ye nguya,
nondo Pik degano tetenoku, ye nguya mete
ngandiro tewanggo. Yo, ye nowoondoyemo
hamoo ngu yanggango oorootenggoku ngu, asa,
ngu nguya, ye mete nga puringga ngaya ewanggo.
Ge ootoogeya, ukeya, wendeyimo u. Ewanggoku
ngu, asa, ene ngundiro tewa.

22 Ngundiro nangge, ye nowoondoye hamoo
tero, nguno ye oo guraro ero kira ewanggoku ngu,
arisa, Anutdo ngu ooga ngu yunootoni yowanggo,
ero eyingo.

Oni Yisasno Sumoo Ero Inoyingo, Onendo Ene Yanggango Inowo?
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Ngu naruno nguno, Yisas ene Yuda oniro
yowuru ya urungga oowooyi Tembel, ngu newen-
demo uro, oni simoo bare oo etuyeroweroyim-
boro. Ngundiro tetoni, Anutno wooro yeyingo oni
kundingiyi sobosobo oniku, ko, Yudaro oni simoo
bare tabango oniku nguya omburo, eneno sumoo
eyingo. Onendo ngu mande muri yanggangongga
ngu, ge gunowo? Onendo ge rogogerootoni, nga
kongga nga tete? Ero eyingo.

24 Yisasdo enengo mande ingoro, gumi eyingo.
No nguya, ye oo guraro sumoo yunowero. Ye
ngu gumi etoyi ngu, asa, nondo kongga tetenoku,
nguro yanggangoni nguya ewano.

25-26 Ndawu oninggado Sonoyeroyingo
Yon sureyootoni ombuyingo? Anutdo sono
kundingiyimbo oni sonoyeroni ero, nguro Yon
sureyootoni ombuwo; ngundi, oni simoo baredo
bine sureyootoyi sonoyerowo? Arisa, ye noro
mandega gumi eyi. Ero eyingo. Etoni, arisa,
enengo nangge ero, ingoro, eyingo. Noore
ngandiro ewato. Anutdo Sonoyeroyingo Yon
sureyoyingo, ewatoku ngu, asa, enebana sumoo
yunowa. Ye ndatero nguro nowoondoyemo
hamoo ma ingootenggo? Ngundiro nangge,
noorendo onindo Yon sureyoyingo ewatoku
ngu, arisa, oni simoo baredo nooreya sanggiri
urungga tewanggo, nguro noore sosoreteto.
Ndadiro nguro, oni simoo bare ene kuri
ingootenggo. Yon ngu Anutro ingondudu eyingo
oni oorengo, ero ingoyingo. Ero eyingo.
27 Ngundiro nguro, ene Yisasno mande gumi
ngandiro eyingo. Noore watayi kini. Ero eyingo.
Ene ngundiro etoyi, asa, Yisas enebana eyingo.
No nguya yengo sumoo nono ewonggoku ngu, no
yanggangonengga ndanonggo yoro, nga kongga
tetenoku, ngu nguya yeno ma ewano. Ero eyingo.

Simooye Eraya Awayari Guranangge Nguro Mande Adingayi

28 Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Ye
ndadiro ingootenggo? Oni gura simoongo eraya
nguno oororo, nangoni koreterogakuno eyingo.
Ataga mete ge ooroya, noro Wayin kono uya, ko
te. Ero eyingo.
29 Ngundiro etoni, nangoni koreterogakundo
gumi eyingo. Kini, no ma! Eyingo. Ngundiro ero

oode, ene kootuyisina ingonduduni yowoorengoro, kono toongero ko teyingo.
30 Asa, awayaringgaku uro, nangoni kootunggakuno nguya ngundiro etoni, ene gumi eyingo. Yo, ero oode, ene kono ma uyingo.
31 Arisa, ndawu simoongongga, ngundo eweyi manggowo ngu keyowo? Eyingo. Ngundiro etoni, ene mande gumi eyingo. Nangoni koreterogakundo, etoyi, Yisasdo enengo mande ingoro eyingo. Yo, no yeno hamoo oorengo eteno. Gabuman digi beye yoweroyi oni, ko, ooreko ooreko bare nguya, ene koretero ye dagayeroro, Anut enengombo oni simoo bare soboyerooteku endega, nguno uro oruwanggo.
32 Ndadiro nguro, Yon koretero omburo, ngundo oore nenengo ngu keyoyi, ero etuyerootoni, ene ye nowoondoye ma yowoorengootenggo. Ene Gabuman digi beye yoweroyi Takis oni, ko, ooreko ooreko bare nguya, ene Anutro Mande Keta Mesarango ngu ingoro, nguro ene nowoondoye yowoorengoro, hamoo teyingo. Ene ye ngu yeyoro, nguro nowoondoye ma yowoorengoro, nowoondoyemo hamoo ma tetenggo. Ero eyingo.

Ko Oni Biyobiyomi Ngundo Wayin Ko Sobowootenggoku, Nguro Mande Adingayi
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Asa, ye mande gura ingoyi. Oni gura Wayin kongga tero, oonggoyi pawangoro, Wayin nguno miwo. Ene Wayin engge yoro, wongooro, winggooweroyi musiyo nguya teyingo. Ene

ko ngu sobowooweroyimboro ya pirungga sambono yero, ngunonggo ene mete Wayin kono oo bidodo gome kenoro, sobowooro oruwo. Oni ko simburiga, ngundo oni gidaregado ngu kongga ngu sobowooya, Wayin nguro engge gumi ko uriyi, enengo yoyi, ero rogoyeroro yokoro, asa, ene mera gura oriroko nguno toongeyingo.

34 Arisa, Wayin enengo enggeyingo naru, ngu tunooteyingo. Tunootetoni, asa, ene ko simburibo enengo kirikiri oni sureyerootoni, Wayin koyi sobosobo tetenggoku onikuno oorowuyingo. Ndadiro nguro, ko simburiga, ngundo ko nguro oo engge gura yenunoyi, ero, nguro ene oni ngu sureyerootoni oorowuyingo.

35 Oorowutoyi ngu, asa, Wayin kono ko onikundo, oni ko simburigakuro kirikiri oniku yodowooro, guranangge ngu ene gome gome utoro, ko oni gura ene ureyi kumootoni, ko oni gura ene digi oowooyingga yoro, moondeyimo oorongooyingo.

36 Ene ngundiro tetoyi, ko simburigakundo enengo kirikiri oni oowooyingga soweyerootoni oorowutoyi, ngu muringga koretero tewonggoku, ngundiro nangge teyingo.

37 Ngundiro tetoyi, ko simburibo enengo nangoni guranangge kootu ngu soweyootoni oorowuyingo. Ene ngandiro ingoro, nenengo nangone soweyootoowe, oorowutonigogo, nguro manggowo mandeni keyowanggo. Ero ingoro soweyoyingo.

38 Ene oni kono ko tetenggokundo, enengo nangge kewooroyemo mande ero, ingoro eyingo. Nga oningga ngando ngu eweyimboro oo bidodo

yomukoro, enendo simburi tewa. Arisa, noore ene nguya ureyiga kumooni. Noore ngundiro tero ngu, asa, nga kongga nga ngu, noorengombo sobowooro, koyi tewato. Ero eyingo.

39 Ngundiro ero, ene oni urungga nangoninggaku ngu dowooro, ureyi kumooyingo. Kumootoni, bingo okooro, kanggaroko oorongooyi uyingo.

40 Ene ngundiro tetoyi, asa, oni ko simburigaku omburo, ko sobosobo oni biyomi nguno ene ndadiro muringga tewa? Sumoo ngundiro eyingo.

41 Ene mandeni ingoro, gumi eyingo. Ene omburo ngu, ko oni biyomi ngu yutoro, yureni kumoomukowanggo. Ngundiro tero, ene kongga ngu ko oni sobosobo gome gidarega yunowa. Wayin enggeteku naruno, asa, ko sobosobo keta, ngundo Wayin bayetero, gidesinanggo enengombo yoro, gidesina Wayin simburi inootoyi yowa. Ero eyingo.

42 Asa, ngu naruno nguno, Yisasdo mande gura yunoro eyingo. Anutro mande nakangoyingo ngu, ye kuri kandangero, ngandiro ingootenggo.

Nga ya ungoomboro ndonggoromi nonggini gomengga nga ngu, ya yeweroyi onindo yokootenggo. Ene ataga, ngu nonggini ndonggoromi ngu, ene ya kowuri ngu bidodo koorowooweroyi nonggini koreteyingo. Oo Simburi Urungga, enengombo ngu ooga ngu yeni tunooteyingo. Noore ngu kenootooye,

ngu mesarango tete. Ero eyingo. (Sam 118:22-23)†

43 Arisa, no yeno hamoo eteno. Ye nowoondoye ma yowoorengoro, nowoondoye hamoo ma teyingo, nguro no Anutro mandeni murininggа, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu yenonggo andangero, oni sowe gidarega Yuda oni kini ngu yunowano. Eneno nguno ngu, oo gome enggewa.

44 Oni gura Krayis Yisas kootu inoro, ngu ene ngandiro. Oni ya ungoomboro nonggininggа ngu sanganimonggo sorero ngu, ene biyomi yewa. Ko biyomi ngundiro tetoni, nguro ngu Krayis uri gumi biyomi teyinowa. Ene nonggini koreteyingo ngu Krayis, ngundo ngu oningga ngu sanganimo sorero, utoro, yomburiyootoni, ene sosorango yero kinitewa. Ero eyingo.

45 Anutno wooro yeyingo oni kundingiyi sobosobo oniku, ko, Parisi onindo Yisasro mande adingayi oowooyingga ingoro, nguro ene ingootenggo. Yisasdo ngu enengomboro mande nooreno sanggawero ewo, ero ingoyingo.

46 Ngundiro nguro, ene sanggiri tero, ureyi kumooweroyimboro oore ereweyingo. Yo, ene dowooro, ureyi kumooweroyimboro tewero, ene oni simoo barero sosorero, nguro ene yokoyingo. Ndadiro nguro, ene ingootenggo. Oni simoo bare ngu, Yisas ene Anutro ingondudu eyingo oni, ero ingootenggo.

22

† **21:42:** (Ya ungoomboro nonggini, ngu Yisas.)

Bare Yoweroyi Naruno Simbo Kayingo, Nguro Mande Adingayi
(Luk 14:16-24)

1 Yisasdo eneno mande adingayi gidarega eyingo.
2 Anut Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku ngu, ngu merako oni sobosobo koreteyingo urungga, nguro muri ngandiro. Merako oni urungga, ngundo nangonimbo bare yowero tetoni, nguro simbo urungga kayingo.
3 Koretero, ene (Yuda) oni ngu simbo urungga nguno mayeyi, ero, naru rogo teyingo. Arisa, oo neweroyi naruno, enengo kirikiri oni soweye-rootoni, oororo, ngu oni rogo teyingoku ne-goyerootoyiga, ombuyi, ero negoyerootoyi, ene yokoyingo.
4 Ngu oniku yokootoyi ngu, asa, enengo kirikiri oni gidarega soweyeroro eyingo. Ye oni rogo teyingoku, nguno ngandiya eyi. Oni urunggado kuri oo simbo urungga karo yewo. Bulmakawu ko, oo nusako moondeyi ndindi teyingo gomemu nguya kuri yutoro, karo, oo bidodo yomosiyoro, yetoni ooroote. Nga narungga nga, nangone bare yoweroyi, nguro ngu, ye nguya ombutoyi, ngu naruno, yowuruwooro, oni oni tero, oo newato, ero eyingo.

5 Arisa, kirikiri onikundo oororo etoyi, ene oniku enengo mandeni ma ingowero, nguro yokoro sayingo. Oni gidarega enengo oowari kono satoyi, oni gidarega enengo digi beye yoweroyi kono nguno sayingo.

6 Ngundiro satoyi, ene oni gidarega oni urungga
enengo ko oni yodowooro, gisaruyeroro yureyi
kumooyingo.
7 Ngundiro tetoyi ngu, merako oni sobosobo
koreteyingo urungga ngundo ingoro, nguro ene
sanggiri tero, enengo me oni soweyerootoni,
oororo, ngundo enengo ko oni yurewonggoku
oniku yutomukoro, enengo ende yande nguya
kamukoyingo.
8 Ene ngundiro ya kamukootoyi ngu, asa, oni
urungga enengo kirikiri onikuya eyingo. Bare
yoweroyi oo simbo urunggaku ngu oorooteku
nga, ene oni negoyerowonoku, nguro muriye
nenengo kini, nguro no ene yoyokootoni, ngano
ma ombuwanggo.
9 Arisa, ye ooroya, ooresanga bidodomo oniro
doongeteya, negoyerootoyiga, nga bare yoweroyi
simbogano ngano ombuyi. Ero eyingo.*
10 Nguro ngu, enengo kirikiri oniku ngundiro
ingoro, ene oore songo songo oororo, oni simoo
bare bidodo yeyoro, yowuruyeroro, oni biyomi
ko oni metemimu nguya ombuyi ero sumoo
yunoro, sureyerootoyi ombuyingo. Ngundiro
tetoyi ngu, bare yoweroyi musiyonggaku oni
simoo bare oowooyingga angeyingo.
11 Ngu bare yoweroyi naruno, enengo muriye
ngu ngandiro. Oni simbo simburiga, ngundo
oni kuri rogo tewoku, nguno nengguro keta
bayetero yunoyingo. Ngu naruno, merako oni
sobosobo koreteyingo urunggado yaroko uro,
oni simoo bare oo simbo urunggano mayewong-

* **22:9:** (Ngu oni gidaregado oni sowe gura gura Yuda oni kini.)

goku yeyoyingomu ngu, oni gura ngu nengguro yunowoku, ngu ma teyingo.†

12 Oni urunggakundo ngu oninggakuya eyingo. Doboone, ge ndawugaro bare yoweroyi nengguroga ngu ma teyingo? Ene sumoo etoni, nguro oninggaku sosorero, mande gumi ma eyingo.

13 Ngundiro tetoni ngu, oni oo simburigaku enengo kirikiri oniya ngandiro eyingo. Nga oningga nengguro inowonoku, ene ma teyingo, nguro kekandeyi gosiyoya, yoya, endesina oorongootoyiga uya, ureriko orini. Ngu ureri musiyonggano nguno, ngu oni bidodo sendo urungga tero, metokarikari tero oruwanggo. Ero eyingo.

14 Yisasdo mande gumi gura soweyoro eyingo. Yo, Anutdo oni bidodo negoyeroro, ngundiromu, ene guranangge nangge rogoyerootoni, newendesina urorootenggo. Ero eyingo.

Oni Rom Mera Oniro Sobosobo Urungga Sisa Ngu Digi Beye Inoweroyi, Nguro Yisas Sumoo Inoyingo

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Ngu naruno nguno, Mosesro mamana mande sobowooyingo oni oowooye Parisi, ngundo enengombo mande gosiyoro, ingondudu eyingo. Ene mande gosiyoro, Yisas sumoo mande ero inootooye, ene mete mande gumi metemimu ma ewa. Nguro ene oore erewero, Yisas goweyi sanggawero mande ewanggo.

16 Ngundiro nguro, Parisiro kirikiri oni, ko, Herodro ko oni soweyerootoyi, Yisasno oororo,

† **22:11:** (Oni nowoondoyemo hamoo teyingo ngu nengguro keta gome teyingo ngundiro.)

sumoo eyingo. Oo etuyeroyingo oni, noore ingooteto. Ge mande hamoomu nangge ete. Ge oni guraro nangge gome ma ingondudu tete. Kini, ge oni simoo bare bidodo yowuruyeroro, Anutro mande muri metemi nangge, ero etuyeroote.

17 Ngundiro nguro, ge nooreno e. Ge ndadiro ingoote? Noore Yuda oni nga, digi beye Takis Sisano inowato, bine, ngundi kini bine? Ero eyingo.‡

18-19 Ngundiro sumoo etoyi ngu, Yisasdo enengo mande godange ngu ingoro, enebana mande gumi eyingo. Ye mebuye tegedodo oni! Ndawugaro ye no towoonerootenggo? Ye digi beye gura Sisa inoweroyi ngu yoya, ombutoyiga, nondo kenoowe. Ngundiro etoni, ingoro, ene beye gura yoro, omburo, Yisas inoyingo.

20 Inootoyi, Yisasdo kenoro, enebana sumoo yunoyingo. Nga digi beye bungomo gabogaboyi, ko, oowooyi nakangoyingo nga oneromu? Ero eyingo.

21 Ene ngundiro sumoo etoni, enebana mande gumi eyingo. Ngu Sisaromu. Ngundiro etoyi, Yisas enebana mande gumi eyingo. Sisaro oo ngu, ye komo Sisa inoyi. Anutro oo ngu, ye komo Anut inoyi. Ero eyingo.

22 Oniku ngu enengo mandega ngu ingoro, nguro ene soriyokoyingo. Ngundiro nguro, ene Yisas yokoro sayingo.

---

‡ **22:17:** (Rom mera nguro sobosobo oni koreteyingo urungga oni ngu oowooyi Sisa).

Oni Kumooro Ko Ootoogeweroyi, Nguro Yisas Sumoo Inoyingo
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Arisa, ngu naruno nangge, Yuda oni gidarega
oowooye Sadusi, ngundo Yisasno, mayeyingo.
Ngu Sadusi oni, ngundo ngu, ene ngandiro ingoro
etenggo. Oni kumootenggoku ngu, ene ko ma
ootoogewanggo, ero ingootenggo. Ngu oni ngu
Yisasno omburo, towoongowero sumoo inoro
eyingo.
24 Oo etuyeroyingo oni, Mosesndo mande
gura ngandiro nakangoro yunoyingo. Oni
gura simoongo kiningga kumoowaku ngu,
arisa, kameyimboro konebeyi gura ootooro
ngu, ngundo ngu bare wabuga ngu yowa.
Nguno nangoningga tunootewaku ngu, ngu beyi
hoorooweyingo oruwa, ero eyingo.
25 Arisa, oni simoonggoro guranangge ngu, ene
kandegura gidemboro eraya, noore kewooronan-
imo oruwonggo. Koreteroga, ngundo barega
yowo. Asa, ngu simoongo kini oode, kootuyisina
kumoowo. Kameyi kumootoni ngu, asa, koney-
ombo ngu bareyi wabugaku ngu yowo.
26 Yo, koneyo enebana ngu baregaku yoro,
ene nguya simoongo kini oode, kumooyingo.
Nguro koneyo kabusayigaku enebana ngu bare-
gaku nangge yoro oode, ene nguya simoongo
kini oode kumooyingo. Ngundiro nangge, ngu
simoonggoro kandegura gidemboro erayagaku
bare guranangge yoro, kumoorodoyi kiniteyingo.
27 Kootuyisina, baregaku nguya kumoowo.
28 Arisa, kootuyisina, oni kumooyingoku, ko
ootoogewanggoku naruno nguno, ngu barega

ngu oone bareyi nenengo? Ge ingoote. Ngu kandegura gidemboro erayagaku, ngu bidodo bareye guranangge. Ero eyingo.

29 Yisasdo enengo mande ngu ingoro, gumi eyingo. Ye Anutro mandeno, ko, enengo yanggangoni nguya, ngu ma ingootenggo. Nguro ngu, ye mande buribari etenggo.

30 Oni kumooyingo ngu ko ootoogeyingo naruno nguno, simoo bare kameyi bareyi teweroyi kini. Kini, ene Anutro sambono Engel oni oorootenggoku, ngundiro oruwanggo.

31 Ene nga mandega oni kumooyingo ko ootoogeweroyi ngu, ye Mosesro buk kuri kandangero ingoro, ene ye nguro muri nenengo ma ingootenggo. Ngu mandegano nguno, Anutdo Mosesro eyingo.

32 No Ebarahamro Anut, Ayisakro Anut, Yekobro Anut. Eyingo. (Kisim Bek/Eksodas 3:6)
Yisasdo mande gura soweyoro eyingo. Mosesro mande, ngundo etuyerooteku ngu, ngu ngandiro. Oni simoo bare keta oorootenggoku, ko oni kumooyingomu, nguro gaboye keta oorootenggoku, nguro Anut. Ero eyingo.
33 Ngundiro etoni, oni simoo bare enengo mande etuyerowoku, ngu ingoro soriyokoyingo.

Anutro Mamana Mande, Ngundo Mamana Mande Gidarega Dagayeroote
(Mak 12:28-31; Luk 10:25-28)

34 Ngu naruno, Parisi onindo mande ingootoyi, Yisasdo Sadusi oniro sumoo mande bidodo ewonggoku, ngu andangemukootoni, nguro

Parisi oni ene nguya Yisas towoongoweroyimboro oororo yowuruwooyingo.
35 Parisi oni gura, mamana mande gome watayi, ngundo Yisasno omburo, towoongoweroyi mande ngu ingoro, sumoo eyingo.
36 Oo etuyeroyingo oni, ndawu mamana mandega, ngundo mamana mande gidarega ngu dagayeroote? Ero eyingo.
37 Yisasdo mande ngundiro ingoro, gumi eyingo. Oo Simburi Urungga, ngu gengo Anut hamoo oorengo. Gengo nowoondoge bidodo, ingonduduge bidodo, ngu yanggangongge oo ngu bidodo komo Anut inoya, gome keyo.
38 Nga mamana mandega ngando mamana mande gidarega bidodo dagayeroote.
39 Ngu mamana mande erayayiga nguya ngandiro. Gengomboro gome ingooteku, ngundiro nangge, ge tanggegemo oni gidarega oorootenggoku, ngu bidodoboro nguya nowoondoyi teyuno, ero eyingo.
40 Nga mamana mande erayaga geno etenoku nga, ngu Anutro mamana mande bidodo nguro damoni oorengo, ko, Anutro ingondudu eyingo oniku, enengo mande bidodo nguro damoni nguya, ero eyingo.

Krayis Ngu Oone Nangoni?
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Asa, ngu naruno nguno, Parisi oni yowuruwooro oodoyi, Yisasdo sumoo yunoyingo.
42 Ye ndadiro ingootenggo? Krayis, Anutdo noore yoyoweroyi sunggi yeyingo oni, ngu oone

nangoni? Etoni, Parisi onindo mande gumi ewonggo. Krayis, ngu Dewitro sembeni, ero eyingo.

43-44 Etoyi, enendo mande gumi eyingo. Arisa, Anutro mandeno nguno, ndawugaro Yuka Kundingiyimbo Dewit newende yokutuwootoni, Krayisro ero eyingo, Oo Simburi Urungga, ero eyingo?

Anut Oo Simburi Urungga, ngundo noro Simbune Oo Bidodo Simburi, nguno ngandiro eyingo. Ge kandene koondosina musiyo bingamidodo nguno bibite. Kootuyisina ngu, nondo gengo mundi oni yoyewe, gengo kengge damonimo yoyewano. Ero eyingo. (Sam 110:1)

45 Arisa, ene ngu Dewit enengo osiyi nangge ngu, arisa, ndawugaro Dewitdo eneya Oo Simburi Urungga, ewa? Yisasdo eyingo.

46 Yisasdo sumoo mande yanggangongga ewoku, nguro mande gumi eweroyi, oni gura ene ereremo kini. Ene ngu mandega ngu ingoro, ngu naruno, damoni yero, sosorero, nguro ene mande guraro ko ma sumoo inoyingo.

23

Mamana Mande Etuyeroyingo Oni, Ko, Parisi Oniro Muriye Biyomi, Nguro Ingonda Teyi!
(Mak 12:38-39; Luk 11:43-46; 20:45-46)

1 Ngu naruno, Yisasdo enengo kirikiri oni, ko, oni simoo bare oowooyingga ngu mande wesiyoro eyingo.

2 Mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi
oni, ngundo Mosesro mamana mande ngu
sobowooro, ngunonggo ye etuyerootenggo.
3 Mamana mande bidodo etuyerootenggoku, ye
komo ngu bidodo keyoyi. Ene nondo ye roogo
teyunooteno. Ye komo enengo muriye teteng-
goku, ngu ma keyowero. Ndadiro nguro, ene
mande metemi wesiyoro ero, ene enengombo
ngu ma keyootenggo.
4 Yo, Parisi oni, ngundo mamana mande gura
gura oni simoo bareno yetoyi, nguro ene ngu key-
owero ko biyomi terootenggo. Ngundiro tero, ene
oni simoo bare ma hoorooweyeroro, mamana
mande keyootenggo.
5 Ene oo bidodo tetenggoku ngu, onindo yey-
oya, bingamiye okooyi, ero tetenggo. Ene kem-
bawasayesina oo urungga yero, nguno Anutro
mamana mandeni gidarega nakangoro gosiy-
oyingo. Ene towikumba piru piru oni bingamiye-
dodoboromu nguya yemuro, dogigiro nengguro
darinidodo tero kutuwootenggo.
6 Yo, ene Yuda oniro yowuru yano, oni
simoo bare doongeyemo tunoo bibiteweroyim-
boro, nguro gome oorengo ingootenggo. Ene
oo simbo kayingo naruno nguya, yaba ko-
reteyingo nguno bibiteweroyimboro, ngu gome
ingootenggo.
7 Oowari uriyoweroyi musiyomo nguno,
onindo ene yeyoro, kambayeroyi etoyi, nguro
nguya gome ingootenggo. Ngundiro nangge, oni
simoo baredo oo etuyeroyingo oni ero, oowooye
bingami okooyi, ero teyingo.
8 Ene yendo oni gidaregado oowooye

bingamiye okooro, ngunonggo oo etuyeroyingo oni, eyi, ero ma ingowero. Ndadiro nguro, ye bidodo Anut doongeyimo ngu siyero oruwanggo. Yengo oo etuyeroyingo oni guranangge, ngu Anutdo nangge.

9 Ngundiro nangge, ye nga merako ngano, oni guraya, Awanani, ero ma ewero. Ndawugaro nguro, ye Awaye guranangge ngu, Anutdo nangge sambo endemo ooroote.

10 Ngundiro nangge, onindo yeya, tabango oni ero, ma ewero. Kini, yengo tabango oni ngu guranangge Krayis nangge.

11 Ene ye kewooroyemo oni urungga tunootewero ingowaku ngu, asa, ene komo yengo ko oni orini.

12 Ngundiro nangge, oni gura enengo oowooyi bingami okoowero ngu, Anutdo ngu oningga nguro oowooyi yeni bodaga ameno uwa. Ngundiro nangge, oni gura, enengo oowooyi ingootoni, ameno bodaga tewaku, Anutdo ngu oningga nguro oowooyi yeni, urungga tewa.

Yisasdo Simoo Bareya, Ye Mamana Mande Etuyeroyingo Oni, Ko Parisi Oni, Nguro Ingonda Teyi! Ero Eyingo

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; Luk 20:47)

13 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni, ye mebuye tegedodo oni! Ye ingonda teyi! Ye nowoondoye ma yowoorengoro, Anutno nguno ma oorowuwero ingootenggo. Yo, ye nowoondoye hamoo ma teyingo, nguro ye oni simoo bare gidarega nguya, ye yoyokootoyi, ene Anutro mandeni murininggа, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, nguno ma utenggo.

Yo, yendo enengo Anutro nowoondoyemo hamoo teyingo muringga, nguro oore gosiyorootenggo.

14 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni! Ye mebuye tegedodo oni! Ye ingonda teyi! Ye bare wabu ngu ganayeroro, torige torige ye enengo oo sitowi, ko, enengo ya nguya ngu kingo yororootenggo. Ngundiro tero ngu, oni doongeyemo, ye Anutno kingo kira piru piru tetoyi, Anutdo mete ngu bare wabu ngu hoorooweyerowa. No yeno mande yanggango eteno! Kootuyisina ngu, yengo muri biyomi tetenggoku, ngu Anutdo nguro gumi kowuri urungga oorengo yunowa.

15 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni, ye mebuye tegedodo oni! Ye ingonda teyi! Ye wendeyino, ko, mera oriroko biyomi yade yade oororo, oni gura yootoyi, ngundo yengo nowoondoye hamoo teyingongga ngu keyowa. Ene ye ngu ko oningga ngu yoro, yengo muriye biyomi etuyerootoyi, enengo muri biyomi, ngundo yengo muri biyomingga ngu bidodo dagayerowa. Yendo ene nguya yoro, Setanro ende biyomi nguno uwanggo.

16-17 Ye doongeye kiringo oni, ye oni gidarega oore etuyerowero ngu, ye ingonda teyi! Ye oni simoo bare ngandiro muri biyomi ngu, godange mande, ero etuyerootenggo. Oni gura mande awuno oorengo sorumimonggo ero, Anutro yowuru ya kundingiyi Tembel, ngu oowooyimonggo mande ewaku ngu, arisa, mande ero gosiyowoku, ngu ene mete yokowa. Nguro ngu, onindo ene yoro, mande wirikoyingo onino oorowuweroyi nguya kini. Ngundiro nangge, oni

gurado mande ero, digi beye gol gome gome Tembelno oorooteku, ero mande gosiyoro, ene mande awuno oorengo sorumimonggo etoni ngu, arisa, ngu mandega ngu, ene komo keyoni. Ene mande rogo gosiyowoku, ngu ma keyoro tetoni ngu, asa, onindo ene mete yoro, mande wirikoyingo onino oorowuwanggo. Mande godange ngundiro ero etuyerootenggoku, ngu biyomi oorengo! Ye doongeye kiringo oorengo! Ndawu ooga, ngu koreteyingo? Beye gol gome gome Tembelno oorooteku, ngundo bine, ngundi, Anutro Tembel, ngundo beye gome gome ngu yeni, kundingiyi tete, bine? Tembel kundingiyi ngundo gol beye yeni, kundingiyi nguya tunootete.

18-19 Yendo mande biyomi gura nguya oni simoo bareno etuyerootenggoku, ngu ngandiro. Oni gura mande gosiyoro ngundiro ero, Anutno wooro yeweroyi digi yawasano ngu hamoo awuno oorengo sorumimonggo etoni ngu, arisa, ene mande gosiyowoku, ngu mete yokowa. Nguro ngu, onindo ene yoro, mande wirikoyingo onino oorowuweroyi nguya kini. Ngundiro nangge, oni gura mande gosiyoro, ngundiro ero, oo Anut inowoku, ngu wooro yeweroyi sanganimo oorooteku, ngu mande hamoo awuno oorengo sorumimonggo etoni ngu, asa, mande ewoku, ngu ene komo keyoni. Ene mande rogo gosiyowoku ngu ma keyoro tetoni ngu, asa, onindo ene mete yoro, mande wirikoyingo onino oorowuwanggo. Ye doongeye kiringo oorengo! Ndawu ooga, ngundo dagate? Oo Anut inowoku ngu, bine; ngundi, Anutno wooro yeweroyi digi yawasa, ngundo oo Anut inowoku, nguno yeni,

kundingiyi tete, bine? Gol beye yemboongeyingo
musiyomo yetenggoku, ngu musiyongga ngundo
yeni, gol beye kundingiyi nguya tunootete.
20 Ngu muri ngu, nenengo kini. Oni gura
mande gosiyoro, Anutno wooro yeweroyi digi
yawasa, nguro mande awuno oorengo sorumi-
monggo mande etoni ngu, arisa, ene mande
gosiyoro, Anutno wooro yeweroyi, ko oo nguno
Anut inowoku, ngu sanganimo nguno oorooteku,
nguya gosiyoyingo.
21 Ngundiro nangge, oni gura Tembel nguro
mande gosiyoro, awuno oorengo sorumimonggo
etoni ngu, arisa, ene mande gosiyoro, Tembelno
ko Anut kundingiyi nguya Tembelno oorooteku,
ngu gosiyoyingo.
22 Mande gura ngandiro. Oni gura sambo ende
nguro mande gosiyoro, awuno oorengo sorumi-
monggo etoni ngu, arisa, ene mande gosiyoro,
Anutro yaba bingaminidodo, ko, Anut nguya
yaba sanganimo bibiteteku nguya, mande ero
gosiyoyingo.
23 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko,
Parisi oni, ye manggoye tegedodo! Ye ingonda
teyi! Ye yanggango yero, oo bidodo yengo kono
suwe oo soodida nguya yootenggoku, nguromu
kande erayaga ngu yoro, guranangge andangero,
Anut inootenggo. Ngu hamoo oorengo, ngu
muri gome tetenggoku, ngu metemi. Ene Anutro
mamana mande oo urungga oorengo ngu, ye
ma keyootenggo. Yo, ye muri nenengomo oni
wirikoweroyi; nowoondoye ebe ino ino teweroyi
nguro muri; ko, nowoondoye hamoo teyingo
nguro muri, ngu ye ma keyootenggo. Ye komo

ngu oo ngu teya, ko, Anut oo inoweroyi nguya keyoyi. Ngundiro muringga ngu, gome oorengo.

24-25 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni! Ye manggoye tegedodo! Ye ingonda teyi! Ye oni doongeye kiringo, ngundo oni gidarega oore etuyerowero tetenggoku ngundiro. Yengo koondo samayi, toba sanganisina ngu sonowooro, newendemo ngu yakaka muri, yengo ingondudu keyootenggoku, ngundo angero ooroote. Koretero, yengo toba newendemo ngu yomosiyootoyi, sarayi oodoni ngu, arisa, sangani nguya sarayi oruwa. Ye oni gura enengo sonono mimoo bodaga ngu sanganimo ooreteku, ngundiro. Oningga ngu sodedomangge mimoongga yoro, yokoro, ene bo urungga biyomi sono nero nemukooteku ngundiro.

26 Ye Parisi oni, ye doongeye kiringo! Ye komo koretero toba newende sonowootoyiga sarayi yetoninggago, asa, kootu sanganisina nguya sarayi oruwa.

27 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni manggoye tegedodo! Ye ingonda teyi! Ye oni merengooweroyi musiyo sanganimo kumu sarayimbo dowootenggoku ngundiro. Sanganimo ngu, gome oorengo kenomayingoweroyi, ene mere newendemo ngu, oni wimbuye oowooyingga, ko oo bidodomo biyomi buwoo ngundo nangge angete.

28 Ye ngundiro nangge oorootenggo. Oni goweye sangani kenoro ngu, oni nenengo, ero ingootenggo. Ene nowoondoyemo ngu, ye ebe ganagana teweroyi muri, ngundo nowoondoyemo angero oodoni, nguro mamana mande

nenengo ngu yokootenggo. Ero eyingo.

Yisasdo Oo Etuyeroyingo Oni Ngu Kootuyisina Kowuri Urungga Yoweroyi, Nguro Eyingo (Luk 11:47-51)

29 Ye mamana mande etuyeroyingo oni, ko, Parisi oni manggoye tegedodo! Ye ingonda teyi! Ye Anutro ingondudu eyingo oni, ko, oni nenengo kuri kumooyingo, ngu mereyeroyingo nguro mereye ngu gome yomosiyoro, irosara mitoyi, gome tetoni ngu, ngundiro oni nguro oowooye bingamiye okootenggo.
30 Mereyemo ye irosarangga tetenggoku, ngu oni simoo bare tero, etuyerowero ngundiro etenggo. Noore osisambado narungga oruwonggoku, nguno ootooro ngu, arisa, noore Anutro ingondudu eyingo oni yurewonggoku, ngundiro noore ma yureyingo, ero etuyerootenggo.
31 Ye simoo bare doongeyemo muri ngundiro tetenggoku, ngundo tunoo oorengo etuyeroote. Ngu hamoo oorengo, ye ngu oni kuri Anutro ingondudu eyingo oni yureyi kumooyingo, ye nguro osisambaye oorengo yootunoro etuyerootenggo.
32 Asa, yengo osisambayebo oo damoni tewonggoku, ngu yendo enengo musiyemo dikaya, oo ngu bidodo temukoyi!
33 Ye sire! Ye sire biyomi simoongo! Ye osisambayeboya, Setanro ende de nombo ma kumooweroyi, nguno oorowuwanggo. Ye saweroyi oore gura kini!
34 Arisa, no yeno etoowega, ye ingoyi! No Anutro ingondudu eyingo oni, ingondudu gome

oni, ko, Anutro mande etuyeroyingo oni gome, no soweyerootoowe, yeno oorowuwanggo. Ene yendo gidarega yureyi kumootoyi; gidarega de omukondino yosanggawetoyi kumootoyi; gidaregado ye yowuru ya bidodo ngu newendemo gisasaruyerowanggo; gidarega yendo ende guranonggo oweyerootoyi, ene ende gurano satoyi, keyeroro sawanggo.

35-36 Ye ngu muringga ngu tetenggoku ngu, arisa, oni nenengomu bidodo merako ngano mundi onindo yureyi kumooyingo, nguro kowuri kootuyisina, ye yowanggo. Ye ngundiro oni nguro kowuriye koorowootoyi, kuri oorengo, Adamro nangoni Ebel, beyibo ureni kumooyingomu ngundiro nangge omburo, yade yade oororo, yowuru ya Tembel newendemo Anutro wooro yeweroyi tanggeyemo, ngu naruno, oni gurado Sekarayiya, Berekayiya nangoni, ngu ureyi kumooyingo. Nguro no yeno hamoo eteno. Ye nga oni oorootenggoku nga, ye bidodo uri biyomi, ngu oo tewonggoku nguro yowanggo.

Yisasdo Yerusalem Endega Nguro Gome Ingoro Sendoyingo

(Luk 13:34-35)

37 Oo Yerusalem, Yerusalem simoo bare! Suwooyi sano, no nowoondoye hamoo teyingo, nguro oore nenengo etuyeroro, kandenembo yodowooro soboyerowero ingooteno. No yodowooro, hoorooweyerootoowe, kootoori nemimbo simoongo wireyo newendemo wiriyoro, boogoyerooteku, ngundiro tewero ingooteno. Ene ye nguro ma ingoro, no noyokowonggo.

Ngundiro tero, ye Anutdo enengo ingondudu eyingo oni soweyerootoni yeno oorowutoyi, yendo ene yureyi kumooro, digi yoro, noro ko onino oorongooro, ene nguya yurewonggo.
38 Ngundiro nguro, ye ingoyi! Anutdo ye yoyokootoni, nguro ye kingo oruwanggo.
39 Yo, no yeno hamoo eteno. Ye ko no ma neyoro oode oode oororo, yengo manggoyebo mete ko ewanggo. Anut, gedo oningga ngu gengo oowoonggemo ombuteku, ngu kumana ino, ero ewanggo. (Sam 118:26)

24

Yisasdo Yuda Oniro Yowuru Ya Oowooyi Tembel Yomburiyoweroyi, Nguro Eyingo
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yisasdo Yuda oniro yowuru ya oowooyi Tembel ngu yokoro oorowutoni, ngu naruno nguno, enengo kirikiri oniku eneno omburo, ene Yisas Tembel ngu ya digibo yeyingo, ngu etungoyingo.
2 Ngundiro etungootoyi, Yisasdo mande gumi eneya eyingo. Ye ngu oo ngu bidodo kenomukootenggo? No hamoo oorengo, yeno eteno. Ngundiromu, kootuyisina, Tembel ngu bidodo toongooro yomburiyowangggo. Yo, digi gura yokootoyi, gura sanganimo ma oruwa. Nga digi nga bidodo usosowooro, oorongooyi merako umukowa. Ero eyingo.

Yisasdo Kowuri Oowooyingga Oorengo Kootuyisina Ombuweroyi, Nguro Eyingo
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Yisas mera puri ngu oowooyi Olib, nguno
oorero, bibitetoni, enengo kirikiri onikundo
nangge, Yisas tanggeyimo omburo, sumoo inoro
eyingo. Ge nooreno e. Ndawu narunggano, ngu
ooga ngu tunootewa? Ge ko ombuweroyi naruno,
ko naru wengamo oo tunootewerоyi, ngu ndawu
sunggiga? Ene ngundiro eyingo.

4 Yisasdo enengo mande ngu ingoro, enebana
gumi eyingo. Ye komo ingonda teyi! Ye oni
yoyokootoyi, ngundo ye ma ganayerowero.
5 Oni oowooyingga oorengo no
oowoonemonggo tunootero, ngu ganayeroro,
ngandiro ewanggo. No nangge, Krayis. Anutdo
oni simoo bare yoyowero ero, no soweneroote,
ero ewanggo. Ene ngundiro ero, nguno
ene oni simoo bare oowooyingga oorengo
ganayerowanggo.
6 Kootuyisina, ye me ebe ngguyi ingoro, me
ebe nguro mande binga nguya ingowanggo.
Ngundiro ingoro, ye nguro ma sosorewero.
Ndawugaro nguro, oo ngu hamoo tunootewaku,
ene ngu naru wenga kini.
7 Ngu naruno nguno, oni sowe gurado
ootoogero, oni sowe guraya ebe urewari. Mera
guraro oo bidodo sobosobo oni, nguro me oni,
ngundo ootoogero, mera guraro oo bidodo
sobosobo oni, nguro me oniya ebe urewanggo.
Ngundiro nangge, mera bidodomo, simoo bare
oodoro kumooyingo urungga tunootetoni, mera
guminggano, ngu imimi urungga yowa.
8 Yo, baredo simoo bisiyowero ogingo urungga
koretero ingooteku, ngu ye ingootenggo. Ene
simoo bisiyoweroyi ngu namoko. Ngundiro

nangge, ye ngu oo ngu tunootetoni kenoro ngu,
asa, ye ingowanggo. Naru wenga ngu namoko
tete, ero ingowanggo.
9 Yo, ngu naruno, mundi onindo ye yodowooro,
ogingo urungga kowuri nguya yunoro, yureyi
kumoowanggo. Mera bidodomo, oni simoo
baredo ngundiro muri biyomi yeno tetoyi ngu,
ndawugaro nguro, no oowoone yeno oodoni, ye
nowoondoye nono hamoo tetenggokuro.
10 Kootuyisina, kowuri urungga tunooteweroyi
naruno, oni oowooyingga Anutno nowoondoye
hamoo teyingo, ngu kowuringga ngu
koorowooweroyi ma ingowero. Ngundiro
nguro, enengo nowoondoye hamoo teyingo,
ngu yokoro, ene ko ma keyowanggo. Ngundiro
tero ngu, ene dobookuriye Anutro pawa
newendemo oorootenggoku, ngu yodowooro,
mundi oni kandeyemo yero, ene nguya ngu oni
Anutno nowoondoyemo hamoo teyingo nguya
boguwooro, sanggiri tewanggo.
11 Ngu naruno, Setanro ingondudu eyingo
oni godange oowooyingga, ngundo tunootero,
oni simoo bare oowooyingga oorengo
ganayerowanggo.
12 Ngu naruno, mera bidodomo, muri biyomi
urungga oorengo ngu tunootetoni, nguno ngu,
oni simoo bare enengo ingondudu nangge key-
owanggo. Ngundiro nguro, enengo nowoondoye
ebe ino ino teweroyi muringga, ngu yokowanggo.
13 Ene oni simoo bare Anutno nowoondoye
hamoo teyingo, ngu yanggango oode oode
oororo, naru wengamo nguya oodoyi ngu, asa,
Anutdo ngu ko yoyowa.

14 Kuri ngandiro kowuringga ma tunooteyingomo, arisa, koretero, Anutdo enengo ko oni soweyerootoni, mera bidodomo saro, oni simoo bare sowe gura gura nguno Anutro mandeni muriningga, ngundo enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu wesiyoro yunowanggo. Ngundiro sunggiga ngu temukootoyi ngu, asa, hamoo oorengo, naru wenga nguno tunootewa. Ero eyingo.

Oo Biyomi Oorengo Ngu Tunootewa (Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 Yisas mande gura soweyoro eyingo. Ngu oo biyomi oorengo, Setan ngundo Anutro kundingiyi oorengo musiyomo dikatoni, ye ngu kenoro ingoro ngu, asa, ye ingowanggo. Kuri Anutro ingondudu eyingo oni Daniyel, ngundo mande ngundiro eyingo, ngu ataga engge tunootete, ero eyingo. Oni gura nga mande nakayangga nga kandangeya, ene komo gome ingoni.

16 Ngu naruno nguno, oni simoo bare Yudiyano oorootenggoku ngu, ene komo mete sodedo saro, purimo oorewanggo.

17 Oni endesina oorootenggoku ngu, ene ko ya newendesina uro, enengo oo sitowi yoweroyimboro ma uwanggo.

18 Ngundiro nangge, oni kono oorooteku ngu, ene ko oororo, ya newendesina uro, enengo dogigiro nengguro yoweroyimboro ma uwanggo.

19 Yo, ngu naruno, bare kawuyedodo, ko, bare simooye nono yunootenggoku, nguro oni oni

yooge! Ndadiro nguro, ene sodedo kendutero, mera purimo ooreweroyi, ngu ereremo kini.

20 Nguro ye komo yemboongeyi. Doogo dogigi, ko, sono midugu naruno, ngundi, kundingiyi naruno nguno oo ngundiro ngu ma tunootewero. Ndadiro nguro, ngu naru biyomimo tunootetoni ngu, oni purimo ooreweroyi, ngu ereremo kini.

21 Ngu naruno nguno, kowuri urungga oorengo tunootewa. Kurimi oorengo, Anutdo oo bidodo yeyingo naruno, ngunonggo omburo, ataga nga naruno ngano nguya, kowuri ngundiro kuri ma tunooteyingo. Kootuyisina nguya, kowuri ngundiromu nguya kini.

22 Ene Oo Simburi Urungga, ngu kowuri narungga ngu woosootoni, ma ootutetoni ngu, arisa, oni simoo bare bidodo Anutdo kuri rogoyeroyingo, ngu keta oruweroyi ereremo kini. Nguro ngu, ene ngu narungga ngu woosootoni ootutewa.

23 Ngu naruno nguno, oni gurado yeya ewaku ngu, kenoyi, Krayis nga oorooteku nga; ngundi, kenoyi, ene andusina oorooteku andu! Ene ngundiro etoni ngu, ye nguro nowoondoyemonggo hamoo ma tewero.

24 Nguro ngu, Setanro ko oni gidaregado tunootero, ganayeroro ero, no Krayis, Anutdo noore yoyowero sunggi yeyingo oni, ero ewanggo. Ngundi, Setanro ingondudu eyingo oni godange, ngundo ero ewanggo. No Anutro ingondudu eyingo oni, ero ewanggo. Ene sunggi guradiro guradiro songo songo tewanggoku, ngundo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, ngundiro tero, simoo bare Anutdo

kuri enengo rogoyerowoku ngu, ene mete tetoni ngu, ene ngu ganaganayeroro yoyoweroyimboro tewanggo.

25 Ingoyi, no oo bidodo kootuyisina tunooteweroyi, no ataga yeno etoowe, ye ingootenggoku, nguro ye komo ingonda teyi! Ero eyingo.

26 Ngundiro nangge, oni gurado yeya ero, kenoyi, ene andesina oni kini kingo merako oorooteku ande, etoyi ngu, ye nguno ma oorowuwero. Ngundiro nangge, ene ko ewanggo. Kenoyi, ene nga yangga nga newendemo kombitero oorooteku nga! Etoyi ngu, ye enengo mande ingootoyi nowoondoyemo hamoo ma tewero.

27 Yo, yowari soruyi ogisa ooretekusinanggo dero oororo, sa utekusinanggo dero toongete. Yowari soruyi kenooteku, ngundiro nangge, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo ngu tunoo oorengo neyootoyi, ko ombuwano.

28 Ngu naruno, mera gumisina punggi ba-wooro, oororo, omburo tetoni, ye bidodo nguno kenoro tunoo ingowanggo. Oo buwoo gura ngu merasina nguno ooroote. Ngundiro nangge, no ko ombutoowe ngu, ye bidodo tunoo oorengo ingowanggo.

Kootuyisina, Anutro Nangoni Oni Kirarongo, Ene Ko Ombuwa
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 Yisasdo mande gura eyingo. Ngu kowuri urungga ngu kinitetoni ngu, arisa, sa kombo nguya doobeyerootoni, himi ma yewari. Tootu bidodo ngu yokutuwooro sisorewanggo.

30 Ngu narunggano nguno, no Anutro
Nangoni Oni Kirarongo, noro sunggi sambono
tunootetoni, merako oni simoo baredo
kenoro sendowanggo. Ndadiro nguro, no
Anutro Nangoni Oni Kirarongo goobooreno
duridarinedodo, yanggangone oorengododo
ombutoowe neyowanggo.
31 Anutro unggu gura oowooyi Biyugel
ngu yanggango uwootoni, ngu naruno,
Anutdo enengo sambono Engel oniku ngu
soweyerootoni, omburo, mera bidodomo, ende
gura gura bidodomo oororo, oni simoo bare
Anutno nowoondoyemo hamoo teyingo, ngu
bidodo yoyoro, omburo, eneno watayewanggo.
Ero eyingo.

Kopi Dega, Ngundo Ngu Narungga Ngu Rogowoote
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32-33 Yisasdo mande adingayi gura ero eyingo.
Ye Kopi dega ngu kenoya, ko, de gidarega nguya
yeyoyi. Ye kenootoyi, nungo yero, bubudingo
yetoni, ye ngu kenoro ingootenggo. Ataga Kopi
enggeweroyi naruwo tunootewero tete, ero in-
gootenggo. Ngundiro nangge, kootuyisina, ye ngu
ooga ngu kenootoyi, tunootewaku ngu, arisa, ye
nguno ingowanggoku ngu, ngu ooga ngu, Yisas
ko ombuweroyi naruwo namoko tetoni, nguro
sunggi ngundiro tunootewa, ero eyingo.
34 No hamoo oorengo, yeno eteno. Ataga nga
naruno, ye Yuda sowengga ngaro simoo bare
nga ma kumoomukoyingomo, nga oo nga bidodo
tunootewa.

35 Sambo mera nguya ngu oororo kinitewa.
Ene ngundiromu, noro mandene nga ngu ma
kinitewa. Ero eyingo.

Oni Naru Wenga Naruwo Tunootewaku, Ngu Ma Ingootenggo
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30; 34-36)

36 Yisas mande gura eyingo. Oni ngu noro
naru ko ombuweroyiga, ngu sangga nguya, ene
ngu ma ingootenggo. Anutro Engel oni sambono
oorootenggoku ngu, ene nguya ma ingootenggo.
No nguya, ene ma ingooteno. Awane Anutdo
nangge ngu ingoote.
37 Ngundiro muri onindo kuri Nowa oodoni,
nguno tewonggoku, ngundiro nangge, no Anutro
Nangoni Oni Kirarongo ombutoowe, nguya muri
ngundiro tewanggo.
38 Yo, kuri Nowaro naruno, koretero Anutdo
sono tuwi urungga oorengo soweyootoni, om-
buro, mera bidodo ma doobengoyingomo, ngu
naruno, oni simoo bare oo nero, sono nero, kame-
bare teroodoyi, Nowa nguno wanggo newen-
demo uyingo.
39 Ene ngundiro tero, Anutdo oo yeni
tunooteweroyi, ngu ene ma ingoyingo. Nguro
Anutdo sono tuwi urungga oorengo soweyootoni,
omburo, mera bidodo doobengootoni, oni simoo
bare yutomukoyingo. Ngundiro nangge, naru
wenga oorengomo, no Anutro Nangoni Oni
Kirarongo ombutoowe, ngundiro muri nguya
tunootewa.
40 Ngu naruno nguno, oni eraya kono
oruwariku ngu, Anutdo omburo, oni gura yoro,
gura kono yokowa.

41 Ngundiro nangge, bare eraya oomanon-
goyingo tetori ngu, Anutdo omburo, gura yoro,
gura yokowa.
42 Arisa, no yeno hamoo oorengo eteno. Ye
ingonda teyi! Ndawugaro nguro, Oo Simburi
Urungga ngu ombuweroyi narungga, ngu ye ma
ingootenggo.
43 Ene ye komo ingoyi! Ya simburi (Kristen)
ene ndawu narunggano yakaka oni omburo,
ya usowooweroyi ngu ingoro ngu, arisa, ene
meyero oodoni, yakaka oni omburo ngu, ene ya
usowooweroyi, ngu ereremo kini.
44 Ngundiro nangge, ye nguya komo meyeya,
doongeteya oriyi! Ndadiro nguro, no Anutro
Nangoni Oni Kirarongo ombuweroyi naru ngu,
ye nguro ma ingondudu tetoyi, nguno no ko
ombuwano. Ero eyingo.

Ko Oni Metemi, Ko Oni Biyomi, Nguro Mande Adingayi
(Luk 12:42-46)

45 Ya simburibo ene mera gurasina toongewero
ngu, ene ko oni gomengga ingondudu gome ngu
rogo tetoni, ngundo ya nguro ko oni sobosobo
gome ootooro, oo neweroyi naruno, oo nenengo
yunootoni, oo nero gome oruwanggo.
46 Ngundiro nangge, kootuyisina, ya simburi-
gaku ko omburo, ko oninggakuya oo ewoku,
ngundiro tetoni, kenoro ngu, arisa, enengo ko oni
sobosobogaku, ene mete oni oni tewa.
47 Arisa, no yeno hamoo eteno. Ngu ya sim-
buriga, ngundo ko sobosobo oninggaku yero,

nguro oo nggiringgara bidodo, ngu ko oningga
ngu kandeyimo yetoni, gome sobowoowa.
48-49 Ngundiro nangge, ngu ko sobosoboga
nguro muri biyomi oruwaku ngu, enengombo
ngundiro ingoro eyingo. Noro sobosobo oni
urunggaku naru oowooyingga ngu ma om-
buyingo. Ene ngundiro ingoro, nguro ene da-
moni yero, enengo ko gobooro oni yutoro, ene oni
gidarega ngu oowari nero, sono biya gome gome
nero, kakabetero oriyingo.
50 Kootuyisina, naru gurano, ngu ko sobosobo
oni biyomingga, ngu enengo sobosobo oni urung-
gaku ombuweroyi naru ngu ma ingoro oodoni,
arisa, enengo sobosobogaku omburo, ko oningga
nguro ko biyomi tewoku, ngu kenowa.
51 Ko biyomi ngundiro kenoro ngu, asa, ngu
ko sobosobo oni biyominggaku ogingo urungga
inoro, soweyootoni, oororo, oni mibuye tegedodo
oni oorootenggoku musiyo biyominggano, nguno
ene nguya oruwanggo. Ngu ende biyominggano
nguno, sendo urungga tero, metokarikari tero
oruwanggo. Ero eyingo.*

25

Bare Oore Kande Eraya, Nguro Mande Adingayi

1 Ngu naruno, Anut Oo Bidodo Simburi Sim-
bunani, ngundo naru enengo oni simoo bare ngu
soboyerooteku, ngundo nga bare oore simoon-
doya ma wereyingo kande erayaga, nguro muri
ngu ngandiro. Simoo gura bare yoweroyi naruno
ngu, ngu bare ko enengo bare dobookuringo

* **24:51:** (Ya simburi ngu Yisas.)

mayero, ngu barega ngundo yano kameyinggaku
ombuweroyi, ngu sobowooro oruwanggo. Arisa,
ngu simoongga ngu bareyi yoweroyimboro om-
butoni ngu, enengo bareyi nguro dobookuringo
ngu kameyi ombutoni ngguyi ingoro, nguro ene
soru karo dowooro, endesina oorero, doongetero,
kameyi kenoweroyimboro oorewanggo.
2 Asa, bareyi dobookuringo kande eraya
nguromu kandegura ngu ingondudu kini, ko,
bare kandegura ngu ene ingonduduyedodo.
3 Bare ingonduduye kiningga enengo soru ngu
yowonggoku, ene Karasin ngu ene ma yoyingo.
4 Ene bare ingonduduyedodo ngu, enengo soru,
ko, Karasin nguya nggusingoro, ngu yoro om-
buyingo.
5 Ene bare yowoku oninggaku, sodedo ma omb-
utoni, nguro bareku kubooyerootoni wereyingo.
6 Suwoo kewooroko oni meno moguru tero,
eyingo. Bare yowoku oninggaku ombuteku ngu!
Nguro ye ooroya, ooreko kenoya, yoya ombuyi!
Eyingo.
7 Arisa, bareku ngu ingoro ootoogero, enengo
soru yomosiyoro yoonenengoyingo.
8 Asa, ngu naruno nguno, bare ingonduduye
kinikundo bare ingonduduyedodokuya eyingo.
Yendo Karasin gura noore yunootoyiga nggusin-
gowato. Noorendo sorungga kumoowero teteku
nga. Ero eyingo.
9 Ene nguro mande ingoro, enebana gumi
eyingo. Kini, noore Karasin ye nguya ko
noore nguya rogoyimo kini. Noorengo rogoy-
imo nangge. Ngundiroga ngu, mete ye ooroya,
Karasin gura uriyoyi. Ero eyingo.

10 Arisa, ngu bareku Karasin uriyowero
oorowutoyi ngu, ngu naruno nguno, bare
yoweroyi oninggaku ngu ombuyingo. Bare
kandegura ngu enengo soru kuri yomosiyoro,
yoonenengoro oodoyi, bare yoweroyi oninggaku
ngu omburo, bare yoro, ngu bare oore kandegura
nguya hoorooweyeroweroyi, ngu bidodo yoyoro,
ya oo simbo kayingo yanggakuno utoyi, ene
yamuko goodooyingo.
11 Kootuyisina, bare kandeguragaku Karasin
uriyowonggoku ngu omburo, yamuko utoro
eyingo. Urungga, urungga, ombuya, noorengo
yamuko goosooyuno! Ero eyingo.
12 Ene nguro mandeye ingoro, enebana gumi
eyingo. No yeno hamoo eteno. No ye watayi kini.
Ero eyingo.
13 Asa, Yisasdo mande gura soweyoro eyingo.
Ye komo ingonda teya sobowooyi! Ye oni gurado
ombuweroyi narungga ngu, ko sangga nguya, ye
ma ingootenggo. Eyingo.*

Ko Oni Kabusagobo Digi Beye Oowooyingga Sobowooyingo, Nguro Mande Adingayi
(Luk 19:11-27)

14 Yisasdo mande adingayi gura eyingo. Anut
Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo endega
enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu
ngandiro. Oni gura mera orirokono oorowuwero

---

* **25:13:** (Oningga bare yoweroyi, ngu Yisas. Kootuyisina, ene omburo, oni Anutno nowoondoyemo hamoo teyingo ngu bidodo yoyoro, sambo endemo oorewanggo. Ngu bare yoweroyi ngundiro.)

ngu, arisa, ngu enengo ko oni negoyerootoni, ombutoyi, enengo oo sitowi ko oni ngu kandeyemo yetoni sobowooweroyimboro.

15 Sobosobo oninggakundo enengo ko oniku wirikoyeroro, muriye yanggangoye kenoro, ingoro, nguro ene ngundiro digi beye andangero yunoyingo. Enengo kirikiri oni nguro muriye metemi oorengo kenoro, nguro ene ngu oninggaku ya simburigakundo digi beye oowooyingga oorengo K5,000 Kina sobowooni, ero inoyingo. Enengo kirikiri oni nguro muriye metemi kenoro, ngu oninggaku sobosobo oninggakundo digi beye oowooyingga K2,000 Kina sobowooni, ero inoyingo. Ngundiro nangge, ko oni guraro ene digi beye K1,000 Kina sobowooni, ero inoyingo. Ngundiro tero ngu, ene yoyokoro, orirokono toongeyingo.

16 Toongetoni ngu, arisa, enengo ko oni digi beye K5,000 Kina yowoku, ngundo ko yanggango tero, ngunonggo digi gumi K5,000 Kina gura ngundiro soweyoro yoyingo.

17 Ngundiro nangge, oni gurado digi beye K2,000 Kina yowoku, ene nguya ngundiro koyi tero, digi K2,000 Kina gura yoyingo.

18 Ngundiro nangge, ko oni digi beye K1,000 Kina yowokunggaku, ene digi yoro, oororo, mere sero, nguno sobosobo oningga nguro digi beyeku, nguno oongooyingo.

19 Kootuyisina, naru kinitetekuno, sobosobo oningga ko mayero, enengo ko oni kabusagaku yeyoro, digi beye yunoyingo, nguro mande ingowero.

20 Arisa, ko oni digi beye K5,000 Kina yowoku,

ene ko tero, ngunonggo digi K5,000 Kina ko yoro, enengo oo sobosobo onikuno oororo eyingo. Oo urungga, ge kuri digi K5,000 Kina nunowoku, nguno nenengombo ko yanggango tero, digi K5,000 Kina gura soweyoro yowonoku, nga keno. Ero eyingo.

21 Enengo oo sobosobo oninggakundo enengo mandeni ingoro, enebana gumi eyingo. Ge ko oni gome oorengo! Gedo ko gome hamoo tewo! Gedo nga digi beye bodaga sobowoowokuro, nguro no digi beye oowooyingga gunootoowega sobowo. Arisa, yano ombutooga, noya oni oni tewaro. Ero eyingo.

22 Ko oningga digi beye K2,000 Kina yowoku, ngundo digi beye K2,000 Kina gura soweyoro, yoro, omburo, oo simburinggaku etungoro eyingo. Oo simburi urungga, gedo digi beye K2,000 Kina nunowoku, ngundo ko yanggango tero, digi beye K2,000 Kina gura ko yowonoku, nga keno. Ero eyingo.

23 Etoni, enengo oo sobosobo oninggakundo eneya mande gumi eyingo. Ge ko oni gome! Gedo gome oorengo tero, ko gome tewo! Gedo nga digi beye bodaga gome sobowoowokuro, arisa, nguro no digi beye oowooyingga gunootoowega sobowo. Nguro ngu, yano ombutooga, noya oni oni tewaro. Ero eyingo.

24 Arisa, ko oni gura digi beye 1,000 Kina yowoku, nguya omburo, oo sobosobo oni urunggano eyingo. Oo simburi urungga, no kuri ingootenoku, ge digi beye woosooro, yoweroyi oni yanggango. Ge onindo kononggo oowari, gedo ma miyingo, ngu yoote.

25 Ngundiro nguro, no gengo sosorero, nguro
digi beye nunowoku, no sodedo oororo, mere
sero, nguno oongoowono. Ngu digi beye
nunowoku ngu, nga oorooteku nga. Ero eyingo.
26-27 Asa, oo sobosobo oni urunggakundo sang-
giri tero, mande gumi eyingo. Ge ko oni biy-
omi oorengo! Ge surekinikini oni! Ge kuri in-
gooteku ngu, no onindo kononggo nondo oowari
ma miyingo, ngu yootenoku, asa, ndawugaro
nguro, ge digi beye sobowo, ero gunowonoku,
ngu digi beye yeweroyi musiyomo, nguno ma
yewo? Noore digi beye ngundiro oorooteku ngu,
no ko ombutenokuno, arisa, ngunonggo digi beye
gura nguya yoro, yowuruwooro yowano.
28 Arisa, oni urunggakundo enengo ko oniya
eyingo. Ye ngu oningga, digi beye K1,000 Kina
inowonoku, ngu sobiyoya, noro ko oni gome digi
beye K10,000 Kinadodoga, ngu inoyi.
29 Ndawugaro nguro, oni gurado oo oowooy-
ingga ngu gome sobowoowaku ngu, arisa, no oo
oowooyingga gura soweyoro inowano. Ngundiro
nangge, oni gurado oo bodaga ngu biyomi
sobowoowaku ngu, asa, ngu oo bodaga ngu
dowooteku, ngu andangero yokowano.
30 Yo, ngundiro ko oni biyomingga ngu
owetoowe, enderoko mera ureriko ootooro,
ngunonggo sendo urungga tero, metokarikari
tero oruwanggo. Ero eyingo.

Anutro Nangoni Oni Kirarongo, Ngundo Oni Wirikoyerowa

31 Yisasdo mande ero yokoro ngu, asa,
yowoorengoro, enengo kirikiri onino ngandiro

eyingo. Kootuyisina, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo nenengo duridarinedodo ko ombuwano. Nenengo sambono Anutro Engel oni ngudodo omburo, ngu naruno duridarinedodo nenengo yaba bingaminedodo nguno bibitewano.

32 Ngu naruno nguno, oni simoo bare nono mayero yowuruwootoyi, nondo wirikoyeroro, wata eraya yoyewano. Yo, sobosobo onindo Sipsip andangero, pawa gurano yero, bo Meme andangero, pawa gurano yetenggoku, ngundiro tewano.

33 No Sipsip ngu andangeyerootoowe, ngu kandene metemisina oorowutoyi, ngundiro nangge, bo Meme ngu andangeyerootoowe, ngu kandene biyomisina oorowuwanggo.

34 Ngundiro nguro, oo bidodoboro sobosobo koreteyingo oningga, ngu enengo kandeyi metemisina oorootenggoku nguya ewa. Ye Awanembo kumana yunowa! Kuri mera nga keta tunootetoni, Awa ngundo endega enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu kuri yomosiyoyunowoku, ngu endegano nguno uwanggo.

35 Ndawugaro nguro, kuri no oodoro kumootoowe, nguno yendo oowari yoro nunowonggo. No sonoro ingootoowe, nguno yendo sono yoro nunowonggo. Ngundiro nangge, no ende gura onimu, ene yendo noyoro, yengo yano uwonggo.

36 Ngundiro nangge, no towi kinimu, nguno yendo towi nunowonggo. No sayi yootoowe, nguno yendo yomosinerowonggo. Ngundiro

nangge, no ya biyomimo oodoowe, ye nguno
oororo neyowonggo. Ero eyingo.
37 Ngu oni kandeyi metemisina oorootenggoku,
ngundo sumoo inoro, ngandiro mande gumi
ewanggo. Oo Simburi Urungga, ndawu
narunggano, ge oodoro kumootoyi, oowari
gunowooto? Ko ndawu narunggano, ge sonoro
ingootoyi, nguno noorendo sono gunowooto?
38 Ndawu narunggano, ge ende gura on-
imu geyoro goyoro, noorengo yano uwooto?
Ko ndawu narunggano, ge towikumba kinimu,
nguno noorendo towikumba gunowooto?
39 Ndawu narunggano, ge sayidodo tero,
ngundi, ge ya biyomimo oodoyi geyowooto?
Ene ngundiro ero, sumoo ewanggo.
40 Yisasdo enengo mandeye ngu ingoro,
enebana gumi ewa. No hamoo oorengo, yeno
ewano. Ye merako ngano noro konedoboonengga
oowooyi kinimu, ngu yomosiyowonggoku ngu,
asa, ye no nguya yomosinerowonggo. Ero eyingo.
41 Ngundiro nangge, no oni kandene biy-
omisina nguya ewano. Ye oonooteweroyi oni! Ye
noyokoya, de nombo ma kumooweroyi, nguno
oorowuyi! Ngu de nombo ma kumooweroyingga
ngu, ngu yengo Awaye Setando nguno enengo
Engel oni biyomidodo oriyi, ero yewo.
42 Ndadiro nguro, no kuri oodoro kumootoowe
ngu, nguno yendo oowari no ma nunoyingo.
Ngundiro nangge, no sonoro ingootoowe ngu,
nguno ye sono yoro, no ma nunoyingo.
43 No ende guraro onimu oruwonoku ngu,
ye noyoro, yengo yano ma uyingo. Ngundiro
nangge, no towikumba kinimu, nguno yendo

towikumba ma nunoyingo. No sayi kumooro,
ko, ya biyomimo nguya oruwonoku, nguno ye
omburo, ma neyoro hoorooweneroyingo, ero
ewano.
44 Yisasdo ngundiro etoni ngu, enebana mande
gumi ewanggo. Oo Simburi Urungga, ndawu
narunggano noore geyootooye, oodoro kumooro,
sonoro ingoro, ngundi, ge ende gura oni, ngundi,
ge towikumba kini, ngundi, ge sayi kumooro,
ko, ge ya biyomimo nguya oodoyi, nguno noore
ge ma yomosinggeroyingo? Ngundiro sumoo
ewanggo.
45 Ngundiro sumoo etoyi ngu, asa, Yisas
enebana mande gumi ewa. No hamoo oorengo,
yeno eteno. Ye merako ngano oni gura oowooyi
kinimu, ma yomosiyoyingo ngu, ye no nguya ma
yomosinerowonggo. Ero eyingo.
46 Ngundiro nguro, ngu oni ngu uri biyomi
yoro, Setanro ende de nombo ma kumooweroy-
ingga, nguno oorongooyerootoowe, sugi sugi
ogingo yoro oruwanggo. Ngundiro nangge, oni
nenengo kandene metemisina oorootenggoku,
ene ngu musiyo metemimo nguno, Anutya sugi
sugi keta oruwanggo. Ero eyingo.

26

*Tabango Onindo Yisas Ureyi Kumooweroyim-
boro Mande Gosiyoro Eyingo*
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53)

1 Yisas mande bidodo etuyeromukoro, yokoro
ngu, ngu naruno, enengo kirikiri oniya eyingo.
2 Ye kuri ingootenggo. Naru erayaga nguya
yokoro, Anutro sunggi kenoro, dagayeroyingo

naruwo, oowooyi Pasowa, ngu tunootewa. Ngu naruno, no Anutro Nangoni Oni Kirarongo, onindo no mundi oni kandeyemo yootunoneroro, de omukondino nureyi kumoowano. Ero eyingo.

3 Ngu naru nguno, Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi sobosobo oniku, ko, Iserel oniro tabango oni bidodo, Kayiyapasro ya gome oorengo, nguno yowuruwooyingo. Kayiyapas ngu Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi sobosobo oni koreteyingo.

4 Yo, tabango onindo yowuruwooro, ene oore erewero mande gosiyoro, Yisas yoro, ya biyomimo yewero tero, ureyi kumooweroyimboro teyingo.

5 Ene ngandiro ingondudu tero eyingo. Noore naru kundingiyimo, ngu ooga ngu ma tewato. Ndadiro nguro, oni simoo baredo me ebe ngu yeyi tunootewa, ero eyingo.

Baregado Yisas Tabangomo Kumu Bo Urumi Ndindingo Gomengga Wendoyingo
(Mak 14:3-9; Yon 12:1-8)

6 Ngu naruno nguno, Yisas Betani endemo oororo, kuri oni gorimambudodoga oowooyi Sayimon, ene nguro yano oorowuyingo.

7 Ngu naruno nguno, bare gura omburo, ngu nggusiyi gome oorengongga digibo teyingo, ngu kumu bo urumi gura ndindingo gomemu oruwoku, ngu urini urungga yokoro uriyoyingo. Ngu oo ndindingo gomengga ngu yootoni, Yisas ene oo neweroyi yabano bibitetoni ngu, ene ngu bo urumi nggusiga ngu Yisas tabangomo wendoyingo. Ngu barega ngundo muringga teyingo

ngu, ene Yisasro gome oorengo ingoro, ngundiro tero etuyeroyingo.
8 Enengo kirikiri oni oruwonggoku, ngu kenoro, nowoondoye biyomi yero eyingo. Ndawugaro, nga bo urumi gomengga nga kingo yomburiyoote?
9 Nga ngu oni yunootoyi, ngundo uriyootoyi ngu, nguro urini urungga yoro, ngundo mete angoyi oni yunoweroyi. Ero eyingo.
10 Yisasdo enengo nowoondoye kuri kenoro, ingoro eyingo. Ndawugaro, ye nga barega nga kowuri inootenggo? Ene muri gome ngu nono tete.
11 Angoyi oni ngu yeya suwooyi sano oruwanggo. Narudodomo, ye mete ene hoorooweyerowanggo. Ene no ngu, yeya suwooyi sano ma oruwato.
12 Barega ngundo ingoro, tenunooteku nga, ene bo urumi no gowenemo yeteku ngu, ene no mereno noyeweroyi, nguro no yomosineroote.
13 No hamoo oorengo yeno eteno. Mera bidodomo, Anutro Mande Keta Mesarango ngu wesiyoro, ewanggoku ngu, nga bare ngando teteku nga nguya mandeni ero, nguro nguya ingondudu tero ingowanggo. Ero eyingo.

Yudasdo Yisas Tabango Oni Yunoweroyi Nguro Mande Gosiyoyingo
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Ngu narunggano nguno, Yisasro kirikiri oni kande eraya kegidemboro eraya, nguromu gura, Yudas Iskariyoot, ngundo ene Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo onikuno oorowuyingo.

15 Yudasdo eneno sumoo eyingo. Yendo
ndawu ooga ngu nunootoyi, Yisas yoro, omburo,
kandeyemo yunowano? Ero eyingo. Enengo
mande ngundiro ingoro, arisa, ene digi beye
doobe kabusa (30 Kina) kandeyimo yeyingo.
16 Ngu naruno, Yudasdo damoni yero, oore
erewero, ndawu narunggano Yisas yootunoro,
mundi oni kandeyemo yeweroyimboro.

Yisasdo Oowari Kundingiyi Kirikiri Oniya Neyingo
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14; 21-23; Yon 13:21-30)

17 Kowooyingomboro naru koreteyingo,
oomanongoyingo Yis kini neweroyi naruwo
tunootetoni, kirikiri oni Yisasno omburo,
sumoo eyingo. Gedo ngu noore ndano saya,
naru kundingiyi nguro oowari yomosiyoro,
neweroyimboro ingoote? Ero eyingo.
18 Yisasdo enengo mandeye ngu ingoro,
enebana gumi ero eyingo. Ye ende gurano
uya ngu, oni gura Anutdo rogo tewoku, nguno
ooroya, ngandiya eyi. Oo etuyeroyingo oningga,
ngundo ete. Noro naru namoko tetoni, nguro
no nenengo kirikiri oniya gedo yano oowari
kundingiyi newato ero ete, ngundiya eyi.
19 Ene ngundiro etoni, arisa, kirikiri oniku
uro, Yisasdo ewoku ngundiro tero, ene oowari
kundingiyi ngu yomosiyoyingo.

20 Suwootetoni, enengo kirikiri oni kande er-
aya kegidemboro erayagakudodo, oo neweroyi
yabano bibiteyingo.

21 Oo nerootoyi, Yisasdo eyingo. No hamoo
oorengo, yeno eteno. Oni gura ye kewooroyemo
nganonggo, windogayi no yootunoneroro, mundi
oni kandeyemo noyewa, ero eyingo.
22 Kirikiri oniku enengo mandeni ngu ingoro,
nguro ene nowoondoye kowuri urungga ingoro,
guranangge nangge oororo, Yisas sumoo inoro
eyingo. Ge noya ete, bine? Ero eyingo.
23 Ngundiro etoyi, asa, Yisasdo mande gumi
eyingo. Nga oningga noya kandenari koondomo
gobooro yeterokungga, ngando mundi onino
yootunonerowa.
24 Yo, oo bidodo kuri Anutdo enengo mande
nakangoyingo ngu, no Anutro Nangoni Oni
Kirarongo, nono engge ngundiro tunootewa.
Ngundiromu oningga no Anutro Nangoni Oni
Kirarongo, mundi onindo oni yootunonerooteku
ngu, ngu oni yooge! Yo, no ngu oningga ngu oni
yooge, ene nemimbo ma bisiyoyingo ngu, kowuri
ngundiro ngu eneno ma tunootewa. Ero eyingo.
25 Ngu naruno, Yudasdo mundi oni kandeyemo
yewero mande gosiyowoku, ngundo Yisasno
eyingo. Oo etuyeroyingo oni, ge noya ete, bine?
Etoni, Yisasdo mande gumi eyingo. Gengombo
eteku ngu nangge. Ero eyingo.

Yisasdo Oowari Kundingiyi Damoni Yero, Kirikiri Oni Yunoyingo

(Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Korind 11:23-25)

26 Ene oo nero oodoyi, Yisasdo oomanon-
goyingo gura yoro, Anutno yemboongero,
oosowooro bayetero, yunoro eyingo. Nga yoya
neyi. Nga nenengo songgiwine. Ero eyingo.

27-28 Ngundiro ero ngu, ene Wayin sonoyi tobaga ngu yoro, Anutno yemboongero, yunoro eyingo. Ye bidodo nga Wayinngga nga neyi. Ngangga nga, ngu nenengo sidudarone. Nga sidudaronengga, ngando Anutdo sunggi mande keta ewoku, ngu gosiyoote. Ngu no oni simoo bare oowooyingga ngu, enengo weti mbumbuwaye andangewero ingoro, nenengo sidudarone enengo wendowano.

29 Nguro ngu, no yeno hamoo oorengo eteno. No nga Wayinngga nga ko ma newano. Kootuyisina, Anutdo endega nguno enengo oni simoo bare soboyerooteku, ngu sambo endegano nguno, no Wayin sonoyi keta yeya, ko newato. Ero eyingo.

30 Ngundiro tero ngu, asa, ene Anutro bingami okooro, yambo gura utoro yokoro, kootuyisina ootoogero, puringga oowooyi Olib, nguno ooreyingo.

Yisasdo Pitaya Eyingo Ge No Noyokoro, Kootu Nunowa
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38)

31 Ngu naruno nguno, Yisasdo kirikiri onikuya eyingo. Nga suwoongga ngano, yengo nowoondoyemo hamoo teyingo ngu, nono yomburiyowanggo. Yo, hamoo, ye bidodo noyokoro sawanggo. Kurimi, Anutro mandeno ngu ngandiro nakangoro eyingo.

No Sipsip Simburi utoowe, nguro Sipsip sosorero, mera bidodomo songo songo sawanggo. Ngundiro nakangoro eyingo. (Sekarayiya 13:7)

32 Ene no merenonggo ko ootoogewanokuno,
nguno no ye koreteyunoro, Galili merako
oorowuwano. Ero eyingo.
33 Ene ngundiro etoni, asa, Pita Yisasya mande
yanggango gumi eyingo. Oni bidodo ngu ge
goyokoro, satoyi ngu, ene nondo ngu ge ma
goyokoro toongewano. Ero eyingo.
34 Yisasdo enengo mandeni ngu ingoro, enebana
gumi eyingo. No geno hamoo eteno. Nga su-
woonggano ngano, kootoori ma eyingomo ngu,
ge tambu kabusa no oowoone oongoowa. Ero
eyingo.
35 Ngundiro etoni ngu, Pitando Yisasya mande
yanggango gumi eyingo. No mete geya ku-
moowaroku ngu, no ge oowoongge ma oon-
goowanoku ngu! Hamoo oorengo, kini! Etoni,
kirikiri oni bidodo mande guranangge ngundiro
nangge eyingo.

Yisasdo Gesemani Kono Nguno Yem-boongeyingo
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Ngu naruno nguno, ene oororo, musiyo gura
oowooyi Gesemani, nguno oorowuyingo. Nguno
Yisasdo enengo kirikiri onikuno eyingo. Ye ngano
bibiteya oriyi. Oodoyiga, no oororo, anduno
Anutno yemboongewero. Ero eyingo.
37 Yisasdo kirikiri oni kabusa yoyoro, eneya
oorowuyingo. Ngu kirikiri oniku ngu, Pita ko
Sebedi simoongo eraya, ngundo oorowuyingo.
Nguno ngu, Yisas damoni yero, newende kowuri
urungga oorengo ingoyingo.

38 Ngundiro ingoro, ene kirikiri oni
kabusagakuno eyingo. No gabone kowuri
urungga oorengo yero, ngundiro tero, namoko
yomburinerowa. Ngundiro nguro, ye ngano
ootooya, ye komo ingondare meyeya soboneroyi,
ero eyingo.
39 Yisas ngundiro ero, ene bodaga songo oororo,
merako bagootero wereyingo. Ngundiro tero,
Anutno yemboongero eyingo. Oo Awane, nga
toba kowuri ogingo urungga nga, ngu mete gedo
andange. Ene ge noro ingondudune ma key-
owero. Kini, no gengo ingonduduge ngu nangge
keyowano, ero eyingo.
40 Ngundiro yemboongero yokoro ngu, ene
ootoogero, kirikiri oni kabusagakuno oororo,
yeyootoni, wetorootoyi, yeyoro, Pitaya eyingo.
Ndawugaro, ye kabusaga naru bodagano, no ma
sobonerowonggo?
41 Ye gome sobowooya, yemboongeya,
ngundiro tetoyi ngu, Setando towooyerootoni
ngu, ye yanggango oruwanggo. Hamoo, ye
nowoondoyebo ngu tewero ingootoni, ene
goweyebo ngu sureyekiniyero yanggango ma
yete, ero eyingo.
42 Ngundiro ero, ene tambu eraya ko oororo,
Anutno kira ero eyingo. Oo Awane, ge nga
tobagano ngano sono neni, ero ingoro, ma yoro
yokowaku ngu, arisa, no bidodo nemukoro,
gengo ingooteku, ngu nangge keyowano, ero
eyingo.
43 Ene ngundiro yemboongero ero yokoro, ene
kirikiri onino ko oororo, yeyootoni, ene kubooye-
rootoni, ene wetororiyingo.

44 Ngundiro yeyoro, ene yoyokoro, ko oororo,
tambu kabusa koretero yemboongewoku, ngu
ngundiro nangge, ko yemboongeyingo.

45 Yemboongero yokoro ngu, enengo kirikiri
onino ko omburo eyingo. Ye komo kengero,
wetoro, oorootenggo, bine? Ye ingoyi! Ataga,
no Anutro Nangoni Oni Kirarongo mundi
oni, ngundo noyoro, mbumbuwadodo me oni
kandeyemo noyewanggo.
46 Arisa, ye ootoogetoyiga oorowuwooto.
Kenoyi! Me oni no yootunoneroro, oni
sanggiri kandeyemo noyeweroyi oninggaku ngu,
ombuteku andu! Ero eyingo.

Yudasdo Yisas Oni Sanggiri Kandeyemo Yeyingo
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12)

47 Yisasdo mande ewootoni, Yudas Yisasro
kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayaga,
(12) nguromu gura me oni oowooyinggadodo
yowuruwooro ombuyingo. Yo, me oni oowooy-
ingga nguya duge, mata komuko ebe ureweroyi
oo ngu yootoyi, Anutro wooro yeyingo oni
kundingiyi nguro sobosobo oniku, ko, Yuda
oniro tabango oni, ngundo sureyerootoyi ombu-
wonggo.
48 Windogayi oni Yudas, ngundo kuri sunggi
gura yunoro eyingo. Nondo ngu oningga kandeyi
dowooro, yenggonangoro, dureyootoowega ngu,
ngu oningga ngu Yisas. Ngu dowooya, yoya
oorowuyi. Ero eyingo.

49 Asa, Yudas sodedomangge Yisasno oororo
eyingo. Oo etuyeroyingo oni, suwoo gome ero,
ene kandeyi dowooro yenggonangoyingo.
50 Ene ngundiro tetoni, asa, Yisasdo mande
gumi eyingo. Doboone, ooga tewero ingoro, om-
buteku ngu, asa, sodedomangge te! Ero eyingo.
Ngundiro etoni ngu, me onikundo Yisasno kand-
eye oorongooro dowooyingo.
51 Ngundiro tetoyi ngu, asa, Yisasro kirikiri oni
gurado kewooroyemonggo sanggiri tero, enengo
duge sobiyoro, yoro, ngundo Anutro wooro
yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo oni ko-
reteyingo, nguro kirikiri oninggaku doongooro
urewero teyingo. Nguro ene duge oorongootoni,
woosooro oorowutoni, sodeyi nangge takatoni
soreyingo.
52 Yisas ngundiro kenoro ngu, enengo kirikiri
oningga nguno eyingo. Gengo duge ngu ko
musiyomo ye. Oni bidodo dugebo oni ureyi
kumoowanggoku ngu, ene nguya dugebo yureyi
kumoowanggo.
53 Ge komo gome ingo! No mete Awanemo
meno etoowe, enengo sambo endemo oni
oowooyingga oorengo soweyerootoni, omburo,
hooroowenerowanggo.
54 Ene no ngundiro tewanoku ngu, oo bidodo
Anutdo kuri ero nakangoyingo, ngu engge ne-
nengo ma tunootewa. Ngundiro nguro, ene komo
oo ewoku, ngundiro nangge, tunootewa. Ero
eyingo.
55 Ngu naruno, Yisasdo me onikuno eyingo.
Ye ndawugaro duge, mata komuko ebe ure-
weroyi oo ngu dowooro, omburo, no yakaka

oni ngundiro nodowootenggo? Naru oowooy-
ingga, no yeya Yuda oniro yowuru ya Tembelno
ootooro, mande yunororuwonoku, ene ye nguno
ma nodowoowonggo.
56 Ene ataga oo tunooteteku nga, kuri Anutro in-
gondudu eyingo onindo nakangoyingo, ngu ataga
engge tunootete. Etoni, ngu naruno, enengo
kirikiri oniku sosorero, nguro ene Yisas yokoro,
sodedomangge samukoyingo.

*Oni Yisas Yoro, Oni Tabangokudodo Yowuru-
wooyingo*
*(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Yon 18:13-
14, 19-24)*
57 Onikundo Yisas yoro, Anutro wooro yeyingo
oni kundingiyi, nguro sobosobo koreteyingo
oowooyi Kayiyapasro yano oorowuyingo.
Mosesro mamana mande etuyeroyingo oniku,
ko, Yuda oniro tabango oni bidodo mayero,
yowuruwooro oruwonggo.
58 Ene Pitando Yisas keyoro, oororo, ene
boda orirokoyi oriyingo. Pitando ememonggo
torige penggopenggootero, kundingi oniro ta-
bango urungga, ngundo yasiriko uyingo. Ngu
yangga nguro kumba ootuwoo onindo de katoyi,
Pita ngu yokowero nombono omburo, de yokoro,
ngunonggo Yisasno ndadiro tewanggoku, nguro
ingoweroyimboro bibiteyingo.
59 Anutno wooro yeyingo oni kundingiyi nguro
sobosobo oniku, ko, yowururo oni tabango
bidodo, ngundo Yisasro mande godange goweyi
sanggaweroyi oninggaku ereweyingo. Ndadiro
nguro, ene ureyi kumooweroyimboro oore
ereweyingo.

60 Nguno ngu, oni oowooyingga tunootero,
ngundo mande godange oowooyingga Yisasno
sanggawero eyingo. Ene mande nenengo gura
ero, ngu keyoro, nguno ureweroyi ngu ma
kenoyingo. Ngundiro tetoyi, kootuyisina, oni
eraya tunootero, omburo, ngandiro eyingo.
61 Nga oningga ngando ngandiro ewo. Yudaro
yowuru ya, Tembel, ngu nondo mete toongooro,
naru kabusagomo, ko yewano, ewo, ero eyingo.

62 Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi
nguro sobosobo koreteyingongga, ngundo
enengo mande ingoro, kewooroyemonggo ngu
ootoogero, dikaro, Yisas sumoo inoro eyingo.
Ge mande nga gumi ma ewa? Nga mandega
nga mande wirikoyingo oni doongeyemo, ge
bungomo etenggo. Ge mande moore, ngundi kini
bine? Ero eyingo.
63 Yisasdo enengo mande ngundiro ingoro
ngu, nenetero, mande gumi ma eyingo. Nguro
kundingiyi oniro tabangokundo, Yisas ko sumoo
inoro eyingo. Anut keta oorooteku, ngu oowooyi-
monggo mande hamoo awuno oorengo sorumi-
monggo, nooreno etooga ingowato. Ge Krayis,
Anutdo noore yoyoweroyimboro sunggi yeyingo
oni, ko, Anutro Nangoni hamoo, bine? Ero
eyingo.

64 Asa, Yisasdo enengo mandeni ngu ingoro,
enebana gumi eyingo. Gedo kuri ewoku, nguro
no yeno eteno. Ataga ko kootuyisina nguya, ye
no Anutro Nangoni Oni Kirarongo neyootoyi, no
Anut yanggangonidodo ngu kandeyi koondosina
bingamidodo bibitewano. Eme no sambono go-

boore ngu sanganimo omburo oodoowe, ney-
owanggo. Ero eyingo.

65-66 Yisasdo ngundiro etoni ngu, asa,
kundingiyi oniro tabangonggakundo enengo
nengguro dowooro, omboongero, sanggiri
oorengo tero eyingo. Ene Anut kootuyisina
yomooyinoro mande eteku nga! Noore oni
gidaregano meno etooye omburo, ngundo mande
gura ma ewanggo. Kini, enengombo mande eteku
nga, noorengombo nenengo enengo mandeni
ingooteto. Ene Anut kootuyisina yomooyinoro
mande ete. Nguro ngu, ye enengo mande
ingootenggoku ngu, ye ndadiro ingootenggo?
Ngundiro sumoo etoni, enendo gumi eyingo.
Yisasdo Anut yomooyinoro mande biyomi
kootuyisina eteku, nguro ene komo ureyiga
kumooni, ero eyingo.

67-68 Arisa, oni gidaregado Yisas ene doongeyi
dobengoro, omukumundoongomo mukendon-
goro, nguno utoro eyingo. Ge Krayis, gengo
ingondudunonggo ngu yootunoya e. Onendo
guroote? Ero yomooyinoro eyingo.

Pitando Eyingo. No Yisas Watayi Kini, Ero Eyingo
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18, 25-27)

69 Pita ngu enderoko ya gosingomo nguno bib-
itero oodoni, kundingiyi oniro tabango urungga,
nguro kirikiri bare gura tanggeyimo omburo
eyingo. Ge nguya Yisas Galili mera oningga, ge
nguya oruwori, ero eyingo.

70 Kirikiri baregakundo ngundiro etoni, asa, Pitando oni oowooyingga doongeyemo, no ngu oningga ngu, no watayi kini. No gedo mandega eteku ngu, no watayi kini. Ero eyingo.

71 Ngundiro ero yokoro, Pita endesina sisipawa nguro yamuko dabemimo ooretoni, bare gurado kenoro, oni namoko dikayingokuno eyingo. Nga oningga nga nguya, Yisas Nasaret oningga nguya oruwori, ero eyingo.

72 Ene ngundiro etoni, asa, Pita Yisas oowooyi ko oongooro eyingo. Hamoo oorengo, sorumimonggo, no nga oningga nga no watayi kini! Ero eyingo.

73 Asa, ene bodaga oode, oni namokono oruwonggokundo Pitaya ko eyingo. Hamoo oorengo, ge Yisasro oni gura. Gengo mande eteku, ngu Yisasro mande bungeyi ngundiro. Ero eyingo.

74 Ene ngundiro etoyi, arisa, Pita manggaru tero eyingo. No yeno etenoku, no nenengo ma ewanoku ngu, asa, Anutdo nguro ogingo gumi nunowa. Arisa, no hamoo oorengo, sorumimonggo awuno etenoku ngu! Ngu oningga yendo etenggoku ngu, no ma ingooteno! Ero eyingo. Ngundiro etoni, sodedomangge, kootoori eyingo.

75 Pitando kootoori etoni, ingoro, arisa, kuri Yisasdo mandega eneya eyingo, ngu ingondudu urungga teyingo. Kootoori ma eyingonggakuno ngu, ge no oowoone tambu kabusa oongoonerowa, eyingo. Pita ngu ingoro, nguro ene oruwoku musiyo ngu yokoro, sendoro biyobiyomi oorengo teyingo.

27

Yisas Yoro, Payilat Oni Urungga Nguno Oorowuyingo
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yon 18:28-32)

1 Sengetoni ootoogero, Anutro wooro yeyingo oni nguro sobosobo oniku, ko, Iserel oniro tabango oniku, ngundo yowuruno mande guranangge gosiyoro, eweroyimboro yowuruwooyingo. Nguro ene Yisas ureyi kumooweroyimboro mande gosiyoyingo.
2 Mande ngundiro gosiyoro ngu, asa, Yisas utombo (sen) gosiyoro, yoro, oororo, Rom Gabuman oni, Yuda mera nguro oo sobosobo oni urungga, oowooyi Payilat, ngu kandeyimo yeyingo.

Yudas Ngu Muringga Ngu Tewokuro, Nguro Nowoondoyi Tero, Enengombo Bungeboro Teyingo
(Aposel 1:18-19)

3 Ngu naruno, Yudas oningga, ngundo Yisas damoni tero, mundi oni kandeyemo yunoyingo oningga, ngundo Yisas ureyi kumoowero mande gosiyootoyi, ngu kenoro, ingoro, nguro ene muri biyomi tewoku, nguro nowoondoyi tero, Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo oniku, ko, Iserel oniro tabango onikuno oororo, digi beye doobe kabusa (30 Kina) ko yunowero teyingo.
4 Yudasdo mande ngandiro onikuno eyingo. Nondo weti mbumbuwa tero, Yisas ye kandeyemo yewono. Ene oo biyomi gura ma teyingomu, ngu nondo damoni tewonoku, nguro ene kumoowa. No mbumbuwa urungga oorengo

tewono, ero eyingo. Enengo mandeni ngundiro
ingoro ngu, enebana mande gumi eyingo. Ngu
gengombo tewokuro, ngu gengomu nangge! Ero
eyingo.
5 Yudas nguro mande ingoro, nguro ene
newende kowuri urungga oorengo ingoro,
digi beyeku yoro, Tembelro yawasa sanganimo
oorongooni uwo. Ngundiro tero, ene oororo,
utono bungeboro tero kumooyingo.
6 Asa, ngu naruno nguno, Anutro wooro
yeyingo oni nguro sobosobo oniku, ngundo ngu,
digi beyeku yoro eyingo. Nga digi beyega
ngando, ngu oni ureyi kumooweroyi nguro uriyi.
Ngundiro nguro, nga digi beye biyomingga nga,
Tembelro digi beye nguno ma yowuruwooro
yewato, ero eyingo.
7 Nguro ene mera gumisina nguno, mera
kumbe gome nguno ooroote. Nguno ngu, Anu-
tro wooro yeyingo oni nguro sobosobo oniku,
ngundo mande gosiyoro, mera kumbe teweroyi
simburigaku digi beye inoro, ngu mera kumbe
musiyonggaku uriyoyingo. Ngu mera gumi uriy-
owonggoku, ngu oni sowe gidarega Yuda oni kini
orirokonggo mayeyingo, ngu kumootoyi, nguno
mereyeroweroyimboro, nguro musiyo.
8 Ngundiro tero, ngu mera guminggaku ngu
oowooyi, siduro mera, eyingo. Ngu oowooying-
gaku, ataga ngundiro ooroote.
9 Ngundiro tetoyi ngu, kuri Anutro ingondudu
eyingo oni, oowooyi Yeremayiyando mandega
eyingomu, ataga engge tunootete. Ene ngandiro
eyingo.
Ene ngu digi beye onibiga kande eraya ngu yoro,

Iserel onindo ngu uriyowero, ngundiro rogo teyingo.
10 Ngundiro tetoni, ngu digi beyekundo mera kumbe teweroyi simburigaku inoro, enengo mera uriyoyingo. Oo Simburi Urunggado nono mande eyingomu ngundiro. Ero eyingo. (Sekarayiya 11:12-13)

Payilatdo Yisas Sumoo Inoyingo (Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yon 18:33-38)

11 Ngu naruno nguno, oni ngu Yisas yoro, omburo, Gabuman oni koreteyingo urungga doongeyimo yeyi dikayingo. Payilat ngundo Yisas sumoo inoro eyingo. Ge Yuda mera oni simoo bare ngaro oni sobosobo koreteyingo urungga, bine? Ero eyingo. Ngundiro sumoo etoni, Yisasdo mande gumi ngandiro eyingo. Yo, gedo eteku ngundiro. Ero eyingo.
12 Anutro wooro yeyingo oni nguro sobosobo oniku, ko, Iserel oniro tabango oniku, ngundo kingo mande godange Yisas goweyi sanggawero etoyi, ene mande gumi gura ma eyingo.
13 Ngu naruno nguno, Payilatdo ko Yisas sumoo inoyingo. Ge gowegemo mande gura gura geno sanggawero etenggoku nga, ge ma ingoote? Eyingo.
14 Ene ngundiro sumoo etoni, ene Yisasdo mande ngu Payilatno gumi gura ma eyingo. Ngundiro nguro, Gabuman oni mera sobosobo oni urungga, ngundo ingondudu urungga teyingo.

Payilatdo Yisas De Omukondino Sanggaweyi Eyingo
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yon 18:39, 19:16)

15 Dagoma bidodomo, naru kundingiyi oowooyi Pasowa, ngu naruno, mera sobosobo oni urungga nguro muriye ngu ngandiro. Ya biyomimo oni guranangge andangetoyi toongewa. Ngundiro nguro, oni simoo bare enengombo oni guraro etoyi ngu, arisa, Payilatdo ngu oningga ngu nangge andangetoni toongewa. Payilatdo ngu muringga ngu tero, nguno Yuda oni simoo bare oni oni teyunoweroyimboro teyingo.
16 Ngu naruno, ene oni biyomi gura moore, ngu ya biyomimo oruwoku, ngu oowooyi Yisas Barabas.
17 Arisa, oni simoo bare mayero, yowuruwootoyi, Payilatdo sumoo yunoro eyingo. Yendo ngu, nondo ndawu oningga yokootoowega, toongeni, ero ingootenggo? Yisas Barabas andangetoowega toongeni; ngundi, Yisas Krayis etenggokungga, ngu Anutdo ye yoyowero sunggi yeyingo oningga, ngu andangewe, bine? Ero eyingo.
18 Ene ngundiro sumoo ero, ndadiro nguro, ene kuri ingowoku, ngu Yuda yowuru yaro sobosobo oni ururuku, Yisasdo oo tewoku, nguro nowoondoyemo boguwooro, ingoro, nguro ene mundi oni kandeyemo yero, ureyi kumoowero teyingo.
19 Payilatdo ngundiro ingoro, nguro ene bibitero, Yisasno mande sanggawero etoyi, ngu wirikoro oodoni ngu, ngu naruno, enengo bareyibo mande yanggango soweyoro eyingo. Ge ngu

oni nenengonggano, nguno oo gura ma tewero.
Ndadiro nguro, suwoono, no gabono ene kenoro,
nguro nowoondone kowuri urungga oorengo in-
gowono, ero eyingo.
20 Ene Anutro wooro yeyingo oni nguro so-
bosobo oniku, ko, Iserel oniro tabango oniku,
ngundo oni simoo bare sureyeroro, Payilatno
etoyiga, Barabas andangeya, yunoya, Yisas ure-
yiga kumooni, ero eyingo.
21 Arisa, Payilat ngundo ko sumoo yunoro
eyingo. Nga oni erayaga nga, yendo ngu ndawu
oningga andangeya yokowe, ero ingootenggo?
Ene ngundiro etoni ngu, asa, Barabas andangeya
yoko, ero mande gumi eyingo.
22 Payilatdo enengo mandeye ngu ingoro,
enebana gumi ngandiro eyingo. Ngundiro nguro,
nondo Yisas Krayis etenggokungga, ngu ndadiro
teyinowano? Ero eyingo. Ngundiro etoni,
oni simoo bare bidodo manggaru urungga tero
eyingo. De omukondino boorowooyi! Eyingo.
23 Ene ngundiro meno etoyi ngu, asa, Payilatdo
mande gumi eyingo. Ndawugaro? Ene ndawu
oo biyomingga tewo? Etoni, ene oni simoo bare
bidodo ko manggaru urungga tero eyingo. De
omukondino boorowooyi! Ero eyingo.
24 Ngundiro meno etoyi ngu, asa, ngu naruno
nguno, Payilat ngu enengo ingonduduye ngu
ene ingooteku, ene damoni yero, ebe urungga
yeyi, tunooteweroyi tetoyi, nguro enengo man-
deni nguya ma ingoyingo. Ngundiro nguro,
ene ngandiro eyingo. Nga oningga nga, ene oo
biyomi gura ma teyingo, nguro no ene ureyiga
kumooni, ero, ma rogo teteno. Nguro ngu, no

ngu ooga nguro kandene sonowooro, andangero, yengo kandeyemo yetenoku ngu! Ataga ngu yengomu nangge. Ero eyingo. Ngundiro ero, ene sono yoro, oni simoo bare doongeyemo kandeyi sonowooyingo.

25 Ngundiro tetoni, oni simoo bare bidodo mande gumi eyingo. Nga kowuringga mete ombutoni, noorengombo simoonanidodo koorowoowato. Ero eyingo.

26 Ngundiro nguro, Payilatdo ngu nangge ingoro, nguro ene Barabas andangero yunoyingo. Ene Yisas turimbo gisasaruboro yoro, me oni kandeyemo yunootoni ngu, ngundo de omukondi sanganimo sanggaweyi, ero yunoyingo.

Me Onindo Yisas Yomooyinoro Mande Eyingo (Mak 15:16-20; Yon 19:2-3)

27 Arisa, Payilatro me oni bidodo Yisas yoro, Rom Gabumanro yano uro, nguno Yisas yomooyinoro, utoro, yomburiyowero mayero yowuruwooyingo.

28 Me onindo Yisasro nengguroni ngu andangero yokoro, enendo nengguro dagoyiga yoro teyinoyingo.*

29 Ene uto sanggiridodomu ngu yoro, ngundo Yisasro tomuku teyinoyingomu, ngu yoro, enengo tabangomo kutuwooyinoyingo. Ngundiro tero, kumuku wimbuyiga yoro, kandeyi koondosina yeyingo. Ngu kumuku wimbuyiga ngu mera oo sobosobo koreteyingo yanggangoni, nguro sunggiyi, ero, nguro ene

---

* **27:28:** (Ngu tomoku, kumba dagoyiga ngu oni tabango ururumboro sunggi ngundiro teyinoyingo).

kandeyimo yetoyi dowooyingo. Ene ngundiro tero, Yisas tanggeyimo boodooye oondoogero, yomooyinoro mande urungga ero eyingo. Ge mayeteku nga! Ge Yuda oniro oo bidodo sobowooyingo oni koreteyingo urunggaku ge! Ero eyingo.

30 Ngundiro ero, mukendongoro, ngu kumuku wimbuyigaku kandeyimonggo sobiyoro yoro, ngundo tabangomo oorongooro ureyingo.

31 Me onindo Yisas yomooyinoro yokoro ngu, arisa, enengo nengguro dagoyigaku andangero yokoro, Yisas enengo nenggurogaku yoro, ko teyinoyingo. Ngundiro tero, Yisas yoro, de omukondino yureweroyi musiyomo, nguno oorowuyingo.

Me Oniku Yisas Yoro, De Omukondino Sanggaweyingo

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27)

32 Ngu naruno nguno, me oniku oorekanare oorowutoyi, oni gura oowooyi Sayimon ngu endeni oowooyi Sayirin, ngu ombutoni kenoyingo. Kenoro, ngu me onikundo nguno dowooro, woosooro, sureyootoyi, oororo, Yisasdo de omukondigaku ngu inootoyi koorowooyingo.

33 Ene ngundiro koorowootoni, yade oororo, mera musiyo gura, oowooyi Golugata, nguno tunooteyingo. Golugata oowooyingga nguro muri ngu ngandiro: tabaye wimbuyi musiyo.

34 Nguno ngu, ene sono kowoododo Wayindodo yowuruwooyingomu Yisas inootoyi, ene ngu sono kowoonggaku nero towoongootoni, ngu yokoyingo.

35 Ngundiro tero ngu, ene Yisas de omukondino
dowooro, sanggawero, enengo nengguroni yoro,
ebe pawapawamu tero, yoweroyimboro koon-
doongetero, oni gurado dagayeroro ngu, asa,
ngundo yoyingo.
36 Ene ngundiro tero, ngu mera musiyong-
gakuno bibitero sobowooyingo.
37 Yisas tabango sanganimo de omukondi
sosowoomo wirikoyeroyingo oni, ngundo mande
ewoku, ngu so uyi gurano ngandiro nakan-
goyingo. Nga Oningga Nga Ngu, Yisas. Ene
Yuda Oniro Sobosobo Oni Koreteyingo Urungga
Oorengo. Ngundiro nakangoyingo.
38 Ngu musiyomo nguno, oni biyomi eraya
Yisas tanggeyi gide gide booroyeroyingo. Gura
kandeyi koondosina, gura kandeyi biyomisina
booroyeroyingo.
39-40 Oni simoo bare mayero, kenoro,
yomooyinoro mande ero, tabadori tero, kandesisi
tero, kenoro eyingo. Ehe! Ge nga oningga
ngando yowuru ya tootoongoro yokoro, naru
kabusagomo ko yewero ewo. Ge ngu tewero ngu,
arisa, ge mete de omukondi ngu yokowa. Yo,
ge Anutro Nangoni tetoningga ngu, asa, ge de
omukondi yokoya, merako ombu! Ero eyingo.
41-42 Ene ngundiro etoyi, Anutro wooro yeyingo
oni nguro sobosobo oniku, mamana mandero
ingondudu oni, ko, Iserel oniro tabango oniku,
ngundo yomooyinoro mande ero, yomooro
eyingo. Ene oni gidarega yomosiyeroro, ene
enengombo enengo ma hoorooweyingo. Arisa,
ge Iserel oniro sobosobo koreteyingo urungga
tetoningga ngu, asa, ge komo de omukondi

yokoya, merako ombutooga, noore geyoro ngu, asa, noore nowoondonanimo hamoo tewa!
43 Yo, nga oningga nga, ene Anutno newende hamoo tero ero, No Anutro Nangoni erorooteku ngu. Arisa, Anutdo gengo gome ingoya ngu, ene mete anangu hooroowenggeroni. Ero eyingo.
44 Ene ngundiro nangge, yakaka oni erayaga Yisas tanggeyimo de omukondino booroyeroyingo erayagaku nguya, Yisas yomooyinoro mande eyingo.

Yisas Kumooyingo
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30)

45 Sa kewooro samboro oorengo nguno, mera bidodo suwoo ooreri tero, oororo, sa nemimo utoni 3:00 Klok, ngu kiniteyingo.
46 Ngu naruno, Yisasdo meno yanggango urungga ero eyingo. Eloyi, Eloyi Lama Sabakatani? Eyingo. Nga mandega nga, ngu muri ngandiro. Noro Anut, noro Anut, ge ndatero noyokowo? Eyingo. (Sam 22:1)
47 Ene ngundiro meno etoni, oni simoo bare gidarega nguno oruwonggokundo, ngu ingoro eyingo. Nga oningga ngando ngu, ene Ilayiya negongoote. Ero eyingo.
48 Ngundiro etoyi, sodedomangge kewooroyemo gurado kendutero, oororo, sono kowoo oowooyi Winiga ngu towi sosowo nguno yero, de sanggano gosiyoro, yeyi Yisas manggowoomo neni, ero inoyingo.
49 Ene oni gidaregado eyingo. Sobowooro oode, kenowato! Ilayiyando omburo hooroowewa, ngundi kini bine? Ero eyingo.

50 Ngu naruno nguno, Yisas ki yanggango
urungga ko ero, enengo gaboyi yokoro, oorowu-
toni kumooyingo.

51 Ngu naruno nangge, Yuda oniro Tem-
bel yowuru yano towi urunggaku awu wenga-
monggo kewoorokuri pitiro, oosowooro, omburo,
wenga merako nggorongero eraya tunooteyingo.
Ngu naruno nguya imimi yoro, digi ururu
udookeyingo.
52 Ngundiro tetoni ngu, oni mereyeroyingo
musiyonggaku goosootoni, Anutro oni simoo
bare oowooyingga kuri kumooyingoku, ko
ootoogeyingo.
53 Ene oni merengooweroyi musiyo yokoro
oodoyi, kootu Yisas ko ootoogero, Yerusalem ende
kundingiyi nguno oorowuyingo. Oorowutoyi, oni
oowooyingga ngu yeyoyingo.
54 Me oni ko enengo tabango, ngu Yisas
sobowooro oodoyi, mera imimi yootoni, oo
bidodo tunootetoni ngu kenoro, nguro ene
sosoreyingo urungga tero eyingo. Hamoo
oorengo, nga oningga nga, ngu Anutro Nangoni
nga! Ero eyingo.

55 Ngu bare gidarega nguya ngu orirokoyi
dikaro, ngunonggo Yisas kenondadangero oru-
wonggo. Ngu bare ngu, ene kuri Yisas Galili
merako oriyingo, ene ngu Yisas keyoro, oororo
hoorooweyingo.
56 Ngu bare kabusaga ngu kewooroyemo, ngu
Mariya Magadala; Mariya Yemus Yosep eraga
namoyari; ko, Sebedi simoongo erayaga ngu
namoyari nguya oruwonggo.

Arimatiya Mera Oningga Yosep, Ngundo Yisas Bingo Yoro Merengooyingo
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Yon 19:38-42)

57 Suwootetoni, Yosep Arimatiya merakonggo
oningga ngu, ene digi beyenidodomu ngu
mayeyingo. Ene nguya Yisasro kirikiri oni gura.
58 Ene yanggango tero, Payilatno oororo,
Yisas bingonggaku yoweroyimboro sumoo
eyingo. Arisa, Payilatdo me onino etoni, Yisas
bingonggaku Yosep yokoyinoyingo.
59 Arisa, Yosepdo Yisas bingonggaku ngu yoro,
kumba sarayinggado doobengoro, mbimboon-
goyingo.
60 Ene ngundiro tero, yoro oororo, oni meren-
gooweroyi musiyo gura keta teyingomu, nguno
yeyingo. Ngu merengga ngu, digi woondokoyi
newendemo teyingo. Mere manggowo ngu
digi urungga gura wenggeremooro, ngundo
ukingoyingo. Ene ngundiro tero ngu, asa, ene
yokoro toongeyingo.
61 Mariya Magadala, ko, Mariya gura, ngu bare
erayagaku ene nguno mere tanggeyimo bibitero,
ootooro, ngunonggo doongetero, Yisas ndadiro
tero merengootenggoku, ngu kenowero oruwori.

Me Onindo Yisas Merengooyingo Merenggaku Sobowooweroyimboro, Nguro Eyingo

62-63 Naru wengamo, oo yomosiyoweroyi Yu-
daro kando naru, oowooyi Sabat kinitetoni, Anu-
tro wooro yeyingo oni nguro sobosobo oniku,
ko Parisi oniku ngu Payilatno mayero, yowuru-
wooro eyingo. Oni urungga, noorendo mande

gura ngano godange oni ngundo kuri keta oru-
wokuno, mande eyingoku, ngu ingooteto. Ene
ngandiro eyingo. Kootuyisina, sa kabusa yokoro,
no ko ootoogewano, ero eyingo.
64 Ngundiro nguro, ge etooga, oni ooroya,
ngu merengga ngu, sa kabusaga nguno gome
sobowooyi. Yokootoyi ngu, enengo kirikiri
onindo omburo, yakakayi yoro, saro, oni simoo
bareno ewanggo. Ene ko merenonggo ootooge-
toni, etoyi, kootu godangengga tewanggoku,
ngundo koretero godangengga ewonggoku, ngu
dagawa. Ero eyingo.†
65 Ngundiro etoyi ngu, Payilatdo eneya mande
gumi eyingo. Arisa, ye sobosobo oni gidarega
yoyoya, oorowutoyiga, ngundo merengga ngu
yanggango gosiyoya sobowooyi. Yengombo
ngundiya teyi, eyingo.
66 Ngundiro nguro, ene oororo, digi woon-
dokoyi merenggaku, ngu sunggi gura roogo
teweroyimboro ngu yetoni, me oni yoyetoni,
ngundo ngu merenggaku sobowooyingo.

28

Yisas Ko Ootoogeyingo
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Yon 20:1-18)

1 Yudaro kando naru, oowooyi Sabat kinitetoni,
sengetoni suwoononggo, kowooyingo nguro
naru koreteyingo, ngu Sande naruno, Mariya
Magadala, ko, Mariya gura nguya yade oororo,

† **27:64:** (Kristen onindo Yisas ngu Krayis, Anutdo noore ko yoyoweroyi sureyootoni ombuyingo, ero etenggo. Ene Yuda onindo ngu mandega ngu godange mande koreteyingo etenggo, ero ingootenggo.)

Yisas merengooyingo merenggaku kenowero
oorowuyingo.
2 Asa, imimi urungga oorengo yootoni ngu,
ngu naruno nangge, Anutro sambono Engel on-
inggado sambononggo omburo, Yisas meren-
gooyingo musiyomo oororo, digi urungga mere
manggowo ukingoyingonggaku ngu andangetoyi,
ukero, utoni, ngu sanganimo bibiteyingo.
3 Enengo omukumundoongo soru yowari
ngundiro tunootero, enengo nengguroni nguya
sarayi oorengo tunooteyingo.
4 Me oni, Yisas merengooyingo mere ngu
sobowooro oodoyi, oo ngundiro kenoro ngu, ene
sosorero, mboorombooro tero, gaboye kumooku-
mooteyingo.
5 Ene Anutro sambono Engel oningga, ngundo
bare erayagakuya eyingo. Yari ma sosorewero!
No kuri ingooteno. Yari Yisas de omukondino
boorowooyingo oningga, ngu erewero ombuteri.
6 Ene ngano kini. Ene kuri enengombo eyingo
ngundiro, ataga ene keta ootoogete. Yari ombuya,
mereno yewonggoku musiyongga ngu kenori.
7 Yari enengo musiyongga kenoya,
sodedomangge ooroya, enengo kirikiri onikuno
ngandiya eri. Ene kuri mere yokoro ootoogero,
ye koreteyunoro Galili merako oorowute, eya
eri. Ye ngu mera gumisina nguno kenowanggo.
Ingoyi, no ataga yeno etenoku ngu! Ero eyingo.
8 Ene mande ngundiro etoni, asa, bare eraya-
gaku mande ingoro ngu, ene sosorero, oni oni
urungga nguya tero, nguro ene sodedomangge
mere yokoro, kirikiri onikuno sobiyoro, ngu
mande ngu ewero oorowuyingo.

9 Ene sobiyoro, yade oorowutori ngu, Yisas
oorekono tunootero, eneno eyingo. Yari
mayeteriku ngu. Etoni, bare erayakundo enengo
mande ingoro, oororo, Yisas keyi damonimo
bagootero, nguno yambo mande teyingo.
10 Ngundiro tetori ngu, Yisasdo eneya eyingo.
Yari ma sosorewero. Yari ooroya, noro kirikiri
oni dobookurine oorengo nguno ngandiya
etoriga, ene Galili ooroya, nguno neyoyi. Yari
ngundiya eri. Eyingo.

Me Oniro Mande

11 Bare erayagaku oorekono oorowutori,
me oniku Yisas merengooyingo musiyongga
sobowooyingoku, ene endemo uro, Anutro wooro
yeyingo oni kundingiyi nguro sobosobo onikuno
oororo, oo tunootemukowoku, nguro ewonggo.
12-13 Nguro ngu, Anutro wooro yeyingo oni
kundingiyi nguro sobosobo onikundo, ko Iserel
oniro tabango onikuya yowuruwooro, ngu oo
tunootewonggoku, nguro ndadiro tewato, ero,
mande gosiyoyingo. Nguro ene me oniku digi
beye oowooyingga kingo yunoro eyingo. Arisa,
ye saya, oni simoo bareno nga mande ngandiya
eyi. Suwoono weteroodoore ngu, kirikiri onindo
ngu torige omburo, Yisasro bingo yakakayi yoro
sawonggo. Ngundiya ewanggo.
14 Nguro ngu, yengo Gabuman sobosobo oni
tabangongga, ngundo nga mandega yendo etoyi,
ingootoni ngu, arisa, ye nowoondoye kowuri ma
ingowero. Ndadiro nguro, no yengo sobosobo
oninggano oororo, mande inowano. Inootoowe,
ene ye kowuri ma yunowa. Ero eyingo.

15 Ngundiro etoni ngu, asa, me onindo digi
beye yoro, oo ngundiro ewonggoku, ngundiro
teyingo. Ngu mandegaku, ene Yuda oni simoo
bare bidodo etoyi, ingoyingomu, ataga nguya,
ngu mandegaku ero ingororootenggo.

Yisasdo Kirikiri Oni Ko Yunoyingo
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yon 20:19-23)

16 Arisa, enengo kirikiri oni kande eraya
kegidemboro guranangge, Galili merako oororo,
puringga Yisasdo kuri eyingomu, nguno
ooreyingo.
17 Ene nguno, Yisas kenoro, kirikiri oni bidodo
bagootero, eneno yemboongetoyi, ene gidarega
ingonduduye buribari ingoyingo.
18 Arisa, Yisas tanggeyemo omburo, mande
wesiyoro eyingo. Anutdo kuri sambo mera ngaro
nguya, yanggango bidodo nunoyingo.
19 Ngundiro nguro, ye ooroya, oni simoo
bare bidodo, Anutro Mande Keta Mesarango
yunoya, yoyeyiga, noro kirikiri oni tunooteyi.
Ene nowoondoyemo hamoo tetoyiga ngu, arisa,
ye sono kundingiyi newendemo utoyiga, ngu
Awa, Nangoni, ko, Yuka Kundingiyi oowooyemo
sonoyeroyi.
20 Ngundiya teya, noro mande bidodo
etuyerowonoku, ngu bidodo yebanangge
oo ngundiro eneno etuyerowanggo. Ye ma
kabetewero. Ingoyi, no suwooyi sano yeya oode,
oororo, naru wenga kinitetoni, nguno nguya, no
yeya oruwato. Ero eyingo. Ngu hamoo.

ccv

ANUTRO MANDE KETA
The New Testament in the Rawa Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Rawa long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rawa (Rawa) (Rawa)

Dialect: Rawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f5bc84a-4dea-522b-980c-a11c545b87cc